

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

OKUL ÖNCESİ ÇOCUKLARDA TEKNOLOJİ KULLANIMINA İLİŞKİN
EBEVEYNLERİN TUTUM VE DAVRANIŞLARININ ARAŞTIRILMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Müzeyyen CENGİZ SALTUK

Sağlık Bilimleri Anabilim Dalı
Aile Danışmanlığı Programı

Mart, 2020

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

OKUL ÖNCESİ ÇOCUKLARDA TEKNOLOJİ KULLANIMINA İLİŞKİN
EBEVEYNLERİN TUTUM VE DAVRANIŞLARININ ARAŞTIRILMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Müzeyyen CENGİZ SALTUK
(Y1816.010009)

Sağlık Bilimleri Anabilim Dalı
Aile Danışmanlığı Programı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Cemre ERCİYES

Mart, 2020

TEZ ONAY FORMU

ONUR SÖZÜ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Okul Öncesi Çocuklarda Teknoloji Kullanımına İlişkin Ebeveynlerin Tutum ve Davranışlarının Araştırılması” adlı çalışmamda, tezin proje aşamasından sonuçlanmasına kadar ki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynaklar’da gösterildiği gibi olduğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim.

10.03.2020

Müzeyyen Cengiz Saltuk

*Sevgili aileme,
Değerli hocalarıma.*

ÖNSÖZ

Yaşantım süresince, hep yanımda olan, beni destekleyen ve güvenen canım anneme, babama ve sevgili aileme,

Yüksek lisans eğitimime başladığımdan beri bana destek olan sevgili eşim Mehmet Saltuk ve onlarla geçirmeme alıştıkları zamanlarından alarak okulda olduğum günlerde, dönüşümü heyecanla bekleyen canım çocuklarım, Murat Ahmet Saltuk ve Mustafa Sedat Saltuk 'a;

Bu çalışmanın başlangıcından sonuçlanıncaya kadar, ilgisi, bilgisi ve sonsuz sabrıyla destek olan saygıdeğer hocam, İstanbul Aydın Üniversitesi Aile Danışmanlığı programı Yüksek Lisans tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Cemre Erciyes'e;

Eğitim hayatım sürecinde bana rehberlik eden saygıdeğer hocalarıma, arkadaşlarıma ve araştırmaya katılan bütün annelere teşekkürlerimi sunarım.

Mart 2020

Müzeyyen Cengiz Saltuk

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY FORMU	ii
ONUR SÖZÜ	iii
ÖNSÖZ	v
İÇİNDEKİLER	vi
ÖZET	ix
ABSTRACT	x
I. GİRİŞ	1
II. TEORİK ÇERÇEVE	6
A. Temel Kavramlar	6
1. Teknoloji.....	6
2. İnternet.....	6
3. Bağımlılık	6
4. İnternet Bağımlılığı	7
5. Dijital Oyun	7
6. Dijital Oyun Bağımlılığı.....	9
7. Okul Öncesi Dönem	9
8. Z Kuşağı	9
9. Aile	10
10. Ebeveyn (Anne ve Baba) Tutumu	11
11. Aile Danışmanlığı Sürecinde Aile Kuramları Teknikleri.....	12
B. Okul Öncesi Dönemi	12
C. 3-6 Yaş Dönemi ve Teknoloji	14
D. Okul Öncesi Eğitim Kurumları ve Teknoloji.....	19

E. Ebeveyn Tutumları ve Teknoloji	20
1. Anne Tutumları	21
a. Duyarlı, ulaşabilir ve kabul eden anne.....	21
b. Mükemmeliyetçi anne	21
c. Reddeden ihmal eden anne.....	22
2. Genel Ebeveyn Tutumları.....	22
a. İzin verici tutum	23
b. Otoriter tutum.....	23
c. Demokratik tutum.....	24
F. Aile Danışmanlığı ve Teknoloji.....	27
1. Psikodinamik Aile Danışması.....	28
2. Yaşantısal Aile Danışması	29
3. Yapısal Aile Danışması	29
4. Stratejik Aile Danışması.....	30
5. Adlerian / Drekursian Aile Danışması	30
III. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ	32
A. Araştırmanın Problemi.....	32
B. Araştırmanın Amacı/Önemi	33
C. Araştırma Süreci ve Yöntem	33
IV. BULGULAR	35
A. Derinlemesine Görüşme Yapılan Anneler	35
B. 4-5 Yaş Çocukların Teknoloji Kullanım Alışkanlıkları.....	50
C. Ebeveynlerin Çocuklarının Teknoloji Kullanımına İlişkin Tutumları	60

V. TARTIŞMA SONUÇ VE ÖNERİLER.....	72
A. Tartışma	72
B. Sonuç ve Öneriler	81
KAYNAKLAR.....	85
EKLER.....	91
ÖZGEÇMİŞ	96

OKUL ÖNCESİ ÇOCUKLARDA TEKNOLOJİ KULLANIMINA İLİŞKİN EBEVEYNLERİN TUTUM VE DAVRANIŞLARININ ARAŞTIRILMASI

ÖZET

Bu araştırma, 4-5 yaş dönemi çocukların teknoloji kullanımlarının içeriği ve süresini, ebeveynlerin bu konudaki tutum ve davranışlarını ve çocuklarının teknoloji kullanımı konusunda duydukları kaygıları incelemektedir. Nitel araştırma yaklaşımı ile ebeveynlerin 4-5 yaş dönemi çocukların teknoloji ile ilişkilerini ve sanal oyun bağımlılıklarını kontrol edebilmek; teknoloji kullanımı ile gelen tehlikelere karşı çocuklarını koruyabilmek için sergiledikleri tutumlar araştırılmıştır. Z kuşağı olarak adlandırılan 2000’li yıllarda doğan çocukların daha ilk yaştan itibaren teknoloji ile tanıştıkları ve gelişimin ilk yıllarında ebeveynlerin onların teknoloji ile ilişkisini daha kolay kontrol edebildikleri düşünülmektedir. Okul öncesi eğitim hayatına başlayan çocukların, televizyon, tablet, akıllı telefon, dijital oyun, internet kullanımlarında ebeveyn tutumları farklılaşmaktadır. Araştırmada, Küçükçekmece’de okul öncesi eğitim kurumuna giden çocukları olan, gönüllü 20 katılımcı anne ile yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşme yapılmıştır. Çocuk gelişiminde ebeveyn tutumları literatürde tanımlanan demokratik, baskıcı ya da gevşek tutum sergileyişleri incelenmiş, demokratik tutuma sahip ebeveynlerin özellikle teknoloji kullanımı konusunda baskıcı tutum da sergiledikleri görülmüştür. Baskıcı tutum ve gevşek tutum sergileyen ebeveynlerin çocuğun gelişimi hakkında bilgi sahibi olmadığı, çocukların televizyon, tablet ve akıllı telefon kullanım durumlarının yüksek olduğu görülmüştür. Bu araştırmanın sonucunda demokratik anne baba tutumuna sahip ebeveynlerin, çocuk gelişimi ve eğitimi hakkında bilgi sahibi oldukları, çocuklarıyla nitelikli zaman geçirdikleri gözlenmiştir. Ancak ne tür bir ebeveyn tutumu sergilediklerinden bağımsız olarak tüm ebeveynlerin teknolojinin etkisi konusunda yüksek düzeyde kaygı duydukları ortaya çıkmıştır. Aile Danışmanlarının danışanlarına yol gösterebilmesinde ebeveynlerin çocuklarının artan teknoloji kullanımına ilişkin kaygısının anlaşılması önem taşımaktadır.

Anahtar Sözcükler: Okul Öncesi, Teknoloji, Bağımlılık, Akıllı Telefon Bağımlılığı, Anne Baba Tutumları, Aile Danışmanlığı.

INVESTIGATION AND ATTITUDE OF PARENTS ABOUT THE USE OF TECHNOLOGY IN PRESCHOOL CHILDREN

ABSTRACT

This research examines the content and duration of technology use in children aged 4-5 and parents' attitudes, behaviors and concerns about their children's use of technology. With the qualitative research design, the study focuses on parents' attitudes to control technology and virtual game addiction and to protect children aged 4-5 against the dangers of using technology. Children born in the 2000s, known as the Z-generation are introduced to technology from early ages. It is believed that parents could more easily control their relationship with technology in this early period. Parental attitudes of children, who started preschool education, differ in their use of television, tablet, smart phone, digital game and Internet. In this study, semi-structured in-depth interviews were conducted with 20 volunteers, mothers with children attending pre-school education in Küçükçekmece, Istanbul. Parental attitudes in child development were examined in terms of their democratic, repressive or loose attitudes defined in the literature. It was observed that the parents who exhibited a repressive attitude and loose attitude did not have information about the development of the child, and that children's television, tablet and smartphone usage were high. As a result of this study, it was observed that parents who have democratic parental attitude spend quality time with their children, have knowledge about child development and education. However, regardless of what kind of parental attitude they exhibited, all parents appeared to be highly concerned about the impact of technology. It is important to understand the parents' concerns about the increasing use of technology of their children in order for family counselors to guide their clients.

Key Words: Preschool, Technology, Addiction, Smartphone Addiction, Parental Attitudes, Family Counselling.

I. GİRİŞ

Aile danışmanlığı sürecinde özellikle annelerden gelen teknoloji kullanımı ile ilgili kaygılar bilinçli şekilde teknolojinin nasıl kullanılacağı, yasaklama, içerik, sınır koymanın nasıl olması gerektiği konusunda sorunlar yaşandığını ortaya koymaktadır. Örneğin, Aile Danışmanlığı Merkezi'ne başvuran bir danışan “çocuklarımdan koşturduğumu fark ediyorum ve çaresiz kalıyorum, sürekli eşim ve çocuklarımla çatışma yaşamaktayız beni dinlemiyorlar televizyon, tablet ve akıllı telefon arası zamanlarını geçiriyorlar” diye ifade etmiştir. Çocuklarımızın günlük yaşantısını olumsuz etkileyen görev ve sorumluluklarını yerine getirmesini engelleyen en tehlikeli davranışlardan birisi de teknoloji bağımlılığıdır. Toplu taşıma araçlarında, parkta, sokakta, anneler çocuklarına yemek yedirirken, alışveriş yaparken günün farklı saat ve etkinliklerinde çocukların ve gençlerin ellerinde telefon bulunmaktadır. Çocukların gelişim özelliklerine uygun etkinliklerde bulunmaması, sanal ortamda oynanan oyun içeriklerinin bilinmemesi çocukların gelişimine olumsuz etkiler oluşturmaktadır. Teknoloji kullanımı özellikle 2-6 yaş aralığında teknolojiyi bilinçsizce kullanan çocuklarda dikkat eksikliği, davranış bozuklukları, sanal oyun bağımlılıkları, ilerleyen yaşlarda okul başarısında düşüklük ve farklı bağımlılıklara neden olmaktadır (Şişman, 2017).

Okul öncesi, gelişimin temel dönemleri olduğu için bu yaş çocuklarının eğitimi ve davranış kazanımları gelecekte açısından önem arz etmektedir. Özellikle yaşamın ilk yıllarında ebeveynle ilişkilerin çocuğun ilerideki davranışlarını etkilediği bilinmektedir. Yetişkin insanlar çocukluklarından bilinçaltılarında kalan özellikleri taşımaktadır. Çocuğun eğitimi konusunda anne ve babanın birlikte hareket etmeleri, alınan kararların tutarlı olması ve istenilen davranışların çocuğun ruh ve fizik yapısına uygun olması çocuk için son derece önemlidir. Bu hususların gerçekleşebilmesi için anne ve babanın çocuk eğitimi ile ilgili bilgi sahibi olmaları, kendilerini eğitmeleri ve birbirlerine bu konularda yardımcı olmaları son derece

önemlidir (Gül, 2016). 0-6 yaş gelişimin temel dönemidir. Okul Öncesi Dönemde çocukların yaşantısı oyun üzerine kuruludur. Oyun çeşitleri günümüzde çeşitlilik ifade etmektedir. Örneğin akıl oyunları, sanal oyunlar, bahçe oyunları, hareketli oyunlar, spor oyunları vb. Özellikle teknolojinin gelişmesi ile birlikte teknolojik oyunlarda hayatımıza girmiştir. Çoğu evlerde internet ağlarının olması, tablet, bilgisayar ve akıllı telefonun varlığı çocukların rahatça istedikleri oyunu oynamasını sağlamaktadır. İstenilen mekân ve zamanda bu oyunların ulaşılabilir olması da bağımlılık kavramının tekrar sorgulanması gerektiğini düşündürmektedir. Bu açıdan bakıldığında bağımlılığı, sadece dijital oyun üzerinden incelemek doğru olmayacaktır. İnternet bağımlılığını da konuya dâhil etmenin yapılan çalışma için daha fazla bilgi verici olduğu düşünülmektedir.

Teknoloji konusunda ebeveynlerin bilinçlendirilmesi zorunluluk halini almıştır. Çocuğun ne izlediği, ne zaman izlediği, ne kadar etkilendiği çok önemlidir. Bu konuda ailelere ciddi kontrol görevi düşmektedir, ona sunduğumuz modeller çok önemli (Akel, 2012). Sağlıklı ailede çocuklar sohbet içinde hayaller geliştirirler; sağlıksız ailede çocukların hayalleri gelişmez, gelişmiş hayalleri yok edilir (Cüceloğlu, a. 2017). Teknolojik oyunlarının artması sonucunda, bu oyunların olumlu ve olumsuz sonuçları hakkında ebeveynler endişe taşımaktadır. Gelişimin temel dönemi olan 0-6 yaş aralığında bilgisayar, tablet ve akıllı telefonlarla oyun oynamak ve kullanmak çocukların teknolojiye ilgi duymalarını ve sevmelerini sağlamaktadır. Fakat çocukların şiddet içerikli oyunları oynamaları durumunda şiddet tepkilerinin artmasına neden olur. Kendi hayatlarında uygulama çabasına girmelerine neden olarak alışkanlık geliştirme ve sonrasında bağımlılık riski oluşmasına neden olur (Uzun, 2016). Teknolojik oyunların, faydalı veya zararlı olması, oyunların süresi, şiddet içerip içermemesi, çocuğun gelişimine katkısı sorgulanmalıdır. Ebeveynlerin dijital okuryazarlık ve medya okuryazarlığı bilgileri çocukların gelişimi açısından önem taşımaktadır. Dijital okuryazarlık, gerçek ve sanal ortamdaki verilerin amacına uygun şekilde verimli şekilde kullanılmasıdır. Medya çok geniş bir alana sahip olduğundan bu kavram medya eğitimi, görsel okuryazarlık, haber okuryazarlığı, sağlık medyası okuryazarlığı kavramlarını içermektedir. Medya okuryazarlığı, medya ve teknolojinin olumlu gördüğümüz

yönlerini geliştirirken, olumsuz yönlerini gidererek bilinçli kullanımı hedefler (İrvan, 2017). Bu nedenle ebeveynlerin kendilerini bu konularda geliştirmeleri, çocuklarına rol model olmaları önemli görülmektedir.

Oyun, çocuğun gelişmesi için hayati önem taşır. Temel ihtiyaçlarının karşılanması kadar çocuğun gelişimine katkı sağlar ve hayatı öğrenmesi açısından çok önemlidir (Yavuzer 2012). Teknolojik oyunların, faydalı veya zararlı olması; oyunların süresi, şiddet içerip içermemesi, çocuğun gelişimine katkısı sorgulanmalıdır. Ebeveynlerin dikkat etmeleri gereken en önemli davranışlardan biri aile ile birlikte geçirilen ortak zamanlarda oyunları oynarken seçici olmaları, çocuğun gelişimine uygun oyunları seçerek çocuklarıyla birlikte kaliteli zaman geçirmelidir.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) 2018 yılı Nisan ayı, Hane halkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması verilerinde, bireyler hanelerinde %83,3 internet erişimine sahip iken, bu oran TÜİK 2017 verilerinde %80,7; 2016 yılında ise %54,9'dur. 2016 yılından sonra yaşanan hızlı artış Türkiye'de yapılan yasal düzenlemeyle köylerin mahalleye dönüştürülmesi ve daha kırsal bölgelerde kalan bu mahallelere internet altyapısının ulaştırılmasıyla gerçekleşmiştir. Türkiye'de hanelerin bilişim teknolojileri sahiplik oranlarına bakıldığında cep-akıllı telefon bulunan hanelerin oranı %98 iken internet teknolojisi ile daha çok ilişkilendirilen diğer teknik cihazların oranları çok daha düşüktür. Örneğin, masaüstü bilgisayar sahipliği oranı sadece %20, taşınabilir bilgisayar oranı ise ondan biraz daha yüksek, sadece %37, tablet bilgisayar oranı ise %30 ve internet bağlantısı olan televizyon sahipliği oranı %29'dur. Bu araştırmanın hanelerde bilişim teknolojileri bulunma oranlarına ait 2009-2018 yılları arasındaki verileri incelendiğinde, internet erişim imkânı olan hanelerde, 16-74 yaş grubu bireylerin bilgisayar ve internet kullanım oranlarının arttığı görülmektedir. İnternet bağlantısı olan her on hanenin sekizinde internet erişiminin olması, teknoloji kullanımının Tüm Türkiye'de arttığına işaret etmektedir. (TÜİK, 2019)

Teknolojik aletlerin her yerde kullanılabilir ve ulaşılabilir olması özellikle çocukların gelişim alanlarını kısıtlamakta, fiziksel, sosyal, bilişsel, duygusal alanlarda sorunlara yol açmaktadır. Ebeveynlerin teknoloji kullanımı ve içeriği hakkında bilgi sahibi

olmaları çocuğun gelişimine katkı sağlayacaktır. Çocukların kontrolsüz olmaları, şiddet ve zararlı içeriklere maruz kalabilmelerini doğurur. Ebeveynler çocukların oyunlarını kontrol edip, uygun olan içerikleri tercih edip, çocuklarına sınırlandırılmış sürede sunmalıdırlar. Ebeveynlerinin, kendisi hakkında aldıkları ortak ve akılcı karar ve buna uygun pekiştireçlerle çocuk kendi gücünün farkına sahip olarak kendini kontrol etmeyi öğrenir (Oktay, 2011). Annenin evet dediğine baba hayır derken, babanın evet dediğine anne hayır derken, çocuk farklı kişilerden eğitimi konusunda farklı tutumlar görürken çocuklar için durum karmaşıklaşır, çocuklar kendi güçlerinin sınırlarını bilemez, neyi yapabilecekleri konusunda doğru karar veremezler (Oktay, 2011). Bu sebeple ebeveynler aralarında bir karara varıp o şekilde davranmalıdırlar.

“Okul öncesi dönemde çocuk sözle anlatılardan çok gözlemleri ile öğrenmektedir” (Yavuzer, 2012: 48). Ebeveynler çocuklarına iyi bir rol model olmalıdırlar. Akıllı telefon, bilgisayar, tablet vb. dijital aletleri kullandıkları zamanlarını iyi dengelemeli, yemek saatinde ve ailenin ortak iletişim saatlerinde bu araçları kısıtlı kullanmalı, aile bireyleriyle kaliteli zaman geçirme çabasında olmalıdır. Çocuklara, doğru yanlışı, güzel çirkinini, iyi kötüyü ve güven duygusunu pekiştirerek eğitmek ve örnek olmak, tehlikelere maruz kaldıklarında yapması gerekenleri kazandırmak önem taşımaktadır. Teknoloji hayatımızı kolaylaştırmaktadır, bilgisayar, özellikle akıllı telefonların üretilmesi, internet ağının yaygınlaşmasıyla hayatımızın her yönüne kolaylık ve pratiklik sağlamaya devam etmektedir, uzun vadede yapmamız gereken iş ve iletişime daha kolay ve kısa zamanda çözümler sunmaktadır. Gelecek yıllarda da teknoloji daha çok gelişerek hayal bile edemeyeceğimiz buluşlar ortaya çıkabilir. Çocuklar şimdiden teknolojik yarışmalara yönlendirilmekte, bu alanda kabiliyetlerinin gelişimi sağlanmaktadır. Örneğin, Türkiye Teknoloji Takımı tarafından, Teknofest yarışma etkinlikleri düzenlenerek, uçan arabalar, pilotsuz uçaklar vb. tasarımlar yapılmaktadır. Teknoloji çağında doğan bu dönemdeki çocukların teknoloji kullanımını yasaklayarak çözüm üretilmemeli, teknolojiden uzak tutmak söz konusu bile olmamalıdır. Çocuklara teknolojiyi nasıl kullandıracakları konusunda ebeveynlerin bilinçlendirilmesi zorunluluk halini almıştır. Gelişen teknoloji ve internet çağı nedeniyle çocuklar sanal dünyanın

tehlikelerine de maruz kalmakta, şiddet içeren oyunlar oynayarak şiddet eğilimli kişilikler gelişmesini sağlamaktadır, uzun süreli oynanan dijital oyunlar bağımlılık oluşturmaktadır. Özellikle içerik olarak tehlikeli oyunlar çocuklara ciddi zararlar vererek hayatlarına mal olabilmektedir. “Mavi Balina oyunu, Mariam, Momo gibi oyunlar kasıtlı olarak çocukları hedef almaktadır” (BTK, 2019). Türkiye’de yaşanan intihar vakalarından sonra Mavi Balina oyunu hakkında Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (BTK) tarafından açıklama yapılmıştır. Bu oyunun “çocuklara, sosyal medya ve benzeri ortamlardan” ulaşıldığından engellenemediği, “kişisel bilgileri Oltalama (Phishing) yoluyla çalınan” çocuk ve gençlerin “yakın çevrelerindeki kişilerle ilgili tehdit, şantaj ve siber zorbalığa maruz” kaldığı; “50 gün boyunca devam eden bu sürecin sonunda, oyunu oynayan kişiler üzerinde yanlış değer yargıları ve değersizlik hissi” uyandırılarak, intihara yönlendirildikleri, ”çocukların internette ve sosyal medyada oynadığı oyunlardan ve yaptıklarından ailelerin mutlaka haberdar olması gerektiği” dile getirilmiştir (BTK, 2019). Bu çocukların güvenli olduğu sanılan ev ortamında bile maruz kalabilecekleri teknolojiye dayalı zarara bir örnektir. Tam olarak bu sebepten, bu makaleye konu olan araştırma, 4-5 yaş dönemi çocukların teknoloji kullanımlarının içeriği ve süresini, ebeveynlerin bu konudaki tutum ve davranışlarını araştırarak anlamayı hedeflemektedir.

Araştırma sonuçlarının araştırmaya katılan ebeveynler ve diğer ebeveynler için teknoloji kullanımında bilinç düzeyinin artırılmasına katkı sağlayacağı, sanal oyun bağımlılıkları ve tehlikelerine karşı farkındalık oluşturacağı düşünülmektedir. Aile Danışmanlarının danışanlarına yol gösterebilmesinde ebeveynlerin, çocuklarının artan teknoloji kullanımına ilişkin kaygısının anlaşılması önem taşımaktadır. Ancak araştırma bir okul öncesi eğitim kurumunda okuyan çocukların annelerine odaklandığından, yani küçük bir örnekleme dayanan nitel bir araştırma olduğundan, tutum ve kaygıyı tüm topluma mal etme gibi bir kaygı taşımamaktadır. Tersine bu kısıtlılık içindeki hikâyelerin çeşitliliği örneğinde, bir grup anneye ses verme ve aile danışmanlığı bakış açısından okul öncesi çocuklarda teknoloji kullanımı ile ilgili yeni bir tartışma alanı açma çabasıdır.

II. TEORİK ÇERÇEVE

A. Temel Kavramlar

Literatür araştırılması yapıldığında teknoloji, internet, bağımlılık, internet bağımlılığı, dijital oyun, dijital oyun bağımlılığı, Z kuşağı, okul öncesi, aile ve anne baba tutumları kavramlarının önemli olduğu görülmüştür.

1. Teknoloji

Türk Dil Kurumu (TDK) teknolojinin tanımını “Bir sanayi dalı ile ilgili yapım yöntemleri, kullanılan araç, gereç ve aletleri, bunların kullanım biçimlerini kapsayan uygulama bilgisi, uygulanım bilimi” ve “insanın maddi çevresini denetlemek ve değiştirmek amacıyla geliştirdiği araç gereçlerle bunlara ilişkin bilgilerin tümü” (TDK, 2011) şeklinde yapmaktadır. Teknoloji, insan-makine sistemlerinin üretimi ve işletilmesinde fonksiyonel yapılar geliştirip uygulamaktır. Teknoloji insanların sürekli uğraşları sonucunda yenilenen bilgi ve becerilerin sonucunda elde edilen birikimdir. Teknoloji bir ürün ya da bilginin oluşturulması ve yönetimi sürecinde bilgi, deneyim ve düşünceyle geliştirilmesidir (Töre, 2001).

2. İnternet

İnternet iletişim teknolojisidir. İletişimi kolaylaştıran, aynı zamanda ucuz ve hızlı bir şekilde iletişim sağlayan ağdır. Bilgisayar teknolojisi, akıllı telefonlar aracılığıyla daha yaygın kullanılmaktadır. Ayrıca kullanımı çok basit herkesin kullanabileceği kolaylıktadır. Gelişen donanım ve programlar sayesinde dünyanın her yerindeki insanlara istenilen her zaman ulaşılmasını sağlar (Arıcak, 2015).

3. Bağımlılık

“Yeşilay bağımlılık türlerini sigara ve tütün, alkol, madde, teknoloji ve kumar bağımlılığı şeklinde sınıflamaktadır”(Yeşilay, 2019). Bağımlılık kelimesi zevk duyulan, beraberinde kişiye zarar veren maddelerin her zaman tüketilmesi olarak

bilinmektedir. Fakat bağımlılık biyolojik, psikolojik ve toplumsal boyutu olan kavramdır. Sigara, alkol ve uyuşturucu gibi kimyasal maddelerin kullanımından olduğu gibi davranış olarak, yemek bağımlılığı, kumar bağımlılığı, televizyon bağımlılığı, oyun bağımlılığı, alışveriş bağımlılığı gibi çeşitli sosyal ve ruhsal kökenli bağımlılıklardan da bahsedilebilir (Kalkan ve Kaygusuz, 2013). Bireyin bağımlı olarak görülebilmesi için çeşitli psikolojik testler ve aşağıda yazılı semptomların üç veya 12 aylık sürede gözlenmesi gerektiği düşünülmektedir.

1-Aynı etkiyi sağlamak amacıyla kullanımın giderek arttırılması,

2- Kullanım kesildiğinde veya azaltıldığında yoksunluk hissedilmesi,

3- Bırakılması veya azaltılması durumunda çabanın boşa çıkması,

4-Bağımlı olunan şeye ulaşmak, kullanmak ve bırakmak için fazla zaman harcanması,

5-Sosyal yaşantının kullanımdan dolayı azaltılması veya bırakılması,

6-Fiziksel ve ruhsal sorunlara neden olmasına rağmen kullanıma devam edilmesi (Şakiroğlu, Poyraz, 2018).

4. İnternet Bağımlılığı

İnternet bağımlılığı geliştiren bireylerin aynı özelliklere sahip oldukları ve bir madde bağımlılığı sonucunda yaşanan davranış sorunlarıyla benzer davranış kalıpları geliştirdikleri gözlenir. İnternet bağımlılık yapmaz, insanlar internete bağımlı olur. Sosyal açıdan baktığımızda kişide başka psikopatolojiler varsa bağımlı olma riski yüksektir (Yeşilay, 2019). İnternette geçirilen zaman kişinin duygu ve düşüncelerini etkisi altına alıyorsa, ruh halinde bozulmalar ve diğer bireylerle çatışma yaşıyorsa, bağımlı olduğu interneti kullanmadığında, öfke, kaygı ve davranışlarında sorunlar yaşıyorsa bağımlılıktan söz edilebilir (Arıcak, 2015).

5. Dijital Oyun

Dijital oyun, internet ortamında veya bilgisayar, akıllı telefon, DVD, VCD, TV, tablet vb. araçlarda kullanılmaktadır. İnternet teknolojisiyle, çevrimiçi veya çevrimiçi olmayan değişik yaş gurubu kullanıcılara göre programlanmış hareketli, oyun, renkli,

stratejik, şiddet, hız, yarış, kazanma ve kaybetme gibi içeriklerden oluşan etkinliklerdir (Ocak, 2013). Dijital oyunlar gerçek ve sanal ayrımı yapılmadan oynanmaktadır. Oyun karakterleri rol model oluşturmaktadır. Şiddet içerikli davranışlara neden olmakla birlikte çocukların ve gençlerin ilgi gösterdiği oyunlar bağımlılıklara neden olmaktadır (Şakiroğlu, Akyol, 2018). Dijital oyunların çocukların gelişimini olumsuz etkilediği kadar olumlu etkileri de mevcuttur. Dijital oyunların olumlu ve olumsuz etkilerini Bayrak, şu şekilde listeler:

Olumlu yönleri:

- Eğitim materyali olarak kullanılması,
- Yabancı dil öğrenimine ve gelişimine katkı sağlaması,
- Strateji geliştirme ve hızlı karar verebilme becerisi geliştirilmesi,
- El-göz-zihin koordinasyonunu sağlamaya katkı sunması,
- Motor becerilerin gelişimine katkı sunması,
- Motivasyon ve serbest zaman aracı olarak kullanılması,
- Fizyolojik kekemelik, sosyal fobi gibi tıbbi hastalıklarda tedavi ve terapi amaçlı kullanılması,
- Teknolojik bilgi ve becerinin artması vb.

Olumsuz yönleri:

- Dil gelişiminde aksamalara ve gelişim geriliğine sebep olması,
- Zaman israfına ve erteleme davranışının yerleşmesine sebep olması,
- Duygu kontrollerinde zorluk yaşama ve kişilik bozuklukları,
- Asosyalleşme ve aile içi iletişimi azaltması, Sanal ile gerçeklik arasındaki farkı ayırt etmede güçlük,
- Şiddet unsurları içerikleri sebebiyle saldırgan duygu, düşünce ve davranışların gelişmesine sebep olması,
- Ders çalışma, kitap okuma ve fiziksel aktivitelere katılma zamanlarını azaltması sebebiyle akademik ve kişisel başarıyı olumsuz etkilemesi,
- Bağımlılık, obezite, karpantanıl sendromu, dikkat bozukluğu gibi sağlık problemlerine sebep olması,
- Kötü dil gelişimi,
- Çocukların çevrimiçi tehditlere açık hâle gelmesi vb. (Bayrak, 2017: 14)

6. Dijital Oyun Bağımlılığı

Bireyin, sonu gelmeyecek şekilde oyun oynamak isteme durumunda olması, dijital oyunu gerçek hayatta olan oyunlara tercih etmesi, temel ihtiyaç olan uyku, yemek vb. ihtiyaçların ertelenmesi, dijital oyun yoksunluğunda öfkeli davranışların sergilenme durumudur (Arıcak, 2015). Zihin bozuklukları diagnostik ve istatistik manuelin beşinci baskısının (DSM-5) üçüncü bölümünde ‘gelişmekte olan ölçüm ve modeller’ kısmında yer almaktadır. Bağımlı kişinin oyun oynaması engellenirse saldırgan ve öfkeli davranış sergiler, sorumluluklarını yerine getiremez. Dijital oyun bağımlılığı psikososyal açıdan sosyal beceri eksikliği, etkinliklere katılamama ve beyindeki ödül sisteminin bozulmasıyla ilgilidir. İnternette oyun oynama bozukluğu olanlarda “majör depresif bozukluk, dikkat eksikliği ve hiperaktivite (DEHB) Obsesif kompulsif Bozukluk (OKB) oranlarının klinik ortamlarda yüksek olduğu” görülmüştür (Şakiroğlu, Akyol, 2018: 127-128). Dijital oyun bağımlılığını engellemek için, çocukların gelişimsel özellikleri hakkında bilgi sahibi olunmalıdır.

7. Okul Öncesi Dönem

Okul öncesi dönem, 3 ve 6 yaş çocukları kapsamaktadır. Çocuğun gelişim hızının en yüksek olduğu, kişilik temellerinin oluştuğu dönemdir. 2 yaşında konuşmaya başlayan çocuğun 3 yaşa doğru kendini ifade edebildiği ve iletişime geçtiği görülmektedir. Bu dönem içerisinde anne ve babaların etkileri, yaptırımları, ilişkileri, düşünceleri, korkuları, olaylar karşısındaki tepkileri, çocuk üzerinde olumlu veya olumsuz etkili olmaktadır. Ailede yaşayan başka aile bireyleri varsa babaanne, anneanne vb. onlar da önemli etki kaynağı olarak kabul edilmektedir (Oktay, 2012).

8. Z Kuşağı

Yaklaşık aynı yıllarda doğmuş olan ve yaşamları benzer küresel süreçlerden etkilenecek benzer şekilde davranış ve bakış açısı geliştiren kişilere kuşak denir. Birbirinden farklılaşan süreçlere dâhil olan ve buna bağlı olarak farklı şekillerde davranan ve şu anda yaşayan X, Y, Z gibi kuşaklardan bahsetmek mümkündür. X kuşağı için verilen tarih 1965-1979 yılları arası doğmuş, farklılıktan hoşlanan, önyargılı olmayan kişilerin baskın olduğu, kadınların iş yaşantısına girdiği dönemde

yetişmiş kuşaktır. Teknolojiye adapte olmaya çalışan bir nesildir. Y kuşağı 1980-1999 yılları arası doğan bireylerdir. Teknoloji bağımlısı ve becerikli nesillerdir. Kural ve otorite tanımayan, tatminsiz, öğrenmeye ve araştırmaya meraklıdırlar. Z kuşağı ise 2000 ve 2021 yılları arası doğan/doğacak nesildir. Teknolojiye adapte olma becerisi en yüksek seviyede olan, kendi icat edecekleri meslekleri seçme ihtimalleri yüksek olan bir nesildir. Z kuşağının ebeveynleri, bu nesil çocukları için kendilerini yetersiz görmekte ve bunalıma düşenler olmaktadır. Z kuşağının hayal gleri sınırsızdır ve tatmin olmayan merakları, bitmeyen soruları vardır. Otorite ve kural tanımayan yapıda oldukları için aile bireyleri onları anlamaktan direnişlerini kırmakta zorlanmaktadır. (alışkan, 2016)

9. Aile

Literatür araştırması yapıldığında ailenin kültürlere göre değişen birçok tanımı olduğu görülmüştür. Aile, toplumun en kk temel taşı ve çekirdeğidir. İnsanlığın başlangıcıyla birlikte ortaya çıktığı dşnlmekte ve önümüzdeki süreçte de var olacağına inanılan, toplumu oluşturan en kk birim olarak tanımlanır. Çekirdek aile; anne, baba ve çocuklardan oluşan en kk topluluktur. Geniş aile; anne, baba çocuklar, büyükanne ve büyükbaba veya diğer aile üyelerinin birlikte yaşadığı aile topluluğudur. Aile, neslin devamını sağladığı düşünülen; milli kültürü taşıma rolünü üstlenen, ekonomik, biyolojik ve psikolojik etkileşimin olduğu bir topluluk olarak da tanımlanır (Erkal, 1987). Aile toplumun en temel yapısı olarak görülür. Sosyal hayatın ilk başlangıç kurumudur. Çocuklar nasıl davranacağını, nasıl düşüneceğini, ilk ilişkilerini, davranış ve tutumlarını aile ortamında öğrenir. Çocuğun sağlıklı bir aile düzeninde yetiştirilmesi, başarılı ve mutlu olmasını sağlayarak, toplumun da refah düzeyinin artmasına katkı sağlar. 0-3 yaş aralığında çocuğu olan anne ve babalar, çocuklarını sağlıklı bir ortamda yetiştirebilmek için tutum ve davranışlarına dikkat etmelidir. Çünkü ocuk karakterinin ana temelleri bu dönemde oluşur (Ertuğrul, 2000).

Her ailenin kendine özgü yapısı olduğu gibi, benzer yapıları da vardır. Örneğin, bir ailenin yemek alışkanlıkları, iletişim modelleri, değer yargıları, ev düzenleri ve espri anlayışları başka aileler için anlam ifade etmeyebilir. Fakat o aile için önemli

olabilir. Her ailenin kendine ait özellikleri olmakla birlikte, ortak özellikleri de vardır. Bunlar şu şekilde sıralanabilir: duygusal bir temele dayanmaktadır, üyelerini ve toplumu şekillendirme özelliğine sahiptir, üyelerinin sorumlulukları vardır, toplumsal kurallarla çevrilidir. Çekirdek ailede, bireylerin belirli bir işi vardır. Geleneksel geniş aileden çekirdek aileye geçiş sürecinde çekirdek ailenin iki toplumsal işlevi koruma amacını koruduğu dile getirilir. Birincisi, soyun devamı ve çocukların sosyalleşmesi; ikincisi, duygusal ihtiyaçların karşılanması ve psikolojik dengenin sağlanmasıdır (Dönmezer, 2009). Sağlıklı aile iletişim kuran, sorun çözme yeteneğine sahip, stresle baş edebilen, psikolojik olarak sağlıklı ve mutlu bireylerden oluşan aile yapısıdır. Sağlıklı aile bireyleri sorunlar karşısında çözüm üretebilir ve kendilerinden beklenen sorumlulukları yerine getirir. Sağlıksız aile, çeşitli işlevleri yerine getirmediği için genellikle çatışmaların, memnuniyetsizliklerin, düzensizliklerin ve psikolojik rahatsızlıkların görülebildiği bir yapıdır. Sağlıksız ailede ilişkiler ya aşırı biçimde iç içe veya kopuktur. Aile üyeleri ne kendi ihtiyaçlarını ne de aile bireylerinin ihtiyaçlarını karşılayabilir. Çünkü aile içinde bireyler nasıl iletişim ve sorun çözeceklerini öğrenememişlerdir (Nazlı, 2003).

10. Ebeveyn (Anne ve Baba) Tutumu

Her ailenin kendine özgü inançları, düşünceleri, değerleri, kuralları, alışkanlıkları, ilişki biçimleri ve yaşam tarzı gibi sistemleri vardır. Aile içinde yemek yeme, televizyon izleme çalışma alışkanlığı, ev içi kuralları ve aile bireylerinin sorumluluklarını yerine getirme davranışlarına karşı gösterilen davranışlar anne ve baba tutumunu oluşturmaktadır. Çocukluk öğrenmelerinin büyük bölümü, çevredeki yetişkinlerin, özellikle anne ve babaların davranışlarının gözlemlenmesi sonucunda gelişir. Çocuk herkesi taklit eder. Özellikle gelişimin hızlı olduğu ilk yıllarda çocuk süngere benzetilir. Duyduğu gördüğü her şeyi kaydeder, vakti geldiğinde kullanır. Bu nedenle çocukların yaşantılarında davranışlar sözlerden çok daha etkilidir (Mercan, 2012). 0-3 yaşlarındaki bebekler ağlamalarını ve davranışlarını kontrol edemezler, annelerin telkinleriyle kriz yaratan durum geçirtilir, sonraki yaşlarında ise annenin tutum ve davranışlarını örnek alırlar (Özakkaş, 2018). Çocuklar, karşılaştıkları sorunları çözebilme becerilerini anne ve babalarının gösterdiği tutum ve davranışlara

göre çözerler. Ruhsal yönden sağlıklı çocukların olması, anne ve babaların olaylar karşısında gösterdikleri tutumlarla ilgilidir. Çocukların hayattan zevk almaları, mutlu ve ruh sağlığı yerinde olmaları, ihtiyaçlarının karşılanmasıyla ilgilidir. Anne ve babaların eğitilmiş olması, yetiştirdikleri çocukların sorumlu ve bağımsız kişilikler olmasına etki etmektedir (Ekşi, 1990). Ailenin gösterdiği tutum ve davranışlar çocuğun gelişimini psikolojik, sosyal, bilişsel ve duygusal olarak etkilemektedir.

11. Aile Danışmanlığı Sürecinde, Aile Kuramları Teknikleri

Aile danışmanlığı sürecinde, ailenin çocuklarıyla olan çeşitli problemlerinin giderilmesi için problemin hem bireyin kendi içinde hem de aile içi ilişkilerden kaynaklandığını gösterebilmesi ve problemleri çözebilmesi açısından değişik teknikler kullanılmaktadır. Danışmanların, anne-baba ve çocuklarla aynı anda veya bireysel olarak karşılıklı oturumlarda birlikte olması çözüm olarak görülmüştür. Aile danışma sürecinde kuramcılarının geliştirdiği tekniklerin bazen biri, bazen bir kaç, oturumlarda kullanılmaktadır. Kullanılan tekniklerden bazıları Psikodinamik Aile Danışması, Yaşantısal Aile Danışması, Yapısal Aile Danışması, Stratejik Aile Danışması ve diğer teknikleri içerebilir. Aile danışmanlığı ebeveynlerin, çocukların teknolojiyle sağlıklı ilişkiler kurabilmesi için doğru tutum ve davranışlar geliştirmesinde yol gösterici, bağımlılık veya sorun olduğu durumlarda çözüm üretici bir rol oynayabilir.

B. Okul Öncesi Dönemi

Okul öncesi dönem, insan yaşamının ilk dönemini oluşturan, çocuğun, bilişsel, duygusal, sosyal, fiziksel ve kişilik gelişimin en hızlı olduğu dönemdir. Okula uyum, öğretim materyalleri, çocuklar arasında kurulan en üst düzeyde ilişkilerin yönetildiği dönemdir. Bu dönemde okul öncesi kurumuna gitmenin çocukların ileriki hayatlarında sosyal, duygusal ve akademik başarılarına katkı sağladığı görülmüştür. Aile ortamından ilk ayrılıklarını yaşadıkları dönemdir. Çocuklar için yeni bir sosyal çevredir. Çocuklar dünyaya belirli bir kapasiteyle gelmektedirler. Kapasitesini en yüksek şekilde kullanabilmek için çocuğun içinde bulunduğu çevre ve çocuğun desteklenmesi önemlidir. Çocuğa verilecek erken çocukluk eğitimi zengin

uyarıcılarla etkin ve uygun çevre koşullarıyla çocuğun gelişimine olumlu yönde katkı sağlayacaktır (Güner, 2014). Okul öncesi eğitim dönemi, çocuğun doğumdan ilköğrenim 1. Sınıfa kadar olan 0-6 yaş dönemini kapsamaktadır. Bu yaş çocuklarına uygun bireysel ve gelişimsel özelliklerini dikkate alarak toplumun kültür, değer ve özellikleri doğrultusunda verilen eğitim ve öğretimdir (Erdoğan, 2014). Erken çocukluk döneminde, okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocukların gelişim yetersizlikleri ve hataları iyi bir eğitimle giderilebilir (Adler, 2017). Amerikan Pediatri Akademisi (2016) verilerine göre; ebeveynlerin çocuklarına, televizyon, tablet ve akıllı telefon kullandırma yaş önerileri şu şekildedir: “18 aylıktan küçük çocuklara tablet ve akıllı telefonu kullandırmayın, sadece uzaktaki yakınları, babaanne, anneanne, dede ile konuşarak dil gelişimine katkı sağlama ve sevgi bağlarını güçlendirme etkisi var ise ebeveyn kontrolünde, görüntülü konuşma dışında ekran karşısında zaman geçirmemelidir”. 18-24 aylık çocuklar ise ebeveyn eşliğinde gelişimlerine uygun programları veya uygulamaları, kısıtlı bir süre ile kullanılmalıdır. Bu yaş çocukları dil gelişimine katkı sağlamak için kitap gibi kullanabilir. Çocukların tek başına ekran karşısında olmaları, insanlarla değil elektronik aletlerle etkileşim yaşadıklarından dil becerilerinin bozulmasına neden olarak, geç konuşma ve sözel cevaplar vermeme davranışına sebep olabilir. Fakat ebeveyn kontrolünde olması eğitici etkinliklere katılım, çocukların dil gelişimine katkısını arttırmaktadır. Bu yaş çocuklarının tek başlarına teknoloji kullanımları engellenmelidir. 0-3 yaş dönemi çocukları ebeveyn istemeden teknolojik araçlar kullanamazlar. Ebeveynlerin bu durumu umursamadığı durumlarda tablet ve akıllı telefon kullanmaya başladıklarında bağımlısı haline gelebilirler. Çocuk yetiştirirken güç anlar karşısında ne yapacağımızı bilememe durumunda çocukların başarılı olmasını sağlayacak fırsatlar haline getirme yollarını bulmak gerekir. 0-6 yaşlar arası çocukların beyin güçlerini entegre olarak kullanma becerileri yaşamsal deneyimle gelişir. Beyin, en iyi performansını, farklı bölümleri koordine ve dengeli bir şekilde çalıştığı vakit gerçekleştirir. Entegre bir beyin, kişinin fiziksel, duygusal, bilişsel ve duyu kontrollerini daha iyi gerçekleştirir. Çocukların mantıksal sol beyinleri ile duygusal sağ beyinlerini birlikte kullanıp, hayatta yaratıcı yaşamlarına destek olmak için önerilenler şu şekildedir:

1.Çocuklarla bağ kurup iletişime geçilmelidir: Çocuklar üzgün olduklarında sağ beyinleri ile iletişime geçip konuşmalı, çocuklar kendilerine hâkim ve dinlemeye hazır olduklarında sol beyin olarak yapılması gerekenleri konuşabilir hale gelirler.

2. Problem çözmek için sorun tespiti: Sağ beyinden kaynaklı duygular kontrolden çıkmışsa çocukların sorunlarını hikâye şeklinde anlatmaları veya resim yapmaları istenebilir. Çocuklar bunu yaptıklarında sol beyinlerini kullanırlar ve yaşadıklarını düşünerek anlamlandırıp kontrol edebileceklerini kavrarlar.

3. Çocukların her zaman iyi kararlar almalarını veya duygu ve eylemlerini kontrol altına almalarını bekleyemeyiz, çünkü doğuştan eksiksiz olan ilkel sağ beyin aksine, karmaşık üst beyin yapılanması ergenliğe kadar devam eder. Özellikle güçlü duyguların etkili olduğu durumda alt beyin tarafından savunmasızdırlar.

4. Aşırı stres durumunda alt beyni tetiklemek yerine üst beyni devreye koymak gerekir. ‘Sana demiştim’ yerine sorular sorarak ne gibi alternatifler düşündüğünü öğrenmeye çalışmak gerekir. ‘Sen olsaydın ne yapardın?’ gibi beyin fırtınası yapılabilir. Ayrıca üst beyinle teması kaybettiğinde dengesini kazanması için etkili bir yöntem olarak bedenini hareket ettirerek oyun oynanabilir (Siaegel, Bryson, 2018).

Özellikle okul öncesi çocuklar ebeveynleri tarafından sevgi ve ilgiye en çok ihtiyaçları olduğu dönemde dijital ekran karşısında zaman geçirmemelidirler. Yukarıda listelenen öneriler, onların beyin gelişimlerinin bu dönemde nasıl sağlıklı şekillendirilebileceğine yol göstericidir. Sürekli ekran karşısında olan çocukların sorularının cevapları ekranda gördüklerinden ibaret olacaktır.

C. 3-6 Yaş Dönemi ve Teknoloji

Okul öncesi dönem, öğrenmenin en hızlı olduğu dönemdir. Çocuk, yetişkinleri taklit döneminde olduğu için, anne-baba, arkadaş ve akranlarından model alarak öğrenir. Çocuk, çevresinden kabul göreceği davranışları uygulamakta kabul görmeyeceğini düşündüğü davranıştan kaçınmaktadır. Yetişkinlerin davranışlarını taklit ederek toplum tarafından onay gören ve görmeyen davranışları öğrenir (Kangal, 2016). Bebeğin, doğum öncesi temel gelişimden sonra ilk yıl, gelişim açısından çok hızlı bir dönemdir. Özellikle, emekleme ve yürüme davranışıyla etrafını keşfetmesi, 2 yaşında

konuşmaya başlayarak kendini ifade etmesiyle gelişim gösterir (Oktay, 2012). Bu süreç çocukların gelişim sürecine temas eden tüm bireylerin olumlu davranışları üzerine kurulmuştur (Özgün, 2015). Çocuklar öğrenme becerilerine doğuştan sahiptirler, ancak bu durum çevreyle birlikte gelişmektedir. Bilgiler edinmede ve işlemede duyular arasındaki ilişki, nesneyi anlama ve dünyayı anlama becerisini sağlamaktadır. Çocukların zekâ gelişimi, fiziksel büyüme, kas gelişimi, sosyal gelişim ve dil gelişim becerilerini ile oluşmaktadır. Çocuklar bilişsel dönemleri sırayla geçerek gelişmektedirler (Kürkçüoğlu, 2014).

Piaget, bilişsel gelişim evrelerini aşağıdaki şekilde sunar:

Duyu motor (0-2 yaş); Çocuk hayata az sayıda duyu motor özellikle başlar, çocuk nesne sürekliliği geliştirir ve simgesel düşünmenin başlangıç adımlarını atar.

İşlem öncesi (2-7 yaş); Çocuğun düşünce biçimi benmerkezcilik ve merkezleme şeklindedir. Çocuk simgesel düşünceyi kullanmak üzere gelişmiş bir yeteneğe sahiptir.

Somut işlemler (7-11 yaş) Çocuk konuşulana dair bir anlayış geliştirir. Çocuk somut ve fiziksel nesnelere ilgili olarak akıl yürütebilir.

Soyut işlemler (11 ve sonrası yaş); Çocuk soyut muhakeme ve varsayımlar düşünce yeteneği geliştirir (Piaget'ten aktaran Yeşilyaprak, 2018: 85).

Ainsworth ve Bowlby tarafından geliştirilen bağlanma kuramı, bebek ve bakım veren kişi arasında kurulan duygusal bağın yaşam boyunca etkilerini devam ettiğini destekleyen kuramdır. Güvenli davranışlar çocuğun hem kendisine hem de diğer insanlarla ilişkilerinin farkındalığını artırma olanağı sağlamaktadır. Okul öncesi dönemde çocuk, güvenli bağlanmaların oluşumunda, yaşantısında davranış ve tutumlarında önemini aktardığı görülmektedir (Ulaş, 2017). Güvenli bir şekilde bağlanan çocuğun ebeveynleri ile ilişkileri sağlıklıdır ve çocuklarının temel gelişimine katkıları vardır. Okul öncesi dönemdeki çocukların televizyon, tablet ve akıllı telefonlarla vakit geçirmeleri gelişim dönemlerindeki asıl etkinliklerden uzaklaşmasına neden olmaktadır. Özellikle sanal oyunlara alışan çocukların her

ortamda kullanmak istemeleri bağımlılıkların oluşabileceğini göstermektedir. Ebeveynlerin çocukların gelişim dönemlerini bilmeleri önem oluşturmaktadır. Çocukların ihtiyaçlarının karşılanması gelişimine ve eğitimine katkı sağlayacaktır. Okul öncesi çocuğun temel ihtiyaçları olan sevgi ilgi çocuğun temel gıdasıdır. Oyun ve hareket vazgeçilmez uğraşıdır. Kendi kendini tanımayı ve özgürlük ve yetişkin desteğine ihtiyaç duyar (Güven, 2014). Çocukların yaşlarına göre gelişim özellikleri aşağıda sıralanmıştır.

3 Yaş: İki yaşında konuşmaya başlamasıyla üç yaşında kelime haznesi gelişmiştir, kendini daha rahat ifade edebilmektedir. 3 yaş çocuğunun bazılarında geçici kekemelikte görülebilir. Uyuma ve temizlik alışkanlıkları kazanılmıştır, kendi kendine yemek yiyebilme becerisine de sahip olmaya başlamıştır, yetişkinin biraz desteği ile beslenmesini gerçekleştirebilir. Üç yaş çocuğu ailesiyle birlikte yemek yemelidir. Yemekten önce ve sonra el yıkama alışkanlığını kazanmış olmalıdır. Üç yaş çocuğu, yetişkinlerle beraber oyun oynamaktan büyük zevk almakta, kendi yaşlılarıyla birlikte oyun oynamaktan mutlu olur fakat yaşlılarıyla oynarken yetişkinlerin hoşgörüsüne sahip olmadığı için çatışmalar yaşamaktadır. Bu yaş grubundaki çocuklar son derece benmerkezcidir, kendi kendilerine oyun oynarlar fakat yaşlılarıyla grup içinde oyun oynamayan çocuklar, diğer çocuklarla çatışma yaşar, çimdikleyerek, ısırarak, saçlarını çekerek ve itme davranışları gösterebilir, fakat bu davranışlar saldırganlık olarak değil sosyal yaşam deneyimi olarak kabul edilmelidir. Kısa süreli resimli hikâye kitaplarını seyretmek ve dinlemekten hoşlanır, hikâyelerin kahramanlarını dramatize ederek, resmini çizerek kendisini gerçekleştirmeye çalışır. Bu durum yaratıcılığını geliştirerek, gelişimine katkı sağlamaktadır. Üç yaş çocuğu ev ortamında, oyuncaklarını toplayabilir, sofrayı düzeni oluşturmaya yardım edebilir, yardımla giyinme ve soyunma yapabilir, alışveriş dönüşü eşyaları yerlerine koymak gibi basit sorumluluklar verilebilir (Mackenzie, 2004). Üç yaş çocuğunu sürekli TV karşısında bırakmak gelişimine uygun etkinlik fırsatı sunmamak gelişimine zarar verir. Akıllı telefon, tabletlerin ve internetin hemen hemen her ortamda olması çocukları sanal oyuna yönlendirmekte özellikle ebeveynlerin çocukların eline teknolojik araçlar diye vermeleri çocukların erken

yaşta sanal oyun ilgilerinin gelişmesine ve ilerleyen yaşlarda oyun çeşitliliklerin artmasıyla sanal oyun bağımlısı bireyler olabilmektedir.

4 Yaş: Evcilik oyunları oynar, kutulardan kartonlardan hayali oyuncaklar yapar, çocuk makası ile resimler keser, bu arada ortamı dağıtacaktır. Ebeveynlerin bu noktada hoşgörülü ve sabırlı olmaları çok önemlidir (Uysal, 2005). 4 yaş çocuğu ile iletişim içinde olunmalıdır. Sorularına seviyesine göre cevaplar verilmelidir. İnat dönemi belirtileri ara ara olabilmektedir. Çocuğun, güven duygusunun gelişmesi için yaşına uygun etkinlik fırsatları verilmeli, çocuklarla oyun oynayarak yaşlıları ve yetişkinlerle işbirliği ve iletişim konusunda fırsatlar verilmelidir çünkü zihinsel gelişiminin %80 erken çocukluk döneminde tamamlanmaktadır (Güven, G. Azkeskin, K. 2014). 4 yaş çocuğu ev ortamında, alışveriş listesi hazırlamaya katılma, evdeki hayvanları besleme, elektrik süpürgesi tutma, bulaşık makinasının doldurulmasına yardım etme, basit yiyeceklerin hazırlanmasına yardım etme gibi davranışları gerçekleştirebilir (Mackenzie, 2004). 4 yaş çocuğuna televizyon programlarında seçici kanallar hakkında bilgi verilmeli tablet ve akıllı telefonlar kontrolsüz verilmemelidir. Televizyon, tablet ve akıllı telefon ekranında uzun zaman geçirmemesi için yaşına uygun oyun etkinlikleri, arkadaş gruplarıyla oynama fırsatı verilmelidir. Okul öncesi eğitim kurumuna devamı sağlanarak sosyalleşmesi sağlanmalıdır.

5 Yaş: Beş yaş döneminde olan çocukların sosyal becerileri oldukça gelişmiştir. Yaşantılarında, davranışlarında sosyal uzlaşmacı ve duygularının iç denetimi sağladıkları için davranışlarını kontrol edip yönetebilmektedirler. Sosyal uyumu sağlamaya hazır hale gelmiştir (Altinköprü, 2015, Yavuzer, 2016). Beden hareketleri yaparak bedenini kullanabilir. Geometrik şekilleri çizerek kesip boyayabilir. Evcilik oyun içeriklerini oynayabilir. Baktığı resmin aynısını çizmeye çalışabilir. 5 ya çocuğu ailesinin ve toplumun isteklerine karşı duyarlı davranmayı öğrenir. Arkadaşlarıyla oyunlar kurar. Çok yorulduğunda, istekleri olmadığında saldırgan davranışlar sergileyebilir (Navaro, 2001). 5 yaş çocuğu ev ortamında, basit kahvaltı hazırlayabilir, yatağını ve odasını temizleyebilir, temiz kıyafetlerini dolabına yerleştirebilir, kendi kendine hazırlanabilir, bulaşık makinasını boşaltıp tezgâh üzerine koyabilir (Mackenzie, 2004). Özellikle 5 yaş grubu çocuklar günümüzde

rahatlıkla televizyon kanallarını dolaşabilmekte akıllı telefon ve tabletlerden internet kullanımını ve oyun indirme programlarını uygulayabilmektedirler. Ebeveynlerin bu süreçte çocuklarını yalnız bırakmamaları onlarla birlikte sanal oyun varsa oynamalı tehlikeleri hakkında çocukları bilgilendirmeleri gerekir. Çocukların odasında bilgisayar, televizyon, telefon veya tablet bulundurulmamalı ailenin ortak yaşam alanlarında kullanılmalı.

6 Yaş: Altı yaş döneminde olan çocuklar sosyal ilişkilerinde aktif ve atılgandır. Dostluklar kuran akranlarıyla hareketli, bilinçli ve işbirlikçi davranışlar sergileme hususunda yatkınlardır. Ancak bazı zamanlarda çatışmalı ve kararsız bir kişilik yapısına sahip olabilmektedir. Bunun yanı sıra sergilemek istedikleri bağımsız tavır, rekabet, ağız dalaşı ve kavga gibi olumsuz davranışların sergilenmesini tetikleyebilmektedir (İnci, 2015. Yavuzer, 2016). 6 yaş çocuğu ev ortamında, giyeceklerini seçebilir ve giyinebilir, çiçekleri sulayabilir, sebze veya meyve soyabilir, kendi okul beslenmesini hazırlayabilir, kendi ayakkabısının bağcıklarını bağlayabilir (Mackenzie, 2004). Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocukların ebeveynleri öğretmen ve kurumla iletişimde olmalı, eğitim programının evde de uygulanması sağlanarak çocuğun gelişimine olumlu katkılar sağlanabilir. Anne ve babaların kilit olduğu konularda öğretmenden destek isteyebilir. Anne ve babaların en değerli varlıkları çocuklarıdır. Çocuklar hakkında verilecek kararlarda anne ve baba söz sahibidirler. Verilen kararlar çocuğun gelişimini etkilemektedir. Fakat zamanla anne ve babanın ayrı düşündüğü muhakkak olmaktadır. Bu durumda anne ve babalar çocuklar için tartışmalar ve sorunlar yaşamaktadır. Çocuklar için karar vermek zor olmaktadır. Anne ve babanın ortak hareket ederek sorunlara çözüm oluşturmalarıdır. Örneğin, 6 yaş çocuğuna sahip bir ebeveynlerin elinde sürekli telefon olması durumunda çocukta talep ederek sıkıntı yaşanmasına neden olacaktır. Ebeveynlerin koyacağı kural ve kararlarla sorunlar çözümlenebilir. Çocukların gelişim dönemi özelliklerini bilmek onların ihtiyaçlarını karşılamak bakımından önemlidir. Özellikle 5 ve 6 yaş grubu çocukları oyun çocuğu olarak adlandırılmakta ev içi oyunlar, bahçe oyunları, sanal oyunlar aile ile birlikte paylaşımlar yapılarak oyun oynanabilir. Özellikle oynanan sanal oyunlarda ebeveynlerin kontrolü olacağı

için yaş grubuna uygun olmayan oyunların nedenleri ve sonuçları üzerinde konuşularak çocuklar bilgilendirilmelidir.

Okul Öncesi Çocukların Medya Kullanımı ve Prososyal ve Agresif Davranışları Arasındaki İlişki adında yapılan yüksek lisans çalışmasında, Yaşları 4 ila 6 arasında olan 52 çocuğun ebeveyni çocuklarının medya kullanımlarını bir hafta sonu boyunca raporlamıştır. Çocukların prososyal ve agresyon davranışları ise öğretmenleri tarafından değerlendirilmiştir. Araştırma sonunda çocukların medya araçları kullanarak oynadıkları oyunların süresinin artmasıyla agresyon davranışlarında da artış olduğu bulunmuştur. Aynı zamanda çocukların video oyunları için harcadıkları süresinin artmasıyla gelişimsel yönden zengin etkinliklere harcadıkları sürenin azaldığı gözlemlenmiştir. Araştırmanın bir diğer bulgusu ise çocukların yaşlarının arttıkça medya kullanım sürelerinin de artması olmuştur. Bu çalışma ile süre, içerik ve çevre gibi farklı etkenleri dikkate alması ve bu etkenlerin kent yaşamında büyüyen okul öncesi çocukların sosyal davranışları ile olan ilişkilerini arasında önemi vurgulanmıştır (İnanlı, 2015).

D. Okul Öncesi Eğitim Kurumları ve Teknoloji

Okul öncesi eğitim kurumları, çocukların bilişsel, duygusal, sosyal, fiziksel, motor alanlarını destekleyen, çocuklarda sosyal biliş etkinlikleri, sağlıklı bir kişilik ve yaratıcılığın gelişmesini sağlayan eğitimin temellerini kuran fonksiyonlu kurumlardır (Bayraktar, 2016). Bu kurumlar, çocukların ilk gerçek sosyal çevresi olarak kabul edilir, oyunlar ve etkinlikler yoluyla iş birliği yapma, karar, neden sonuç ilişkisi, karar verme, duygu ve düşünceleri paylaşma, arkadaşlarıyla grup çalışmaları yapma, sosyal etkinliklerde bulunma gibi becerilerinin gelişmesini sağlamaktadır (Logue, 2007).

Bu kurumlar, çocukların yaşlarıyla birlikte olmalarını sağlayarak yeteneklerinin farkına varma, öz benlik kavramını geliştirme, güçlü ve zayıf yanlarını görerek kabul görme, sosyal deneyimleriyle karşılaşmalarına ortam hazırlamaktadır (Bayraktar, 2016). Aile farklı kültür ve davranışlardan oluşmakta, çocuğu anlamak için aileyi farklı bakış açılarıyla ele almak, ailenin yapısını, davranış şekilleri hakkında bilgi sahibi olmamız çocuğu tanımamız için önemli bir süreçtir. Okul öncesi kurumları

ailede yaşanabilecek teknoloji kullanımı sorunları konusunda ailelere ve çocuklara rehberlik yapmaktadır. Okul öncesi eğitim kurumlarında kullanılan teknolojilerin özellikle bilgisayar destekli programların kodlama, eşleştirme, renk, sayı kavramı vb. etkinliklerin Z kuşağı çocuğun gelişimine olumlu yönde katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca çocuklar bilinçli bir şekilde öğretmen kontrolünde teknoloji kullanımlarını öğreneceklerdir.

E. Ebeveyn Tutumları ve Teknoloji

Ebeveynlerin çocuk üzerindeki tercih ve yöntemleri ebeveynlerin tutumlarının göstergesidir. Literatür araştırması sürecinde kültürden kültüre değişen çok farklı sınıflandırmaların olduğunu, ebeveynlerin tek bir tutum içerisinde olmadığı bazen de bütün tutum ve davranışları uyguladıkları görüldü. Anne babaların davranış tutumları araştırıldığında özellikle anne tutumunun önemi vurgulanmaktadır. Çünkü annenin çocuğuyla daha fazla zaman geçirmesi özellikle öz bakım gibi ihtiyaçlarının anne tarafından karşılanması, çocuklarla geçirilen zaman diliminin annenin katkısının fazla olması ve annenin toplumsal rolü gereği çocuk üzerinde daha etkili olduğu düşünülmektedir. Annenin teknoloji kullanımında çocuğuna karşı sergilediği tutum önem arz etmektedir. Evde rahat edeyim, arkadaşım ile sohbet edeyim, toplu taşımada çocuğum sıkıntı yapmasın, alışverişte rahat dolaşayım, teknoloji ile tamamen kısıtlayayım vb. gibi davranışlar çocuğa zarar vermektedir. Annenin tutumları; duyarlı ulaşılabilir ve kabul eden anne, reddeden ve ihmal eden anne, mükemmeliyetçi anne, olarak isimlendirilmiştir (Yavuzer, 2011). Ebeveynlerin tutumlarının çocuk gelişimi açısından önem oluşturmaktadır. Bu tutumlar çocuğun kişilik ve davranışlar bütünü oluşturur. Baumrind ebeveyn tutum ve davranışlarını üç şekilde sınıflar bunlar, izin verici, otoriter ve demokratik tutumlardır (Baumrind, 1967-1971' den aktaran Karadeniz, 2018). Ebeveynlerin çocuklarına sergiledikleri tutumlar yaygın olarak şöyle sınıflandırılır. 1.Baskıcı ve otoriter tutum, 2.Gevşek tutum, 3.Tutarsız ve kararsız tutum, 4. Aşırı korumacı tutum, 5. İlgisiz kayıtsız tutum, 6. Destekleyici yetkili ve güvenilir tutum olarak görülmüştür. (Yavuzer, 2011)

1. Anne Tutumları

a. Duyarlı, ulaşabilir ve kabul eden anne

Öncelikle çocuk sahibi olmaya istekli çocuğun kendisine armağan olarak kabul eden annedir. Sağlıklı bir etkileşim ortamı hazırlar, çocuğun bütün gelişim alanları hakkında araştırma yapan bilgi sahibi olan annedir, bu tutumda çocuğunu yakından izleyen kabul eden anne tutumu vardır. Annenin gösterdiği olumlu duyarlı sıcak yaklaşım, çocuğun anne ile bağlarını güçlendirmektedir. Kabul eden anne çocuğunun sorumluluklarını üstlenir, çocukların huzurlu ve mutlu olarak yemek yemeleri, uyku düzenlerinin olması, annelere mutluluk verir. Kolay olmayan geceleri uyumayan mutsuz bebekler oldukça güçtür, buna rağmen annenin bebeği ile sıcak ilişkisini başka zeminlerde yansıtması örneğin, banyo yaptırırken eğlenceli oyuna çevirmesi, yemek yedirirken çocuğu mutlu edecek iletişimde olması anne çocuk ilişkilerine olumlu yansımaktadır (Yavuzer, 2012). Bu tutum içerisinde olan anne çocuklarıyla sağlıklı iletişim kurar. Çocukların gelişim ihtiyaçlarının farkında olarak teknoloji kullanımı konusunda bilince sahiptir. Çocuklarıyla gelişimlerine katkı sağlayan oyunlar oynayarak, bilişsel, duygusal, fiziksel ve tüm gelişim alanlarını destekleyen kaliteli zaman geçirmesini sağlar. Çocukların maruz kalabileceği sanal tehlikelere karşı çocuklarını bilgilendirir gerekli önlemleri alır.

b. Mükemmeliyetçi anne

Annenin geçmişinde gerçekleştiremediği umutlarını çocuğundan bekleme sonucunda çocuğundan mükemmel davranmasını beklemektedir. Annenin çocuğunun okul başarısında çocuğunun kapasitesinin üzerinde beklentiye girmekte, çocuğunun bedensel ve zihinsel olarak üstün olmasını isteyerek yaşlılarıyla kıyaslar yapmakta bu durum kendisinde ve çocuğunda sorulara neden olabilmektedir (Yavuzer, 2012). Mükemmeliyetçi anne çocuğunu yaşlılarıyla kıyaslayarak en iyi olmasını istemektedir. Gelişimin bireysel olduğu düşünülmeden yapılan çalışmalar çocuğu ve anneyi yıpratmaktadır. Anne bütün imkânlarını çocuğuna sunmaya çalışırken çocuğunu dikkate almayıp baskı altında yetişmesine neden olabilir. Teknoloji kullanımında yasaklama veya katı kurallarla davranışlar gösterdiğinde çocukların teknoloji kullanımları yeterli olmayacaktır. Çocukların yüksek yararına

kullanılan teknolojiler çocukların okul başarısını da arttıracaktır. Gelişimleri açısından kullanılmayan, sadece oyun amaçlı veya sosyal medyada zaman geçirme olarak kullanılan teknoloji yanlış bilgi ve alışkanlıkların gelişmesine neden olabilmektedir. Bu tutuma sahip anneler sürekli çocuklarıyla çatışmalar yaşamaktadır.

c. Reddeden ihmal eden anne

Çoğunlukla çocuğuna sinirlenir, çocuğu üzerinde baskıcı tutum sergiler, çocuğuyla fiziksel temas kurmaz, onunla bakıcısının temas etmesini sağlayarak benmerkezci davranışlar sergiler. Böyle bir ortamda büyüyen çocuklar, anne sevgisi yoksunluğundan dolayı duygusal açlık ve düşük benlik algısına sahip olmaktadır (Yavuzer, 2012). Bu tutuma sahip anneler teknoloji kullanımını nedeniyle çocuklarını ihmal ederek çocuklarına gerekli eğitimi vermez, çocuklara sus payı olarak teknolojinin kullanımına izin vererek sanal tehlikelere ve oyun bağımlılıklarına maruz bırakmaktadırlar.

2. Genel Ebeveyn Tutumları

Çocuk yetiştirme modelleri anne ve babanın değer ve yargıları, çocuk yetiştirmede inanç, kültür ve beklentilerini kapsar (Kağıtçıbaşı, 1981). Diana Baumrind, batı kültüründe bu çalışmaları başlatıp şekillendirerek, üç okul öncesi çocuğu grubu tanımlamış. 1. İddialı, kendine güvenen, kendini kontrol edebilen, neşeli, yakın. 2. Tedirgin, içine kapanık, şüpheli 3. Kendine kontrolü olamayan, az güvenli ve yenilikten çekinen. Bu sınıflamaya ait çocukların ebeveynleriyle yapılan görüşmelerde, ebeveyn kontrolü, iletişim de olma, öz bakım, destek ve olgunluk boyutuna dikkat çekmiştir.

Ebeveyn kontrol boyutu; Ebeveynlerin koydukları kurallara çocukların ne kadar bağlı kaldıkları, bu konuda nasıl ve ne kadar denetlediklerini kapsar.

İletişime açıklık boyutu; Ebeveynlerin çocuklarıyla ilgili verilecek kararların çocuğun fikirlerinin alınıp alınmadığı, çocukları bu sürece ne derece dâhil ettikleriyle ilgilidir.

Olgunluk beklentisi boyutu; Ebeveynlerin çocuklarının başarılı olmaları için, sosyal, zihinsel, fiziksel ve duygusal gelişimlerinin ne derece desteklendiği ile ilgilidir.

Bakım ve destek boyutu; ebeveynlerin çocuklarının bakımlarını yaparken onlarla kurduğu ilişki ve hassasiyet ve ne derece samimi ve sıcak davrandıklarıyla ilgilidir.

Baumrind bu boyutların etkileşimi sonucunda çocuk yetiştirmede ebeveyn tutum ve davranışlarını üç şekilde sınıflar bunlar, izin verici, otoriter ve demokratik tutumlardır.

a. İzin verici tutum

Ebeveynlerin çocuklarını kontrol etme davranışları zayıf, olgun davranış göstergeleri düşük, çocuklarıyla iletişim kuran, bakım ve destek düzeyleri yüksektir. Çocuklarının her türlü isteklerine olumlu cevap vermeye yatkındırlar. Çocuklarının isteklerini yerine getirmeyi kendilerinin en büyük sorumluluğu olarak görür. Bu ebeveynler çocuklarının yüksek özgüvende olmasını ister, dolayısıyla çocuklarına aşırı derecede özgürlük alanı sağlar. Çocuklarına kontrol ve denetim sağlamazlar. Bu tutumla yetişen çocuklar kararsız, ne istediğini bilemeyen, doyumsuz, paylaşımdan yoksun, sosyal iletişim olarak zayıf ve toplumda uyum sağlayamayan bireyler olurlar (Baumrind, 1967, 1971' den aktaran Karadeniz, 2018). Özellikle aile ortamında alınan kararların uygulanmasında izin verici davranışlar sonucunda ailede çatışmalar yaşanmaktadır. Anne ve babaların kendilerinin çocuklarının teknoloji kullanımında kuralları ve kararları olması gerekmektedir. Tutarsız ve kararsız tutum içerisinde davranışlar sergilenirse özellikle çocuk üzerinde bu davranışlar uygulandığında çocuğun güvensiz ve kaygılı kişilik geliştirecektir. Ebeveynlerin tutum ve davranışlarında dengeli ve tutarlı davranışlar sergilemesi çocuklarıyla arasındaki güven ortamı tesis edilerek teknoloji konusunda ebeveynlerin yetkinliklerini arttıracaktır.

b. Otoriter tutum

Otoriter ebeveynler, çocuklarının her türlü eylemlerini kontrol eder. Ebeveynler itaate önem vermektedir. Çocuklarını aşırı kontrol ederek sürekli olarak tutum ve davranışlarına yön vermeye çalışırlar, kuralların sorgulanmasını istemez, disiplin aracı olarak cezayı kullanır, çocuğun yaşına uygun olmayan cezalarda

verilebilmekte, çocuğuna karşı ebeveyn öfkeliğir. Bu durum çocukta düşük benlik saygısı, yüksek kaygı, saldırganlık ve çekingenliğe sebep olmaktadır. Aile ortamındaki bu tür davranışlar arttıka çocuklarda davranış problemleri ortaya çıkmaktadır (Yavuzer, 2012. Karadeniz, 2018). Otoriter stille yetişen çocukların diğer bireylere göre özgüven ve özdenetimlerinin düşük olduğunu, uyum sorunları yaşadıkları, daha sık endişeli, saldırgan kaçınmalı bağlanma yapısına sahipler (Kağıtçıbaşı, 2007'den aktaran Karadeniz, 2008). Korku kültüründe yetişen birey için yaşamın temel cümlesi; “güvende olmak istiyorsan, ya diğerlerinden güçlü ol ya da senden güçlü birinin kanadının altına sığın!” güçlü kişi her zaman ben bilirim her zaman haklıyım sözümü dinleysin der ve diğerlerinin davranışlarını denetleme hakkını kendinde görür. İnsanlık tarihinde son üç yüz yıldır yavaş yavaş gelişen gelişim odaklı değerler kültürüdür, “bu kültür gücünü ve anlamını paylaşılan değerden alır. Ailede güveni sağlayan, otoriter bir kişi değil paylaşılan adil ortamdır. Bu adil ortam, saygı, sevgi, halden anlama, dürüstlük, şeffaflık ve işbirliği gibi biz bilincini geliştiren değerler üzerine kurulmuştur” (Cüceloğlu, b. 2017: 48-49). Ebeveynlerin çocukların teknoloji kullanımlarını yasaklayarak otoriter tutum sergilemeleri, özgüvenleri düşük, kendi özdenimleri olmayan, saldırgan, davranış sorunları olan çocuk profili ile karşı karşıya kalmalarını sağlayacaktır. Ebeveynler teknolojiyi yasaklamak yerine çocuklara nasıl kullanılması gerektiği hakkında bilgi sahibi olmalıdırlar.

c. Demokratik tutum

Demokratik tutuma sahip ebeveynler, çocuklarının davranışlarına karşı dengeli, kontrollü, ilgi ve sevgi dolu tutumlar gösterir. Ebeveynlerin sergiledikleri ortak tutum, çocuklarının sağlıklı gelişimine ve kendi iç kontrolüne katkı sağlayarak, hayata uyum sağlayabilmesine ve başarı içerisinde gelişimini sürdürebilmesine katkı sağlarken, çocuğun bu yönde gelişimi için sınırlar koymayı da ihmal etmez.. Bu tutumu benimseyen ailelerde, aile ortamında onaylanan ve onaylanmayan tutum ve davranışlar belirgindir. “Bu ılımlı kısıtlama çocuğun kaygısız bir şekilde çevresini keşfetmesine olanak tanımakla birlikte içselleştirilmiş bir denetime ve kişilerarası ilişkilerde yetkinliğe erişimi sağlar” (Yavuzer, 2013: 33). Çocuğun boy hizasına eğilerek gözlerine bakıp iletişim kurmak, fiziksel temasta bulunmak ve ilgi

göstermek, ortak etkinlikte bulunmayı sağlar. “Bu tutuma sahip ebeveynler çocuklarını özgüvenli, kendi başına karar verebilen ve bu kararın sorumluluğunu bilen birey yetiştirmiş olur” (Yavuzer, 2012). “Bu tutumla büyüyen çocuklar, kendini iyi ifade edebilen, temel güven duyguları gelişmiş, öz denetimli, sosyal becerilere sahip, sorumluluk alabilen, akademik başarıya sahip, bağımsız ve kendini geliştirmeye istekli olan bireyler olarak toplumda yer alırlar” (Şendil, 2010). Demokratik tutuma sahip ebeveynler çocuklarına teknoloji kullanımında nelere dikkat etmeleri gerektiği konusunda bilgi sahibidirler. Çocuklarının istek ve ilgilerinin farkındadırlar. Çocuklarıyla birlikte oyun oynar, nitelikli zaman geçirirler. Aile içindeki kural ve kararlar aile üyeleriyle birlikte tespit edilir.

Daha önce yapılan çalışmalara ek olarak anne ve baba tutumlarını altı farklı şekilde sınıflandırmıştır. Bu tutumlar, 1. Baskıcı ve otoriter tutum, 2. Gevşek tutum, 3. Tutarsız ve kararsız tutum, 4. Aşırı korumacı tutum, 5. İlgisiz kayıtsız tutum, 6. Destekleyici yetkili ve güvenilir tutum olarak sıralamıştır. Ebeveynlerin olaylar karşısında ki kararsız ve tutarsız davranışları çocuğu ikilemde bırakır anne ve babaya karşı güvensizlik oluşumuna neden olur. Aynı yapılan davranışın birinde ödüllendirilirken tekrar yaptığında cezalandırmak veya annenin ve babanın ortak karar verdiği durumlarda annenin farklı babanın farklı tutum içinde olması çocuğun gelişimine zarar verir (Yavuzer, 2011). Anne ve babaların çocuk yetiştirme tutumları yetiştirilme kültürleri ve eğitim durumlarına göre farklılıklar göstermektedir. Çocukların gelişim dönemlerinin özelliklerinin bilinmesi ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla önem taşımaktadır. Özellikle Z kuşağı olarak adlandırılan 2000li yıllar sonrası doğan çocukların doğar doğmaz telefonla resimlerinin çekilmesi, özel anlarının videoya alınıp seyrettirilmesi, sürekli anne ve babanın ve çevresindeki insanların ellerinde telefon, bilgisayar ve televizyonun olması çocuğun kendini teknolojinin içinde bulmasını sağlamaktadır. Bu durumda çocuklarda bu araçlara ilgi duyacak ve kullanmak isteyecektir. Anne ve babalar bu durumda ortak karar vermeli annenin evet dediğine baba hayır dememeli, babanın hayır dediğine anne evet dememelidir. Anne ve babaların kararlarında tutarlı ve ortak hareket etmeleri gerekir ortak karar verilmediğinde çocuğun ruh dünyası allak bullak olur, çocuk işine geldiği gibi onay almak ister. Çocukların bir şeyi çok isteme durumunda kendinizi onların

yerine koyarak ben çocukken böyle yaşasaydım annem babamın nasıl davranmasını isterdim gibi empati yapılmalıdır (Teber, 2011). Çocukların gelişim yaşlarına göre teknoloji kullanılmalı ve gelişimlerine katkı sağlayacak programlar kullanılmalı sanal tehlikelere maruz bırakılmamalıdır. Özellikle sanal oyunların içeriklerine dikkat edilmeli oynanacak oyunların anne veya baba denetiminde olması önemlidir. Anne ve babaların çocuklarıyla birlikte sanal oyun oynamaları gerekir çünkü oyun oynarken çocuklarıyla iletişim kurma fırsatı bulan ebeveynler çocuklarına oyunda gördükleri yanlış mesaj ve içerikler hakkında çocuğunu bilgilendirme fırsatı bulur. Böylelikle çocuğun farkındalığı ve seçiciliği gelişerek kendi üzerinde öz denetimli birey olma yolunda adımlarını atar. Okul öncesi dönem, çocuğun temel gelişim dönemi olduğundan dolayı bu dönemde çocukların alışkanlık geliştirmeleri ilerleyen yaşlarda daha büyük sorunlarla karşılaşılmasına neden olabilir. Teknoloji kullanımlarında çocuğun korunmasını sağlamak ve bağımlılık geliştirmesini önleyecek şekilde anne ve babaların ortak karar alıp uygulamaları önemli bir sorumluluktur. Bu sorumluluğu anne ve babalar birlikte demokratik aile tutum ve davranışlarını sergileyerek çocukların gelişimine katkı sağlamalıdır. Aile ortamında telefon ve tabletlerin amacı dışında mümkün olduğunca kullanılmamasına dikkat edilmelidir.

Ebeveynler çocuklarına televizyon seyrettirme yerine, fiziksel, sosyal ve zihinsel gelişimi destekleyici etkinlikler yapabilirler. Ailede yeterince ve belirli bir disiplin anlayışı yoksa gelişim çağındaki çocukların ekran başında uzun zaman geçirmeleri, aile içi iletişime ve sosyalleşmeye engel teşkil eder. Televizyonun kumandasının çocukları ellerinde kontrolsüz olması, şiddet içerikli görsellere maruz kalma, cinsel içerikli görüntüler ve reklamı yapılan ürünlerin kuşatmasına maruz kalmasına neden olur.

Nörobiyoloji alanında yapılan araştırmalar, ‘bir insanın doğduğu andan başlayarak yaşadığı tüm olayları ve onlara eşlik eden duyguları, bazı beyin hücrelerindeki bellek moleküllerinde bir arşiv gibi sakladığını göstermektedir. Beyin, işlevlerini ekonomik bir biçimde sürdürmek zorunda olduğundan, bu olayların ve duyguların tümünü çağrışmak olanaksızdır. Ancak, bu izlenimlerin

davranışları sürekli olarak etkilediğini kanıtlayan belirtiler vardır. Örneğin, bir insan çocukluk dönemlerinde geçirdiği sarsıcı yaşantılara ilişkin anksiyetesini bastırmış da olsa, yetişkin döneminde bu yaşantıları çağrıştırmaya durumlarla karşılaştığında çocukluk dönemine ait duygularını yeniden yaşayabilir. Ama çoğu kez, geçmişle şimdiki zaman arasındaki ilişkiyi göremez' (Geçtan, 1997: 15).

Erken çocukluk döneminde ki çocuklar somut dönemdedir bu dönemde izledikleri çizgi filmleri oynadıkları oyunları gerçek zannederler. 6 yaş sonrası soyut döneme geçince hayal ve gerçeği ayırt edebilir, erken çocukluk döneminde şiddet içerikli görseller izleme, çeşitli korku ve kaygıların yaşanmasına neden olur ve ileri yaşa kadar nedeni belli olmayan duygular olarak çocukların hayatında yer edinir.

F. Aile Danışmanlığı ve Teknoloji

Aile, bireylerinin birbirleriyle iletişim ve etkileşim içerisinde olduğu bir sistemdir. Aile içerisindeki ilişkiler, kurallarla, düzen ve dönütlerle yönetilir. Aile yaşamındaki değişiklikler, ayrıntıları anlamaya çalışmak, aile yaşamında karşılaşılan sorunlara çözüm üretmek aile danışmanlığının gerekliliğini ortaya koymaktadır. İçinde yaşadığımız teknoloji döneminde geniş aileden çekirdek aileye doğru aile yapısının değiştiğini görmekteyiz. Çekirdek ailelerde sorunlarla yaşama, çatışmaların yaşanmasına neden olmaktadır. Sorunların çözümünde aile danışmanlığının önemli olumlu tepkilere rastlanmıştır. Aile danışmanları, ailenin temel sorunlarına inerek etkili, çözüme katkı sağlayarak memnuniyet verici, etkili çözüm ve müdahaleyle alanına ilgiyi arttırmıştır (Özabacı, Erkan, 2014). Aile danışmanından destek alan bireyler çocuklarına nasıl tutum içerisinde olmaları gerektiği konusunda bilgi sahibi olurlar. Çocuklar ebeveynlerin sınırlar belirlemelerine ihtiyaç duyarlar. Bu sınırlar çocuğun araştırma yapmalarına yardımcı olur, onaylanmayan davranışları açıklar, ilişkileri tanımlar, büyümenin ölçütüdür ve güvenlik sağlar. Ebeveynler verdikleri mesajlarda güven verici yol gösterici olmalıdır. Ebeveynler, çocuklarıyla yaşadıkları sorunların temelinde kuralları öğretme noktasında doğru mesajlar veremiyorlar. Böylelikle evde okul ortamında ve toplumda sorunlar yaşanmaya başlıyor. Çünkü

sınırları net ve etkili olmayan aile ortamlarında sorunlar kaçınılmaz olur. Uzman desteği ile sorunlar çözüm bulmaktadır (Mackenzie, 2004). Çocuklarla iletişim kurarken özsaygının gelişmesine katkı sağlanmalıdır. Pozitif düşünmeye teşvik etmeli negatif düşüncelerin olumsuzlukları hakkında konuşulmalıdır. Anne ve babalar pozitif tutumlarıyla ve yaşantılarıyla örnek olmalıdırlar (Pantley, 1996). Son yıllarda teknolojinin hızlı gelişmesiyle birlikte, hayatımızda internet ve akıllı telefonların kullanımı artmış bulunmaktadır. Etrafımıza baktığımız zaman, toplu taşıma araçlarında, aile ortamlarında, alışveriş merkezlerinde, pusette olan 2-3 yaş çocuklarının elinde akıllı telefon veya tabletleri sık sık görmek mümkün. Gelişen teknolojiyle birlikte çocukların da oyun alışkanlıkları değişmiştir. Çocuklar dijital oyunları ilgiyle ve seyerek oynamaktadırlar. Çocukların teknoloji kullanım alışkanlıklarının belirlenmesi gelişimleri açısından önemlidir. Bu teknolojinin bilinçsizce kullanımından aile içinde sorunlar yaşanmaktadır. Çünkü ebeveynlerin teknolojik gelişmeleri çocuklarına nasıl, ne kadar ve ne zaman kullanılabilecekleri konusunda yeterli bilgiye sahip değiller. Ebeveynler çocuklarına teknolojiyi yasaklamakta veya tamamen serbest bırakmaktadırlar. Aile danışmanı ebeveynlere çocukların gelişimsel özellikleri, teknolojinin nasıl kullanılacağı konusunda rehberlik ederek çocukların sınırları ve gelişimleri hakkında rehberlik eder.

Aile danışma kurumuna gelen danışanların, çocuklarının teknoloji kullanımında özellikle akıllı telefon, tablet ve televizyon kullanımında ne yapmaları gerektiği konusunda bilgilendirilmeleri gerektiğinde, danışman yöntem olarak aile danışma kuramları teknikleri kullanarak danışmanlık sürecini devam ettirir. Kullanılabilecek teknikler; Psikodinamik Aile Danışması, Yaşantısal Aile Danışması, Yapısal Aile Danışması, Stratejik Aile Danışması, Adlerian / Drekursian Aile Danışması olarak sıralayabiliriz.

1. Psikodinamik Aile Danışması

Ackerman, Framo kuramı geliştirilmiştir. Anlamlı ilişkiler gibi nesnel ilişkileri tanımaya çalışır. Egoyu güçlendirme, rolleri tanımlama, anne baba ve çocuğa daha yoğun ilişkiler yaşamasına yardımcı olmaktadır. Farklı ve bilinçli iletişim ve davranışlar modellerini oluşturarak ailede var olan patolojileri tespit ederek, çözmeye

çalışarak öneriler geliştirir (Nazlı, 2003). Ebeveynlerin teknoloji kullanımı konusunda sorun yaşamaları durumunda psikodinamik aile danışmanlığı yaklaşımı ile anne ve babanın rollerinin ne olması gerektiği yapılandırılır. Çocuklarının gelişim özellikleri hakkında bilgi verilir, yapılandırma yapılır. Ebeveynlerin aile olarak yapmaları gereken etkinlikler konusunda danışmanlık yapılır. Danışmanlık sürecinde yapılandırmaların değerlendirmeleri yapılarak aileye sunulan etkinlikler ve aileye kattıkları değerlendirilir. Çocuğun teknoloji kullanımının içeriği, süresi ve kullanım koşulları hakkında bilgi verilerek danışmanlık süreci devam eder davranışlar yerleşince danışmanlık sona erer.

2. Yaşantısal Aile Danışması

Aile bireylerinin kendini gerçekleştirmelerine fırsat verme, aile bireylerinin rol ve sorumluluklarını belirleme, şimdiki zamanla ilgili strateji belirleme, aile ortamında rol dağılımının etkin ve bilinçli paylaşımı sağlamak amaçlı yaklaşımdır (Nazlı, 2003). Aile bireylerin isteklerinin ön planda olduğu bir yaklaşımdır. Çocukların teknoloji kullanımıyla ilgisi varsa ebeveynler bunu desteklemeli, robotik uygulamalar, teknolojik tasarım atölyelerle işbirliği yapılabilir. Çocuklarına bu alanda eğitim aldırabilir. Ebeveynlerin sanal ortamın tehlikelerine karşı tedbir alabilecek bilgi düzeyine sahip olmaları gerekir ki çocuklarını da sanal tehlikelere karşı koruyabilsin. Çocuğun gelişim özellikleri hakkında bilgi verilir çocuklar sosyal ve sportif etkinliklere yönlendirilerek takibi ve sonuçlarının anne mi baba mı kimin üstleneceği hakkında değerlendirme yapılır.

3. Yapısal Aile Danışması

Aile bireylerinin sınırlarını ve kurallarını yeniden yapılandırma yöntemden oluşmuştur. Danışman aile üyeleri ile birlikte aileye katılarak ailenin yapısında istendik davranışlar geliştirmeye çalışır. Bunu yaparken aile bireylerinin rol ve sorumluluk dağılımlarını düzenler. (Nazlı, 2003). Ebeveynler aile ortamında bilgisayar, tablet ve ellerinde sürekli cep telefonları ile sanal ortamda ise çocuklarda aynı şekilde davranmak isteyecektir. Dolayısıyla ailenin yapısında yeniden değişiklik yaparak ailenin kuralları ve kararları konuşulur. Ailenin yapılandırılması sağlanır.

4. Stratejik Aile Danışması

Sorun çözüme aile danışması olarak adlandırılır. Ailelerin yaşantıları boyunca karşılaştıkları sorunlara farklı çözümler geliştirir. Sorunlara saplanmadan ailelere net hedefler koymayı teşvik eder. (Nichols, 2015) Ebeveynlerle tek tek veya birlikte görüşerek ailenin yapısını, iletişim kalıplarını ve çocuklarına davranışları hakkında bilgi edinilir. Çocuk herhangi bir güç mücadelesi ile karşı karşıya ise veya ebeveynlerden birinin yanlış davranışları söz konusu ise aile bireylerinin çocuk gelişimi rolleri konusunda bilgilendirme yapılır. Aile bireylerinin sahip olduğu kalıpların çocuğun gelişimine zararları konuşulur ve çocuğun olumlu gelişim göstermeye başlamasıyla danışmanlık devam eder.

5. Adlerian / Drekursian Aile Danışması

Ailenin tüm işleyişi ile ilgilenir, aile içi iletişim, tutum ve davranış sorunlarına çözüm odaklıdır. Olumlu ebeveyn çocuk ilişkisini gerçekleştirmek için bireylerin eğitim almasını sağlar (Nazlı, 2003). Ailenin yapısını öğrenebilmek için anne baba ve çocukların birlikte olacağı terapötik süreç gereklidir. Çünkü aile bireylerinin birbirlerine karşı davranışları saygı, sevgi ve demokratik tutum davranışları bu süreçte anlaşılabilir. Çocuğun teknoloji kullanımıyla ilgili ailede kargaşa yaşıyorsa nedenleri ve nasılları anlaşılır. Aile bireyleri danışmanlık süreçlerine katılım sağlayacaklarsa, bireylere tek tek veya grup olarak danışmanlık yapılır bu süreçte ebeveyn ve çocuğa yapılacak danışmanlık hakkında bilgi verilir. Ayrıca ailenin çocuğun gelişim dönemleri hakkında bilgi sahibi olmaları sağlanarak demokratik anne ve baba tutumlarının yerleşmesi için danışmanlık yapılarak süreç takip edilir.

Danışman, aile danışma kuramı tekniklerden birini veya birkaçını kullanabilir. Ebeveynler çocuklarıyla yaşadıkları problemleri çözmek için farklı teknikler kullanmayı denemelidirler. ÇYA (çocuk, yetişkin ve araçlar). Üzerinde geliştirilmiş bir tekniktir, çocukların istemediğimiz bir şeyleri yapması için çocuktan başlıyoruz. Ç- burada çocuk ön plandadır. Duygu ve düşüncelerini anlayarak ne yapmak istediğini öğrenerek empati kurulur. Yetişkin olarak duygularımızı dile getirip açıklama yaparız. A- soruna çözüm aracı bulma alternatifleri geliştirilip anlaşma sağlanabilir (Hayman, 2016). Aile danışmanı, ebeveynlere iletişim teknikleri

hakkında bilgi vermelidir. Birçok çift dinlenmediğini dolayısıyla aile bireyleriyle iletişim kuramadığından şikâyet eder. İletişim için ortam hazırlanmalı, dinleyen kişinin mesajı doğru aldığından, geri bildirimle onaylanması durumunda sağlıklı dinleme gerçekleşir. İletişimde ben dili kullanımı sağlanmalı kişi kendi duygularını açıklamalı, sen ifadesi kullanıldığında karşı tarafı suçlayıcı ve yargılayıcı iletişim tarzı olup çatışma kaçınılmaz olur (Weeks, Treat, 2012).

Aile bireyleri birbirlerini anlama ve değerlendirmede, empati kurmaları durumunda sağlıklı ilişkiler kuracaklardır (Şahin, 2004). Ebeveynler, çocuklarıyla yaşadıkları sorunların çözümünde iyimser bir tutum sergiledikleri takdirde çocuklarda problemlerini iyimserlikle çözeceklerdir (Martin, Seligman, 2011).

Çocukla yapılan danışmanlık sürecinde resim yaptırılarak analizler ve oyun terapileri çalışmaları yapılır. Çocuklara yapılan aile resim analizleri sonucunda çocuğun ailedeki konumlandırması ve onun üzerinden iletişim kurarak çocuğun dünyasını ve sorunları hakkında bilgi sahibi olunur (Altinköprü, 2008). Ayrıca ailede yapılandırmanın oluşmasını sağlayarak ailenin işleyişini kontrol ederek aileyi yeniden inşa etmeye çalışmaktadır. Çocukların ebeveynlerinin yaşantılarını örnek aldıklarını yapılan çoğu araştırmalar da göstermiştir. Ebeveynlerin bilinçli teknoloji kullanımları farkındalığını kazandırmak, bu süreçte ailenin sorunlarının giderilmesinde önemli katkılar sağlayacaktır.

III. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

A. Araştırmanın Problemi

Teknolojinin hızla geliştiği ve internetin yaygın olduğu günümüzdeki çocukların Televizyon, tablet ve akıllı telefonunu her yerde kullanması ve ulaşılabilir olması özellikle çocukların gelişim alanlarını kısıtlamakta, fiziksel, sosyal, bilişsel, duygusal alanlarda sorunlara yol açmaktadır. Çocukların kontrolsüz teknoloji kullanmaları sonucunda şiddet ve zararlı içeriklere maruz kalabilecekleri ve buna bağlı sorunlarının oluşmakta olduğu ortadadır. Ebeveynlerin teknoloji kullanımı ve içeriği hakkında bilgi sahibi olmaları çocuğun gelişimine ve ebeveynlerin sağlıklı yaşamlarına katkı sağlayacaktır. Ebeveynlerin çocukların teknoloji alışkanlıkları ve içeriklerini kontrol etmeleri gelişimlerine uygun olan içerikleri seçip seçmedikleri konusunda bu araştırmanın yapılması önemli görülmektedir.

Bu amaç çerçevesinde araştırmanın cevaplamaya çalıştığı sorular şunlardır:

1-4-5 yaş çocukların teknoloji kullanım alışkanlıkları nedir?

2-Ebeveynlerin çocuklarına teknoloji kullanımı konusunda tutum ve davranışları nedir?

Araştırma sorularını cevaplamaya çalışırken, bu araştırma aynı zamanda aşağıdaki alt soruları da incelemektedir.

1. Annelerin eğitim ve çalışma durumuna göre çocukların teknoloji kullanımına yönelik tutumları
2. Annelerin teknoloji ilişkisine göre tutumları
3. Annelerin çocuklarıyla kaliteli zaman geçirme durumuna göre tutumları
4. Annelerin çocuk gelişimi hakkında bilgi düzeyine göre tutumları
5. Babaların tutumları

6. Kardeş sayısına ve kardeşin yaşına göre tutumları

7. Aile Danışmanlığı konusundaki farkındalıkları ve bakış açıları

B. Araştırmanın Amacı/Önemi

Bu araştırmanın cevaplamaya çalıştığı temel soru “ebeveynlerin çocuklarına teknoloji kullanımını konusunda tutum ve davranışların ne olduğu” dur. Bu soruya cevap vermeye çalışırken araştırmanın odak noktası 4-5 yaşlarındaki çocukların “oyun bağımlılığı” ve ailelerin bunun önüne geçmek için yaptıklarına odaklanacaktır. Ebeveynlerin bu konudaki davranış ve tutumları araştırılırken, çocukların gelişim dönemleri ve ihtiyaçlarının karşılanması konusundaki bilgi düzeyleri de sorgulanacaktır. Aile Danışmanlığı bakış açısıyla, aile içinde çocukların teknoloji kullanımından kaynaklı sorunlara ve ebeveynlerin profesyonel desteğe ne kadar açık olduğuna da bakılacaktır.

C. Araştırma Süreci ve Yöntem

Nitel araştırma yöntemi kullanılarak, derinlemesine görüşme sorularına cevap aramak araştırmaya katılan bireyler hakkında farklı açılardan sorularla araştırmaya katkı sağlar. Nitel araştırma “gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların, olayların doğal ortamda, gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma” olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım, 1999). Araştırma deseninin oluşturulmasında yeni yöntem ve yaklaşımlar geliştirme, araştırmaya dâhil olan olay ve olguların sürekli değişmekte olduğu, duruma uygun çoklu yöntem kullanmak önem taşımaktadır. Öte yandan aynı konuya nitel araştırmacı farklı yaklaşır. Çünkü her durum birbirinden farklıdır, nitel araştırmada keşfetme, anlama ve açıklama öne çıkar (Yıldırım, Şimşek 2006).

Bu araştırma yaklaşımı, araştırdığımız konu hakkında derinlemesine bilgi edinmemizi sağlar. Araştırma aracı olarak, görüşme seçilmiş ve sorular hazırlanmıştır. Görüşme sırasında istenilen cevaba ulaşılması için sorular yarı yapılandırılmış farklı şekilde sorularak araştırma amacına ve sorularına uygun olarak etraflıca veriye sahip olmak için kullanılmıştır.

Araştırma, 2019 Eylül ayında İstanbul ili Küçükçekmece ilçesinde bulunan Atakent mahallesinde MEB'e bağlı, bağımsız bir anaokulunda okuyan çocukların anneleri ile yapılmıştır. Çalışma grubunu bağımsız anaokuluna devam eden çocukların aileleri oluşturmaktadır. Araştırmaya katılım gönüllülük esasına dayandığından herhangi bir kurumdan izin alınmasına ihtiyaç olmamıştır. Görülecek annelere kartopu örnekleme yöntemiyle ulaşılmıştır. Kartopu örnekleme, "araştırmacının bir örnek olayla başladığı, daha sonra o örnek olaydan aldığı bağlantılı ilişkilerle ilgili bilgilere dayanarak başka örnek olaylar belirlediği ve süreci tekrarladığı rastlantısal olmayan bir örnekleme yöntemidir" (Neuman, 2016: 324).

Bu araştırmada kullanılmak üzere hazırlanan görüşme soruları, okul öncesi kuruma giden 4 veya 5 yaş çocuğuna sahip, 20 anneye sorulmuştur. 20 anne ile yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Annelerle yapılan her bir görüşme yaklaşık 40 dk. sürmüştür. Yapılan görüşmeler not edilerek annelerin ifade ettikleri şekilde araştırmaya katılmıştır. Bu araştırma herhangi bir kurum ya da kişi tarafından desteklenmemektedir. Nitel araştırma tasarımına uygun olarak yarı yapılandırılmış görüşme ve kartopu örnekleme ile ulaşılan 20 anneden derinlemesine bilgi edinerek, ebeveynlerin tutumlarına dair anlatıları literatür de önerilen yaklaşımlara göre analiz edilmiştir.

Araştırma katılımcıları 23-45 yaş arasında annelerdir. Katılımcı annelere, araştırmaya verdikleri cevapların bilimsel bir araştırmada değerlendirileceği, kişisel bilgilerin alınmayacağı, katılımın gönüllülük esasına dayandığı ifade edilmiştir. Araştırma görüşmeleri katılımcı annelerden randevu alınarak gerçekleştirilmiştir. Katılımcı annelerin isimleri, özel bilgilerin korunması için sayısal isimlerle değiştirilmiştir. Görüşmeler bulgular bölümünde iki eksene göre analiz edilmiştir:

1. 4-5 yaş çocukların teknoloji kullanım alışkanlıkları
2. Ebeveynlerin çocukların teknoloji kullanımına ilişkin tutumları

IV. BULGULAR

A. Derinlemesine Görüşme Yapılan Anneler

Bu bölümde araştırma katılımcılarının aileleri, kendileri ve çocuklarına dair sorulan sorulara verdikleri cevaplar üzerinden görüşülen 20 anne için ayrı ayrı profiller oluşturulmuştur. Ebeveyn tutumları ile ilgili bulgular tartışılmadan önce annelerin bu profilleri sunulacaktır. Daha sonra burada sunulanlar 4-5 yaş çocukların teknoloji kullanım alışkanlıkları ve ebeveynlerin çocukların teknoloji kullanımına ilişkin tutumları, başlıkları altında tartışılacaktır.

. Anne 1

Kalabalık aileden geldim. 40 yaşındayım. İlkokul mezunuyum, 22 ve 19 yaşında kızlarım, 5 yaşında oğlum var. 5 yaşında ki oğlumu, 4 yaşında iken okul öncesi eğitime gönderdim şimdide 1. sınıfa hazırlık için gönderiyorum. 4-5 yaş grubu çocukları hareketlidir, oyun sever, yemek seçer vb. Teknolojik aletler olarak tablet telefon kullanıyor, televizyon izliyor, telefonumda tuş kilidi olmasına rağmen çocuğum istediği gibi oyun indiriyor, internette istediği sayfalara bakıyor, Youtube'dan araba oyunları izliyor. Her gün istediği kadar televizyon başında çizgi film izliyor. Tabletinde internet bulunmakta fakat bozulduğu, tamir edilmediği için kullanamıyor. Özellikle benim, babasının ve ablalarının elinde telefon gördüğü zaman istemekte bu durumda anne olarak telefonumu vermek zorunda kalıyorum yoksa çocuğum sıkıntı yapıyor ve tartışmak zorunda kalıyoruz. Televizyon seyretme konusunda özellikle kendi yaşına yakın ablasıyla sürekli çatışmalar yaşamaktayız iletişim kuramamaktayım bu durumdan da hoşnut değilim. Televizyon telefon süresinde herhangi bir sınırlama yapmamaktayım sadece gece 12:00 dan sonra televizyon izletmiyorum. Telefon veya tablet verdiğimde salonda aile ortamında kullanmasına izin veriyorum çünkü uygun olmayan sitelere girmesinden endişe duyuyorum. Çocuğun her istediğinde telefonu veriyorum. Gün içerisinde telefon istediğinde vermemek için parka gönderiyorum veya site ortamında bisiklete binmesi

için teşvik ediyorum. Anne ve baba olarak bu konu ile ilgili bir çatışma yaşamamaktayım. Çocuğuma babası telefonunu kullandırmıyor, benim de verip vermeme karışmamaktadır. Çocuğum her istediğinde telefonumu istemeyerek veriyorum. Şu anda imkânlar bunlar. Çocuk gelişimi hakkında ailemden çevremden doğru gördüklerimi biliyorum. Aile danışmanlığını duydum faydalı olacağına inanıyorum.

. Anne 2

39 yaşındayım, Doktorum, 4 yaşında olan erkek ve 3 yaşında olan kız çocuk annesiyim, çocuklarım için çalışmıyorum. Çocuk gelişimi hakkında çok bilgim olmamakta çocuklarının gelişimsel takiplerini sosyal pediatri uzmanı yaptı, internet sitelerinden çocuklarımın gelişimsel özelliklerini 2-3 yaşına kadar takip ettim sonradan takibi bıraktım. Evimizde televizyon bulunmamaktadır. Çocuklar televizyon buldukları ortamda çizgi film izlemektedir. Ev ortamında sürekli çocuklarla boyama çalışmaları, ip oyunları, asker, silah oyunları, evcilik, hamur ve kepece oyunları oynarız. Çocukları her fırsatta piknik ve parklara götürüyoruz. 4 yaşındaki çocuğum 2 yaşında konuşmaya başladıktan sonra konuşma gerilemesinin görülmesi sonucunda sosyal pediatri uzmanı, tablet, telefon ve televizyonun sınırlandırılmasını gerektiği önerisinde bulunduğu için anne ve baba olarak telefon, tablet ve televizyonu çocuklarıma kullandırmıyorum. 4 yaşındaki oğlum 2 yaşında iken telefonla dijital oyunlar oynadığı için ara ara istemektedir. 2 yaşındayken tableti vardı içinde şiddet içerikli oyunlar vardı. Oyun oynar gibi kardeşine de zarar vermektedir. 4 yaşındaki çocuğum 2 yaşında konuşmaya başladıktan sonra konuşma gerilemesinin görülmesi sonucunda, Anne baba olarak çocuğumun bu isteğini, dikkatini farklı yöne çekerek oyunlar oynayarak reddediyorum, çok istediğinde telefonda oyuncaklara baktırıyorum veya Youtube'dan çizgi film izlettiriyorum. Kuzenleriyle bir araya geldiğinde dijital oyunlar oynamaktadır. Dijital oyunlarda gördüğü asker, silah ve savaş oyunlarını ev ortamında hayali oynamaktadır. Hatta kardeşine de zarar vermektedir. Çocuğum elimde telefon gördüğünde istiyor fakat vermiyorum. Tablet ve telefonun çocuğun gelişimini olumsuz etkilediğini çevre ile bağının koptuğunu biliyorum bu nedenle mümkün olduğu müddetçe kullandırmama kararı aldım. Ebeveyn olarak çocuklar ve kendi ilişkimiz konusunda çatışma

yaşamamaktayız. Her konuda ortak karar verip anlaşıyoruz. Çocuk gelişimi hakkındaki internet sitelerini sosyal medyayı takip ediyorum. Aile danışmanlığı tabii faydalı fakat kişilerin değişebileceğine inanmıyorum.

. Anne 3

37 yaşındayım, lise mezunu ve ev hanımıyım. 14 yaş kızım ve 5 yaşında oğlum var. Oğlumu 3 yaşından itibaren okul öncesi eğitim kurumuna gönderiyorum. 4-5 yaş çocukları daha ana kuzusudurlar. 5 yaşındaki erkek çocuğum, zekâ oyunları, tablet oyunları, oyuncaklarla oyun, bahçe oyunları ve hareketli oyunlar oynamaktadır. Televizyon izler ve kendi sınırlarını kendisi bildiği için herhangi bir kuralımız bulunmamaktadır. Çocuğumun kendine ait tableti bulunmaktadır. Tabletinde internet bulunmakta istediği oyunu indirmektedir. Tableti olmadığı zamanlarda benim veya babasının telefonuna alıp oyun indirip oynamaktadır. Özellikle sıkıldığı zaman veya başkasının elinde telefon veya tablet gördüğü zaman kendisi istemekte ve kullanmaktadır. Ev ortamında saklambaç, yakalamaca ve oyuncaklarıyla zaman geçirir, sosyal etkinlik olarak parkta ve bahçede oyunlar oynar, eşimle çocuklar konusunda çatışma yaşamıyorum çünkü çocukların eğitimi sorumlulukları bende ben ilgilenirim. Çocuğunun televizyonu en fazla 2 saat izlemekte sonrada sıkılıp bıraktığı için çok müdahale etmiyorum. Okul zamanları dışında istediği oyunu bana gösterip indirebiliyor ve oynuyor. Okul zamanında sadece tatillerde ve hafta sonları birkaç saat oyun indirip oynuyor. Biz uygun görürsek ve gittiğimiz yerde sıkılıyorsa telefonumuzu kullanıyoruz. Çevredeki çocuklarda görünce çocuklarıma engel olamıyorum vermek zorunda kalıyorum bu durumdan da kaygı duyuyorum. Anne ve baba olarak çocukların telefon ve tablet kullanımlarına karşıyız. Aile danışmanlığını duydum, gerekirse neden olmasın.

. Anne 4

39 yaşındayım, 5 yaşlarında ikiz erkek çocuk annesiyim, üniversite mezunuyum, 9 yıllık evliyim çalışmıyorum. Çocuklarım 2 yaşından iken çalıştığından dolayı okul öncesi eğitim kurumuna göndermek durumunda kaldım. 4-5 yaş çocuğunun gelişimi bilgisi hakkında, dikkatlerinin daha yoğun olduğunu el becerilerinin geliştiğini oyun kurma becerilerinin gelişmiş olduğunu biliyorum. Okul dışında benimle birlikte

zaman geçirmektedirler. Çocuklarımla birlikte Legolarla, saklambaç, bisiklet sürme, futbol vb. oyunlar oynuyoruz. Çocuklarım yaşlılarıyla bahçe oyunları oynamaktadırlar, yaşlılarıyla uyumlu arkadaşlıkları bulunmaktadır. Sosyal etkinlik olarak sinema ve tiyatroya gideriz. Aile olarak çocuklarımızla pasta yaparız, satranç, zekâ oyunları oynarız. Televizyondan çizgi film belgesel filmler, izlemektedirler bu konuda sınırlamam bulunmamaktadır. 'Çocuklarım anne bu çizgi filmler belgeseller nasıl film olarak yapılıyor?' şeklinde sürekli sorular sormaktadırlar. Çocuklarımın tablet ve telefon kullanımını anne ve baba olarak onaylamadığımız için kullanmamaktadırlar. Ebeveyn olarak, televizyon tablet ve telefon kullanımı konusunda sorun yaşamamaktayız. Çocuklara ait tablet bulunmamaktadır. Kendi telefonumda tuş kilidim bulunmamaktadır. Çocuklarım telefonla asla oynamazlar çünkü vermiyorum. Anne baba olarak teknolojik aletler engelleyebileceğimiz bir durum değil ne kadar geç tanışılırsa o kadar iyi zaten ileride kullanacaklar. Çocuklar kendi aralarında da uyumlular aile olarak çatışma yaşamamaktayız. Mutlu huzurluyuz. Aile danışmanlığına gerek duymuyorum.

. Anne 5

Ev hanımıyım, 37 yaşındayım, güzel aileyiz, mutlu ve huzurlu evliliğim var. Üniversite mezunuyum, çalışmıyorum. 11 yaşında kızım, 5 yaşında oğlum, 2 yaşında olan kız çocuk annesiyim. 5 yaşındaki oğlumu 3 yaşından itibaren okul öncesi eğitim kurumuna gönderiyorum. Okul öncesine ilk olarak gitme nedeni sosyal çevre ihtiyacı, toplum kurallarını öğrenmesi ve gelişimine katkı sağlamak içindir. 3 çocuk sahibi olduğum için her biriyle ayrı zaman geçirmek benim için zor oluyor. 4- 5 yaş çocuğu hakkında pek bir bilgim yok yaşayarak öğrendiğim, kendini ifade edebilir. Aile olarak hafta sonları, arkadaş gezilerine, piknik alanlarına, parklara, müze ve doğal ortamlara gidiyoruz. Baba doktor olduğundan dolayı çocukların her şeyi ile ben ilgileniyorum. Çocuk gelişimi hakkındaki bilgim, Çocuğum soyut döneme geçmeye çalışıyor, ev işlerinde sorumluluklar veriyorum, ödül ceza yöntemini kullanmıyorum. Okul dışında çocuklarım hep benimle birlikte zaman geçirmektedirler. Ev ortamında akıl oyunlarını 2 tur oynarız, yumuşak topla komşuları rahatsız etmeyecek şekilde futbol oynarız, kardeşleriyle oynar, oyuncaklarla savaş oyunları ve asker oyunları kurar. Arkadaşlarıyla site ortamında

futbol oynar, silahlı su oyunları ve çocuk parkında oynamaktadır. Özellikle silah ve savaş oyunlarına çok ilgi duyar ve oynar. Sosyal etkinlik olarak tekvando ve yüzme etkinliğine katılmaktadır. Televizyonu koşullu olarak izlemektedir. Televizyonu günde 1 saat olma şartıyla izlemektedir. Şimdilik çocuklara ait tablet bulunmamaktadır. 2 ve 3 yaşları arası tableti vardı, çok şiddet içerikli oyunlar oynardı bozuldu bir daha almadık. Oynadığı şiddet içerikli oyunların aynısını uygulamak istiyordu. Çocuğum parkta oynarken kendisinden yaşça büyük biri akıllı telefonda şiddet içeren kan görseli olan video izletmiş, o gece çocuğum ağlayarak uyandı, izlediği görselleri rüyasında görüp korktuğunu söylemişti. Bende anne olarak çok endişelendim. Gün içerisinde kendi telefonumu kullanıyorum. Oyuncak satış sitelerine bakıp, oyuncak talepleri olmakta uygun gördüğümü sipariş vermekteyim. Bazen oyunlara bakıp benim uygun gördüğüm oyunları indirip oynamaktadır. Anne olarak tablet ve telefon kullanırmak istemiyorum. Eşimle bu konuda çatışma yaşadım, baba bu konuda daha esnek davranmaktadır, kullanabilir diyor. Çocuklarla ben ilgilendiğim için baba duruma müdahale etmemektedir. 5 yaşındaki çocuğum telefonu şiddetle istediği dönemler oluyor hırçınlaşıyor bizi kararlı görünce vazgeçip başka çözüm buluyor, bende çocuğumun yanında telefonu elime almamaya çalışıyorum. Çocuklarım uyuduktan sonra bakıyorum, eşim doktor kendisi beni bu konuda katı bulur fakat bana karışmaz bu konuda eşimle çatışma yaşamıyorum fakat çocuk psikiyatrist ile görüşüp destek almak tabii iyi olur.

. Anne 6

Emekli bankacıyım. 45 yaşındayım. Teknolojiden uzak bir aileyiz. 15 yaşında kız çocuğum ve 5 yaşında oğlum var. 5 yaşındaki çocuğumu 2 yaşından itibaren okul öncesi eğitim kuruma gönderdim. Çocuğum dışa dönük sosyal bir çocuktur. Çocuk gelişimi hakkında bilgi sahibi olmak için kitaplar okuyorum. Çocuk gelişimi hakkında yaşadıkça bilgi sahibi oluyorum. Çocuğunun babasıyla iletişiminin çok iyi, saatlerce babasıyla oyun oynamaktadır. Okul dışında benimle zaman geçirmektedir. Ev ortamında oyuncaklarla özellikle Legolarla satranç, hayali oyunlar oynamaktadır. Çocuğum öğretmen ben öğrenci olurum bana hikâyeler anlatır. Yaşam alanımız site ortamı olduğu için çok sayıda arkadaşlarıyla futbol, basketbol ve parkta oyun oynamaktadır. Kültürel gezi olarak müzeye gitmektedir. Hafta sonları babasıyla

sürekli oyunlar oynamaktadır. Televizyondan bütün çizgi filmleri izler sınır var fakat uygulanmıyor. Tableti bozulduğu için kullanamıyor. Haftada 1 veya 2 gün bilgisayarda yüklü bulunan oyunları oynamaktadır. Benim telefonda mevcut zekâ oyunlarını oynuyor. Belli bir sınır bulunmamaktadır. Çocuğumun telefona ilgisi bulunmamaktadır. Anne ve baba olarak çocuklar konusunda çatışma yaşamaktayız babaları benim uyarılarını sert bulmaktadır. Bu durum beni kaygılı ve endişeli yapmaktadır. Televizyon izleme süresini 2 saatle sınırladım fakat çocuklarım bu kurala uymuyorlar. 15 yaşındaki kızının 'telefona yapışık' bu durumda kızımın çok çatışıyorum, oğlumun telefona pek ilgisi yok.

. Anne 7

Lisans mezunuyum, 32 yaşındayım, çocuklarım için çalışmamaktayım. 6 ve 4 yaşlarında erkek çocuk annesiyim, 4 yaşındaki çocuğumu okul öncesi kuruma gönderiyorum. 4-5 yaş çocuğu öğrenmeye başlama dönemidir. Evde çocuklarım ile boyama yaparız, oyun ve oyuncaklarla oynarız. Mahallede arkadaşlarıyla sokak oyunları oynar, bisiklet sürer, parkta oynar, abisi ve abisinin arkadaşlarıyla oyuncaklarla oyunlar kurar oynarlar. Sürekli benimle birlikteler. Evde Çocuklarım televizyon da çizgi filmler izliyor televizyon için evde kuralımız yok, kapatmazsam sürekli izlerler. Çocuğumun kendisine ait tableti mevcut tabletinde internet bulunmakta ve istedikleri oyunu indirmektedirler. Bazen oyunları kontrol ediyorum şiddet içerikli ise uygulamayı kaldırıp 1 gün tableti vermeme cezası veriyorum. Benim telefonumu da kullanmaktadır. Özellikle benim veya babanın elinde gördüklerinde istemektedir. Bende kullanırmak zorunda oluyorum. Kardeşler telefonu kapmak için çatışma yaşıyoruz. Bu durum beni geriyor. Çocuklar telefona oyun indirmekte ve oynamaktadırlar telefonun şarjı bitince alıp vermiyorum. Anne olarak tablet telefon ve televizyon kullanırmak istemiyorum. Çocukların isteğine karşı koyamadığım için mecbur kalıp veriyorum. Ailede çocuklar üzerinde etkili benim baba geç geldiği için çocuklarla ilgilenememekte ve çocukların teknoloji kullanımına karışmadığı için çatışma yaşamamaktayız.

. Anne 8

15 yıllık evliyim, 35 yaşımdayım, çocuğum var, lise mezunuyum. 12 yaş ve 5 yaşlarında olan kızım 7 yaşında oğlum var. 5 yaşındaki kızımı okul öncesi eğitime gönderiyorum. 4-5 yaş çocuğunun en belirgin özelliği öğrenmeye başlama dönemidir. İki çocuğumda da bunları gördüm. 5 yaşındaki kızım okul öncesi eğitim kurumuna gitmektedir. Kızım müzik eşliğinde oyunlar oynar, yapboz yapar, yastıkla oyunlar ve evcilik oynar. Erkek çocuğumla kızlarım anlaşamıyor sürekli kavga halindedir. Site ortamında oturduğumuz için arkadaşlarıyla oyunlar oynar, parkta zaman geçirir. Aile olarak çok az zaman geçiririz. Eşim eve geç geliyor, özellikle 3 çocuktan sonra sadece hafta sonları sinema, dışarıda kahvaltılık yaparız veya pikniğe gideriz. Çocuklarım bizim elimizde telefonu görünce istiyorlar siz neden oynuyorsunuz diyor, bende bizim işimiz var diyorum. Evim küçük olduğu için çocuklarıma ders çalışma düzeni kuramıyorum bu nedenle eşimle sürekli tartışırız. Çocuklarım ödevlerini bitirirlerse 1 saat televizyon veya Youtube'dan çizgi film izlemelerine izin veriyorum. Tableti yok. Playstation 4 var yaz tatilinde, günde 1 saat oynar, bazen de 1 saati geçiyor, misafirimiz gelince daha çok oynuyorlar. Telefonumu kullanıyorum. Minecraft oyununu oynarlar ve youtuberların videolarını izlerler. Özellikle 7 yaşında ki oğlum her fırsatta telefonu istiyor kendine oyunlarla dünya kurmuş. Özellikle kuzenleri dijital oyun oynadığı için etkilenmekte çocuğumda dijital oyun oynamak istemektedir. Gerçek amaç için teknoloji kullanılmalı ders için ebeveyn denetiminde olmalıdır. Online çıkan uygunsuz reklam ve sitelere giriş yapabilir diye endişe duyuyorum. Yaz tatillerinde çocuklarım telefonda oyunları kontrolsüz oynadılar. Çocuklarıma kıyamıyorum istediklerinde veriyorum. Benim sözümü dinlemiyorlar babalarından korktukları için babalarıyla korkutuyordum. Bende bazen dayanamayıp terlikle kovalıyorum. Çocuk gelişimi hakkında yeterli bilgiye sahip değilim, kendimi sürekli sorguluyorum bu durum beni endişeli ve mutsuz yapıyor. Eşimle çocukların eğitimi konusunda ortak karar veririz. Ergenlik döneminde ki kızımın çok üstüne gittiğimi düşünüyor. Yaşça büyük olan kızımın elinde sürekli telefon var eşim 'bu senin eserin diyor' kendimi çaresiz hissediyorum. Aile danışmanlığını duydum. Erkekler çocuklarının sorumluluklarını annelere veriyor bu sorunun çözülmesi gerekiyor.

. Anne 9

25 yaşındayım, annem, babam ve kızlarımla yaşıyorum. Eşimden ayrıldım. Üniversite mezunuyum, çalışmıyorum. 2 yaş ve 5 yaşında kızım var. 5 yaşındaki kızımı 2 yıldır okul öncesi eğitim kurumuna gönderiyorum amacım okul kültürü oluşsun istiyorum. Çocuklarımla evde film izliyoruz. Parkta oyun oynarlar. Oyuncaklarla evcilik oynarlar, okulun düzenlemiş olduğu etkinliklere katılıyor. Kızımın babası etkinliklere katılmıyor sadece ben katılıyorum. Çocuklarımla babası çocuklarıma karşı ilgisiz davranmaktadır. Kızım televizyon izliyor, okuldan gelince 1 saat izin veriyorum. Babası başka şehirde yaşıyor babasının yanına gidince tablet kullanıyor. Babasının yanında nasıl ne kadar tablet kullandığıyla ilgili bilgim bulunmamaktadır. Kendi telefonumu çocuklarıma vermiyorum. Toplu taşımada veya uzun yola gidince telefonumu veriyorum çizgi film ve oyun oynuyorlar. Teknolojiye çok fazla maruz kalıyorlar, sınırlı kullanılmalı. Çocuk gelişimi konusunda yeterli bilgiye sahip değilim. Çocuklarımla ilgili kararları ben veriyorum. Aile danışmanlığı alsam çocuklarım için daha faydalı olacağına inanıyorum.

. Anne 10

Çekirdek aileyiz, 38 yaşındayım, ilkokul mezunuyum, ev hanımıyım. 12 yaşında kızım ve 5 yaşında oğlum var. Bu yıl 5 yaşındaki çocuğumu okul öncesi eğitime gönderiyorum. Çocuk gelişimini ailemden öğrendim bazen de internetten bakıyorum. Çocuklarımla akıl zekâ oyunları oynarız bol bol gezeriz. Çocuklarım birbirleriyle oyun oynamazlar bol bol kavga ederler. Televizyon kanallarını ve telefonu paylaşamazlar. Çocuğum arkadaşlarıyla futbol basketbol oynar bazen kendi evimizde Legolarla oynarlar. Çocuklarla hep ben ilgilenirim sosyal etkinlik olarak evde internetten sinema izleriz. Eşimle herhangi bir sorun yaşamıyorum. Çocuğum televizyondan çizgi film izler, herhangi bir kuralımız yok. Yaşına uygun olmayan programları izletmiyorum. Çocuğumun tableti yok bilgisayarda bazen yüklü oyunları oynar. Benim telefonumu kullanıyorlar. Dijital oyun indirip oynuyor. Çocuğum yaşitlarının ve benim elimde telefon görünce tutturuyor ve alıyor. Oyun içerikleri asker ve silah kullanımından ibaret. Telefonu elinden alamıyorum alınca huzursuzluk yapıyor, telefonu verince daha sakinleşiyor. Bende odalarını toplayınca veya

sorumluluk veriyorum sorumluluklarını yerine getirince veriyorum. Çok oynadıklarında ceza olarak arkadaş veya kuzenleriyle görüştürmüyorum. Çocukların telefon kullanımlarına, dijital oyun oynamalarına çok karşıyım, eğitici oyunlar bulunmamaktadır. Eşimle bu konuda problem yaşamıyorum çünkü anne ne derse o olur diyor ve karışmıyor sessiz duruyor. 12 yaşında ki kızımınla çatışıyorum. Çocukların gelişim dönemleri hakkında bilgi sahibi değilim. Aile danışmanlığını duydum. Danışmanlık alsam faydası olacağını düşünüyorum.

. Anne 11

43 yaşındayım 10 yıllık evliyim. 5 yaşında oğlum var. Yüksekokul mezunuyum evlendikten sonra çalışmadım. 4-5 yaş çocuklarının en belirgin özelliği detay gerektiren sorular sormaları ve benlik kavramının öne çıkmasıdır. 2 yıldır okul öncesi eğitim kurumuna gitmektedir. Okul öncesi eğitime sosyalleşmesi ve keyifli vakit geçirmek için gönderiyorum. Çocuğumla birlikte sohbet ederiz, doğayı inceleriz, mutfakta bana yardım eder, kitap okurum, sinemaya gideriz, birlikte evimizi toplarız, hava nasıl olursa olsun mutlaka sokağa çıkarız, tiyatroya gideriz. Çocuğum arkadaşlarından çok etkilenir, istemediği oyunları bile arkadaşları için oynar. Ev ortamında akıl oyunları oynarız, dans eder şarkı söyleriz. Sosyal etkinlik olarak Sergi, müze tiyatro, akraba gezileri ve oyun alanlarına gideriz. Eşimle zaman zaman çatışmalar yaşıyorum babalar olayların dışında kalıyorlar, sürekli uyarıda bulunmak durumunda kalıyorum bunu çocuğuma yansıtmıyorum. Yansıyınca babaya tavır yapıyor. Çocuğun televizyon izliyor çizgi film kanallarını izliyor yaşına uygun olup olmadığını kontrol ediyorum özellikle şiddet içerikli görselleri izlesin istemiyorum evde olduğumuz zamanlar ara ara izlemektedir. Çocuğumun kendisine ait tableti vardır. Kendisi oyun indirmiyor babasıyla oyunlara bakıp uygun olan oyunları indiriyor uzun süre ve sık oyun oynamasını engelliyorum özellikle televizyon ve tableti aynı anda kullandırmamaya çalışıyorum. Benim ve babasının telefonu ile de oynuyor. Çok rahat kendi istediği oyunları indiriyor arkadaşlarında gördüğü oyunları görüp istiyor. İstemeyerek telefonumu kullanıyorum, vermediğimde huysuzluk yapıyor, verdiğimde mutlu oluyor. Çocuğum teknolojik gelişmeleri bilmeli fakat kontrollü olmalı, sosyal hayata öncelik verilmelidir. Şimdiki çocuklar teknoloji çocukları bizim dönemimizde değiller hem aile hem de devlet

olarak yasal düzenlemeler yapılmalıdır. Eşim ve ben çocuğumuzun dijital oyun oynaması taraftarı değiliz. Çocuk gelişimi konusunda farkındalığım var fakat yeterli bilgiye sahip değilim. Eşimle ortak karar alıp uygulayabiliyoruz. Kitap okuyarak kendimi geliştirmeye çalışıyorum. Aile danışmanlığını duydum anne baba ve çocuk açısından yönlendirmede faydalı olacağına inanıyorum.

. Anne 12

4 kişilik aileyiz. 35 yaşındayım. Ailede kuralları ben koyarım yani içişleri bakanıyım. Yüksekokul mezunuyum çalışmıyorum. 2 yaşında kızım 5 yaşında oğlum var. Oğlum 2 yıldır okul öncesi eğitime gitmektedir. Okul öncesi kuruma 1. Sınıfa hazırlık amaçlı gönderiyorum.4-5 yaş çocuğunun öğrenmeye meraklı olduklarını biliyorum. Çocuğumla mutfakta zaman geçiririz, tek başına kek yapabilir. Parkta çok zaman geçiririz. Yaşlı teyzelere yardım ederiz. Kardeşiyle pek anlaşmazlar. Sokak oyunları, parkta arkadaşlarıyla su tabancasıyla oynar, evde Legolarla şehir kurar. Aile olarak sadece pikniğe gideriz babamız evde olan bitenden pek haberdar değildir. Evdeki kurallara katılmaz. Çocuğumda bu durumun farkında babam' bir şey demiyor ki' diyor. Uyku saati 21.00 olması gerekirken 23.00 veya sonrası oluyor. Babasına söyleyince baba umursamaz davranıyor. Bu durumda kalmak beni huzursuz, tedirgin ediyor, evin huzurunu bozan oluyorum, şikâyetçi anne gibi, kendimi evin gardiyanı hissediyorum. Çocuğum televizyondan çizgi film kanallarını izler, herhangi bir süre sınırlamamız yok istediği kadar izler. Ona ait tableti var interneti de var istediği oyunları indiriyor. Okuldan gelince tableti veya telefonumu alır. Hiç elinden düşürmediği için çok sıkıntı yaptım. Babasıyla karar verip tableti kaldırdım sadece telefonumu bazen veriyorum. Özellikle bize misafir geldiğinde hayır diyemeyeceğimi bildiği için alır oynar. Bazen yanlış sitelere girmesinden korkuyorum yanına gidip bakıyorum. Tablet ve telefonu aldığımda daha sakin duruyor vermediğimde kardeşiyle kavga ediyor. Çocuklara tablet ve telefon verilmemeli televizyon izlettirilebilir. Çocuklarımın babasıyla çok çatışıyoruz özellikle evdeki kurallar konusunda öyle olunca da çocukların kafası karışıyor. Çocuklarımın gelişimi için uzmanları dinliyorum. Aile danışmanlığımı duydum. Aile olarak bize çok katkı sağlayacağına inanıyorum. Babalar da profesyonel destek alırsa aile huzurumuz olur.

. Anne 13

Katı anneyim, baba uyumlu, çocuklar benden çekinirler, genelde kızarım çünkü sürekli birlikteyiz. 7 ve 5 yaşında olan 2 kızım var. Ortaokul mezunuyum. 4-5 yaş çocukları çok zeki oluyorlar beni parmağında oynatıyorlar. 5 yaşındaki kızım okul öncesi eğitime gitmektedir. Babamız bizi gezdirmez. Ben çocuklarımla geziyorum. Evde seksek halımız var oynarız, evcilik oynarlar. Apartmandaki komşu çocuklarıyla oyunlar kurar oynarlar. Bilgi evlerinde, gitar, satranç drama kurslarına yazın götürdüm. Aile apartmanında oturduğumuz için yakınlarımızla isim şehir eskiden oynanan oyunları oynarız. Çocuklarım yaz tatilinde televizyondan çizgi filmler izlediler. Okul dönemi açmıyorum. Çocuklarım uyuduktan sonra ben televizyon izliyorum. Kendilerine ait tabletleri yok. Kendi telefonumu önceden veriyordum. Çünkü hep istiyorlardı. Telefon kilidi koydum artık vermiyorum sadece misafir gelince veya beni kolaylayınca telefonumu veriyorum çizgi film izliyorlar, Özellikle başka çocukların ellerinde görünce istiyorlar bıraksam sabahtan akşama kadar çizgi film izleyecekler. Dijital meyve oyununu oynuyorlar başka oyunlarda var. Telefonun şarjı bitince bırakıyorlar çocuklara kızdığım için çok tedirgin oluyorlar. Bu konu yüzünden eşimle hep tartışıyoruz. Ben ve eşim telefon tablet ve televizyona karşıyız, keşke olmasalardı. Çocuk gelişimi hakkında bilgi sahibi olduğumu düşünmüyorum. Profesyonel destek almaya ihtiyacım var çünkü kendimi mutsuz hissediyorum kayın biraderim psikolog bazen arayıp destek alıyorum. Fakat her şeyi ona anlatamıyorum. Aile danışmanı desteği alırsam daha iyi olur maddi imkânlarımız maalesef kısıtlı.

. Anne 14

Çekirdek aileyiz, 39 yaşındayım, lise mezunuyum, 18, 16, 10 ve 4 yaşında olan kızlarım var. 4 yaşındaki kızımı bu yıl okul öncesi eğitime gönderiyorum. Evde çok sıkıldığı için yetemediğimi düşündüğüm için okul öncesi eğitime gönderiyorum. Çocuklarımı ne kadar rahat bıraktıysam o kadar az sorunla olayları atlatıyorum. 4-5 yaş çocuğuna baskı yapmadığımda seçenek sunduğumda daha güzel anlaşıyoruz. Kızımla parka gideriz evde oyuncaklarıyla oynar, aile yapımıza uygun yaşlılarıyla bir araya getirip oyun oynamalarını sağlarım. Okuldaki sosyal etkinliklere katılır. Çocuklar için eşimle çok çatışırız, baba daha esnek ben katı ve kuralcıyım, bazen

kırgınlıklar yaşıyoruz birbirimizle aylarca konuşmadığımız oluyor. Kızım televizyondan günde 2 saat çizgi film izler, bazen izlemez, yaşına uygun olmasına dikkat ederim, televizyon için kural belirlemedim. Kızıma ait tablet yok ablasının tableti var, ablasının tabletinde internet var oyun indirip oynar, çocuk şarkıları dinler. Tabletle pek ilgilenmiyorum. Kızıma babası kendi telefonunu sus payı olarak verir. Ben kendi telefonumu kesinlikle vermiyorum. Bence çalışan anneler çocuklarına akıllı telefonu çok veriyor. Kendilerine normal telefon almalılar. Ailemiz içinde eşimle, çocuklar birbirleriyle sürekli çatışıyor, 19 yaşındaki kızım artık bizimle yaşamak istemiyor, babaannesiyile yaşıyor. Çocuk gelişimi hakkında bilgim yetersiz, her zaman eğitim almalıyız. Aile danışmanlığı aldım. Aile danışmanlığı aldığım süreçte kendimi daha iyi hissediyordum. Aslında aile danışmanlığı mecburi eğitim gibi olmalı hatta okullarda aile danışmanlığı birimi olmalıdır. Aile danışmanına maddi imkânlarımın kısıtlı olması nedeniyle gidememekteyim.

. Anne 15

Küçük bir aileyiz, yeniliği severim, 38 yaşındayım, ortaokul mezunuyum, 12 yaşında oğlum, 5 yaşında kızım var. 4-5 yaş çocukları araştırmaya meraklılar, kızım okul öncesi eğitime gitmektedir. Okul öncesi eğitime 1. Sınıfa hazırlık için gönderiyorum. Çocuklarım birbirleriyle oynamaz. Kızımı parka götürüyorum, bazen kapı önünde duruyoruz biraz oynar. Okuldaki etkinliklere katılıyor. Aile olarak misafirliğe gideriz, kızım babasıyla balık tutmaya gider. Eşimle anlaşamadığımız konular oluyor, örneğin, çocukların yanında konuşma dediğimi konuşuyor, bu durumu sıkıntı yapıyorum sonra geçiyor. Kızım televizyondan çizgi film izler, istediği kadar izler bir sınırim yok. 12 yaşındaki oğlum ödevini bitirince televizyonu açıyorum. Kızımın tableti var, yazın veriyordum, şimdi okul zamanı vermiyorum. Bazen sıkıldığında veya dışarı çıkmadığında istiyor, veriyorum. Benim telefonumu kullanırmıyorum.12 yaşındaki oğlum çok istiyor bazen ona veriyorum. Zamane çocukları işte yapacak bir şey yok ki. Kızım toplu taşımada akıllı telefon istemiyor etrafı seyretmeyi tercih eder. Aile danışmanlığını duydum. Aileler için faydalı olacağını mutlaka düşünüyorum.

. Anne 16

45 yaşımdayım, 12 ve 5 yaşında iki oğlum var, Öğretmenim. 5 yaşındaki çocuğum okul öncesi eğitim kurumuna gitmektedir. Okul öncesi hazırlık amaçlı gönderiyorum. 4-5 yaş çocukları hareketliler oyun çocuğudur ve meraklılar. Çocuklarım birbirleriyle oyun oynar ama bazen de anlaşamazlar. Çocuğum okuldaki etkinliklere katılıyor. Aile olarak akraba gezileri yaparız, çocukları futbol kulübüne götürürüz, bazen fuar etkinlikleri olabilir. Evde oyuncaklarla ve legolarla oynarlar. Site ortamında oturduğumuz için çocuklar genelde dışarıda arkadaşlarıyla futbol, basketbol, park oyunları ve silahlı oyunlar oynarlar. Eşimle anlaşamadığımız konular oluyor örneğin, benim olmaz dediğim konulara eşim evet dediğinde çok kızıyorum. Sonra çocuklar benim sözümü dinlemiyorlar. Evimizde televizyon ve tablet bulunmamaktadır. 12 yaşındaki oğlum benim telefonumdan oyun indirip oynar kardeşi de görünce ister ona uygun oyunlar indirip oynatıyoruz, süre koyuyorum fakat uygulamada zor oluyor, 1 saati geçince ellerinden alıyorum. Vermek istemiyorlar bu süreçte bende kızıp bağıyorum. Bazen 5 yaşında ki çocuğum abisinin oyunlarını da oynamaktadır. Çocuklarıma telefonu kısıtlı vermeye çalışıyorum fakat çocuklarım başka çocukların dijital oyun oynadıklarını söyleyerek telefonu istiyorlar bende kıyamıyorum bazen veriyorum. Babaları da telefonu veriyor. Daha çok birbirleriyle çatışmasınlar diye veriyor. Elllerinde telefon olunca evimiz süt liman oluyor. Aile danışmanlığını duydum. Daha önce çocuğum için danışmanlık alma sürecinde, danışman benimle ve eşimle görüştü faydasını gördüm. Aslında sürekli destek alınmalıdır. Anne baba ve çocuklar için faydalı olacağını düşünüyorum.

. Anne 17

37 yaşımdayım 13 yaşında oğlum 5 yaşında kızım var. Üniversite mezunuyum. Yarı zamanlı çalışıyorum. 5 yaşındaki kızım anaokuluna gitmektedir, gelişimine katkı sağlamak için gönderiyorum. 4-5 yaş çocukları okula hazır, hareketli yaş grubudur. Çocuklarım birbirleriyle oyun oynamaz anlaşamazlar. Çocuğum okulda ki etkinliklere katılıyor, sinema veya tiyatroya götürürüm. Aile olarak akraba gezileri yaparız, alışverişe götürürüm, mutfakta yemek yaparız. Evde oyuncaklarla evcilik oynar. Bazen arkadaşlarını evimize alıp oyun oynarlar. Ben çalışırken çocukların

yanında eşim durur. Eve geldiğimde ellerinde tablet veya televizyon izlerken görüyorum bu duruma sinirlenip eşime kızıyorum. Eşim teknoloji çağındayız çocukları rahat bırak diyor. Bu konular yüzünden tartışıyoruz. Çocuklarım televizyondan çizgi film izlerler. İstedikleri kadar izlerler çok izlediklerinde başka teklifler sunuyorum cazip gelirse yapıyorlar. Kızımın kendisine ait tableti var, içinde internet te var bazen oyun indirip oynuyor. Ne oynadığına dikkat ediyorum fakat onunla oynamıyorum. Arkadaşları olunca veya benimle mutfakta vakit geçirince tableti bırakıyor. Çocuklarıma telefonumu her zaman vermiyorum kısıtlı vermeye çalışıyorum. Erkek çocuğum bir ara çok oynuyordu şimdi pek oynamıyor okul derslerine yoğunlaşıyor. Yaştlarının elinde veya benim veya babasının elinde görünce istiyor biraz kullanıyorum. Aile danışmanlığını duydum. Anne baba ve çocuklar için faydalı olacağını düşünüyorum.

. Anne 18

35 yaşındayım 11 yaşında oğlum 4 yaşında kızım var. Üniversite mezunuyum çalışıyorum. Eşimden ayrıldım. Çocuğuma annem bakıyor. 4-5 yaş çocuğu anneye bağımlı olarak biliyorum. 4 yaşındaki kızımı okul öncesi eğitim kurumuna gönderiyorum. Çocuklarımla yapboz yaparız, evcilik oynarız, parka götürürüm hafta sonları alışveriş merkezlerine veya parklara gideriz. Çocuğumun okul arkadaşları var. Eşimden ayrı olduğum için çocuklarla hep ben vakit geçiririm ben yokken kızım anneannesiyle vakit geçirir. Kızım televizyon izliyor, istediği kadar izler, televizyondan genelde çizgi filmleri izler. Televizyon için kuralımız bulunmamaktadır. Kendisine ait tableti var, yapboz oyunları renk oyunları vb. oyunlar var onlarla oynar. Ben işten gelince tableti vermemeye çalışıyorum. Kendi telefonumu evde olmadığımız zamanlarda kullanıyorum oyun indirebiliyor, indirdiği oyunları sonradan siliyorum. Çocuğuma kullanırmak istemiyorum fakat teknoloji çağındayız. Çocuk gelişimi hakkında pek bilgi sahibi değilim. Aile danışmanlığını duydum. Fayda sağlayacağını düşünüyorum.

. Anne 19

46 yaşındayım. 25 yaşında evlendim. 35 yaşında, geç anne oldum. İlk çocuğum tedavi sonrası oldu. 10 ve 5 yaşlarında erkek çocuklarım var. Ortaokul mezunuyum,

çalışmıyorum. 4-5 yaş çocuğu parkta bahçede oyun oynarlar, bizimkileri bazen kapı önüne çıkarıyorum, parklara götürüyorum. 5 Yaşındaki oğlum yarım gün anaokuluna gidiyor. Kardeşiyle televizyon izler, futbol oynar, arabalarla oynar, çocuklarımın apartmanda yaşlıları var kapı önünde oynar. Evde top oynarlar, oyuncaklarıyla kısa süreli oynarlar. Aile olarak hafta sonları bazen pikniğe gideriz ben çocuklarla komşularımı ziyarete giderim. Eşimle çocuklar konusunda çatışma yaşamaktayım, özellikle çocukların evde ki düzenleri, televizyon izleme, tablet ve akıllı telefon kullanımı hakkında çok yaşıyoruz. Ben hep mutsuz ve gerginim. 5 yaşındaki Çocuğum televizyon izliyor. Çizgi film kanallarını tercih eder. Kendisinden yaşça büyük olan çocuğum, arka sokaklar dizisini izliyor. Ben izlemelerini istemiyorum çünkü polis olmak istediklerini söylüyorlar çocuklarımın polis olmalarını istemediğim için o diziyi kapatıyorum. 10 yaşında ki çocuğum televizyonu kapattığımda öfkelenip bağılıyor ve kapıları tekmeliyor. 5 yaşındaki çocuğumun tableti yok 10 yaşındaki oğlumun tableti bir ara vardı çok oyun oynadığı için bir gün dayanamayıp tableti kırdım. Çocuklarıma bu durumdan dolayı çok kızıp bağııyorum. Ben kendi akıllı telefonumu kullanmıyorum. Fakat eşim çocuklara akıllı telefonunu veriyor ben eşime engel olamıyorum bu konu yüzünden eşimle hep tartışıyoruz. Çocuklarımın başarılı olmasını istiyorum. Çocuklarım her fırsatta kullanmak istiyorlar. Kendi aralarında da televizyon kanalları için anlaşamıyorlar bende çözümü kapatmakta buluyorum. Çocuklarımın gelişimi için yeterli bilgiye sahip değilim belediyenin veya ücretsiz seminerlere konferanslara katılmaya çalışıyorum. Eşimle ortak karar alamıyoruz. Çocukları serbest bırakmam gerektiğini söyleyince eşime le çatışıyoruz. Profesyonel destek almak için belediyelerin aile kadın destek merkezine gittim, 2 seans danışmanlık yapıldı çok yoğunlar randevu alamadığım için devam etmedim. Eşim aile danışmanına gittiğim için bana sıkıntı yaptı. Aile danışmanlığı ücretsiz yapılırsa, ailelerin problemleri çözülür.

. Anne 20

35 yaşındayım lise mezunuyum. 6 yaşında kızım ve 4 yaşında oğlum var. Çalışmıyorum. 4-5 yaş çocuğunun oyun çocuğu olduğunu biliyorum. Çocuğum bu yıl okul öncesi kurumuna gitmektedir. Arkadaş edinsin, okula hazırlık amaçlı gönderiyorum. Okuldaki arkadaşları var, parkta gördüğü çocuklarla oynar. Evde

oyuncaklarıyla oynar. Katıldığı sosyal etkinlik bulunmamaktadır. Akraba gezileri bazen alışveriş merkezlerine gideriz. Eşimle çocuklar konusunda çatışma yaşıyorum. Gün içerisinde benim koyduğum kurallara uymuyor. Eşimle ilişkimizi olumsuz etkiliyor. Çocuklarımın ikisi de çizgi filmi çok izler. Herhangi bir kuralım bulunmamaktadır. Kendisine ait tableti yok. Benim, babasının ve dayısının telefonunu kullanıyor. Telefon oyunlarını oynar. Araba oyunları, yapboz oyunları vb. çocuğuma telefon kullandırmak istemiyorum eşim ve dayısını eline verince bende kızıyorum elinden alıyorum elinden alınca da hırçınlaşıyor. Sonra geri verdiğimde oluyor. Çocuğum bendende istiyor bazen veriyorum. Kardeşler arasında da bazen anlaşmazlık oluyor. Televizyon akıllı telefonu paylaşamadıkları oluyor, öyle yaptıklarında telefonu ellerinden alıp televizyonu açıyorum. Çocuk gelişimi konusunda yeterli bilgiye sahip değilim. Eşimle ortak karar veremiyoruz bu konuda ben kullandırmak istemiyorum o bu konuda daha rahat kullandırmak istiyor. Bu konuda profesyonel destek alsam iyi olur. Aile danışmanlığını duydum fakat gidemedim.

B. 4-5 Yaş Çocukların Teknoloji Kullanım Alışkanlıkları

Katılımcı annelerle yapılan derinlemesine görüşme sorularına verilen cevaplarda çocukların televizyon, tablet, akıllı telefon kullanım alışkanlık durumları tespit edildi. Çocuğunun, televizyon izleme durumu, hangi programları izlediği, ne kadar süre izlediği ve televizyon izleme kuralının olup olmadığı sorularına cevap arandı. Çocuğun tabletinin olup olmadığı, tableti ne amaçla kullandığı oyun oynayıp oynamadığı, tabletinde internetin olup olmadığı, içeriğinde var olan programlar, kullanım süresi, dijital oyun indirme durumu soruları soruldu. Akıllı telefon kullanma durumu, kimin telefonunu kullandığı, telefon kilidi varlığı, telefona oyun indirme durumu, telefonda hangi oyunları indirdiği ve kontrol durumu tespit edildi.

Şöyle ki, 4-5 yaş çocuklarının çoğunluğa yakını televizyon tablet ve akıllı telefon kullanmaktadır. 4-5 yaş grubu çocukların geneli kanal ayrımı yapmadan televizyondan çizgi film izlemektedirler bu konuda anneler sınırlama yapmamaktadır. Tableti olan çocukların annelerinin çoğunluğu var olan oyun içerikleri hakkında bilgi sahibi değiller. Anne 4 dışında ki bütün anneler çocuklarına

kendi akıllı telefonlarını kullandırmaktadırlar. Çocuklarının akıllı telefon kullanımlarından dolayı kendilerini huzursuz hissetmektedirler. Görüşme yapılan 20 anneden, Anne 4 çocuklarına yalnız televizyon izletmektedir, televizyon programları için de bir kuralı bulunmamaktadır. Tablet ve akıllı telefon kullanımını yasaklamış. Ebeveynlerin tamamına yakını, televizyon tablet ve akıllı telefon kullandırıldığı tespit edildi. Anne 4 şöyle ifade eder:

Anne 4: Çocuklarımla birlikte Legolarla, saklambaç, bisiklet sürme, futbol vb. oyunlar oynuyoruz. Çocuklarım yaşlarıyla bahçe oyunları oynamaktadırlar, yaşlarıyla uyumlu arkadaşlıkları bulunmaktadır. Sosyal etkinlik olarak sinema ve tiyatroya gideriz. Aile olarak çocuklarımızla pasta yaparız, satranç, zekâ oyunları oynarız. Televizyondan çizgi film belgesel filmler, izlemektedirler bu konuda sınırlamam bulunmamaktadır. 'Çocuklarım anne bu çizgi filmler belgeseller nasıl film olarak yapılıyor?' şeklinde sürekli sorular sormaktadırlar. Çocuklarımın tablet ve telefon kullanımını anne ve baba olarak onaylamadığımız için kullanmamaktadırlar.

Anne 4 çocuklarıyla kaliteli zaman geçirdiğinden dolayı çocukları tablet ve telefona ihtiyaç duymamaktadırlar. Bazı çocukların ilgi ve yetenekleri farklıdır. Zekâ yapılarına, ilgi alanlarına göre çocuklar yönlendirilmelidir. Anne ve baba tablet ve akıllı telefon kullanımını yasaklayarak katı bir tutumla yaklaşmışlar. Çocukların soruları merak edici yapıda olduğunu anne ifade etmiş. Köstekleyen aile yapısına sahip ebeveynler çocuklarının adına karar verip çocuklarının bağımsız bir kişiliğe sahip olmasını engeller çocukları adına kararları kendileri verir. Destekleyen aile modelinde ebeveynler çocuklarına fırsat ve imkânlar sunarak çocuklarının otokontrol mekanizmalarının gelişmesini sağlayarak çocuklarının gelişimlerine katkıda bulunurlar. "Her çocuk potansiyel bir filozof ve bilim adamı olarak doğar. Ama bu potansiyel çok kırılındır; beslenip korunmazsa 6- 7 yaşında sönmeye ve kırılmaya başlar." (Cüceloğlu, 2006). Bazı annelerin de, çocuklarıyla geçirilen nitelikli zamanlar olmadığı, annenin 4-5 yaş çocukların gelişim dönem özellikleri hakkında bilgisi olmadığından dolayı çocuğuna katkı sağlayamamaktadır. Tablet ve telefon kullanımına herhangi bir yönlendirme yapılmadığından, çocuklarını sanal tehlikelere

karşı maruz bırakmaktadırlar. Buna benzer bir durumdan diğer Anne 1, Anne 3, Anne 7, Anne 14, Anne 16 da bahsetmiştir.

Anne 1: “Özellikle benim, babasının ve ablalarının elinde telefon gördüğü zaman istemekte bu durumda anne olarak telefonumu vermek zorunda kalıyorum yoksa çocuğum sıkıntı yapıyor ve tartışmak zorunda kalıyoruz. Telefon veya tablet verdiğimde salonda aile ortamında kullanmasına izin veriyorum çünkü uygun olmayan sitelere girmesinden endişe duyuyorum. Çocuğum her istediğinde telefonumu istemeyerek veriyorum.”

Anne 1, Çocuk gelişimi bilgisine sahip olmadığından dolayı çocuğu her istediğinde aile ortamında olmak şartıyla internet erişimi sağlayarak çocuğuna akıllı telefonu kullanılmaktadır. Anne 1 en büyük korkusunun çocuğunun uygun olmayan görsel içerikleri görmesi olduğundan dolayı ailenin bulunduğu ortamında ekranı sık sık kontrol etmektedir. Çocuğun şiddet içerikli dijital oyunları oynamasına izin vermektedir. Annenin izin verici gevşek tutuma sahip olduğu babanın da otoriter tutuma sahip olduğu görüldü.

Anne 3: 5 yaşındaki çocuğum televizyon izler ve kendi sınırlarını kendisi bildiği için herhangi bir kuralımız bulunmamaktadır. Çocuğumun kendine ait tableti bulunmaktadır. Tabletinde internet bulunmakta istediği oyunu indirmektedir. Tableti olmadığı zamanlarda benim veya babasının telefonuna alıp oyun indirip oynamaktadır. Özellikle sıkıldığı zaman veya başkasının elinde telefon veya tablet gördüğü zaman kendisi istemekte ve kullanmaktadır.

Anne 3, anne baba tutumu olarak izin verici gevşek tutuma sahip ebeveynler oldukları görüldü. Teknoloji kullandırma konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları dolayısıyla çocuklarını sanal tehlikelere karşı korumasız bıraktıkları görüldü.

Anne 7: Çocuklarım televizyon izler, çizgi filmleri tercih eder. Televizyon için evde kuralımız yok, kapatmazsam sürekli izlerler. Çocuğumun kendisine ait tableti mevcut tabletinde internet bulunmakta ve istedikleri oyunu indirmektedirler. Bazen oyunları

kontrol ediyorum şiddet içerikli ise uygulamayı kaldırıp 1 gün tableti vermeme cezası veriyorum. Benim telefonumu da kullanmaktadır.

Anne 7 nin aile içerisinde otoriter tutumla birlikte gevşek tutuma sahip olduğu görüldü. Ailede yeteri iletişim kural ve karar alma durumları olmadığından dolayı çocuklarıyla çatışma yaşamaktadır. Ayrıca çocuklarını sanal tehlike ve internet kullanımını alışkanlık geliştirmesine fırsat vermektedir.

Anne 14: Kızım televizyondan günde 2 saat çizgi film izler, bazen izlemez, yaşına uygun olmasına dikkat ederim, televizyon için kural belirlemedim. Kızıma ait tablet yok ablasının tableti var, ablasının tabletinde internet var oyun indirip oynar, çocuk şarkıları dinler. Tabletle pek ilgilenmiyorum. Kızıma babası kendi telefonunu sus payı olarak verir. Ben kendi telefonumu kesinlikle vermiyorum.

Anne 14, Çocuk gelişimi hakkında bilgisi olmadığından dolayı, 4 yaşındaki çocuğu sanal ortamda oyun indirip oynamakta ve anne kontrol etmesi gerektiğinin farkında değildir. Anne ve baba çocuklar hakkında ortak karar veremediklerinden sürekli çatışma durumundalar. Bu durumdan çocuklar zarar görmektedir. Annenin otoriter tutuma sahip telefonunu kullandırmadığı babanın gevşek tutuma sahip çocuğu her istediğinde telefonunu kullandırmaktadır.

Anne 16: Evimizde televizyon ve tablet bulunmamaktadır. 12 yaşındaki oğlum benim telefonumdan oyun indirip oynar. 5 yaşındaki kardeşi de görünce ister ona uygun oyunlar indirip oynatıyoruz, süre koyuyorum fakat uygulamada zor oluyor, 1 saati geçince ellerinden alıyorum. Bazen abisinin oyunlarını da oynamaktadır. Çocuklarıma telefonu kısıtlı vermeye çalışıyorum fakat çocuklarım başka çocukların dijital oyun oynadıklarını söyleyerek alıyorlar bende kıyamıyorum bazen veriyorum. Babaları da telefonu veriyor.

Katılımcı anneler, televizyondan çizgi film izletmektedirler, tablet ve akıllı telefon kullanımında çocukların serbest hareket ettikleri annelerin süre ve en önemlisi içerik kontrollerinin olmadığı görüldü. Çocuklarına kullandırmadıklarında çocuklarıyla çatışmak durumunda kaldıklarını açıkladılar. Bu durumda olmamak için çocuklarını

bilinçsizce sanal tehlikelere maruz bırakılmaktadırlar. Bu ebeveyn tutumu, kararsız, tutarsız ve ihmal eden anne tutumuna örnek olarak gösterilebilir. Bazı ebeveynler çocuklarına 2 yaşından önce televizyon, akıllı telefon ve tablet kullandıklarından dolayı çocuklarında problemlerle davranışlar gözlemlemişler. Bu durumun erken farkına varıp çocuklarına kısıtlama getirmelerine rağmen çocukların etkilendiği şiddet içerikleri görselleri oyunlarında uyguladıkları, kardeşine ve çevresinde zarar verdiklerini açıkladılar. Anne 2 ve Anne 5 bu durumu şöyle ifade etmişlerdir:

Anne 2: Evimizde televizyon bulunmamaktadır. Çocuklar televizyon buldukları ortamda çizgi film izlemektedir. 2 yaşındayken tableti vardı içinde şiddet içerikli oyunlar vardı. Oyun oynar gibi kardeşine de zarar vermektedir. 4 yaşındaki çocuğum 2 yaşında konuşmaya başladıktan sonra konuşma gerilemesinin görülmesi sonucunda, pediatri uzmanı, tablet, telefon ve televizyonun sınırlandırılmasını gerektiği önerisinde bulunduğu için anne ve baba olarak telefon, tablet ve televizyonu çocuklarıma kullanırmıyorum.

Anne 2, Çocuklarına televizyon izlettirmemek için evine satın almamış, tablet ve akıllı telefonu kullanırmama kararı aldığını ifade etti. Fakat çocukları yaşlılarının yanında görüp istediğinde kullanırmaktadır. Yasaklamanın çözüm olmadığını görmekteyiz görüşme esnasında televizyon gördükleri yerde sürekli izlemektedirler. Açıklamasında bulundu. Fakat pediatri uzmanı belirli ve süreli olanı tavsiye etmiş. Ebeveynler çocukların teknoloji kullanımlarını tamamen engellememeli. Yaş gruplarına uygun programlar yükleyebilir, belirli sürede birlikte kullanılabilir. Çocuklarıyla iletişim kurmalı neden ve sonuçlar üzerinde konuşulmalı, çocuklar dijital oyunları tutturduğunda gelişim düzeylerine uygun oyunlar oynanmalı. Oyun sürecine anne ve babalar kardeş dâhil olmalıdır. Anne 2 nin bu tutumlarını otoriter tutum ve gevşek tutum olarak adlandırılabilir.

Anne 5: Dijital oyunlarda gördüğü asker, silah ve savaş oyunlarını ev ortamında hayali oynamaktadır. 2 ve 3 yaşları arası tableti vardı, çok şiddet içerikli oyunlar oynardı bozuldu bir daha almadık. Çocuğum parkta oynarken kendisinden yaşça büyük biri akıllı telefonda şiddet

içeren kan görseli olan video izletmiş, o gece çocuğum ağlayarak uyandı, izlediği görselleri rüyasında görüp korktuğunu söylemişti. Bende anne olarak çok endişelendim. Gün içerisinde kendi telefonumu kullanıyorum. Oyuncak satış sitelerine bakıp, oyuncak talepleri olmakta uygun gördüğümü sipariş vermekteyim. Bazen oyunlara bakıp benim uygun gördüğüm oyunları indirip oynamaktadır.

Anne 5 katılımcısı dijital oyunların içeriğini kontrol etmektedir. Çocuğu iki yaşındayken kontrolsüz verilen dijital oyunların çocuğuna zarar verdiğini fark ettikten sonra yasakladı. Annelerin tek başlarına çocuklarını dijital tehlikelerden korumaları yeterli değil, site ortamında oyun oynadığı arkadaşlarının dijital oyunlarından da çocuklar etkilenmektedir. Çocukları şiddet ve korku içerikli görselleri izlememe konusunda bilinçlendirmek zorunluluk halini almıştır. Çocuğuna televizyonu sınırlı izlettirmektedir. Akıllı telefonunu kontrolünde vermektedir.

Görüşme yapılan annelerden sadece Anne 6 ve Anne 15 çocuğunun akıllı telefon ve tablete ilgisi olmadığı görüldü. Anne 6 çocuğu babasıyla kaliteli zaman geçirmekte ve babasıyla her fırsatta oyun oynamakta ve paylaşımları olmaktadır. Anne 6 ve Anne 15 çocuğunun durumunu şöyle ifade eder:

Anne 6: 5 yaşındaki çocuğum, Televizyondan bütün çizgi filmleri izler sınır var fakat uygulanmıyor. Tableti bozulduğu için kullanamıyor. Haftada 1 veya 2 gün bilgisayarda yüklü bulunan oyunları oynamaktadır. Benim telefonda mevcut zekâ oyunlarını oynuyor. Belli bir sınır bulunmamaktadır. Çocuğumun telefona ilgisi bulunmamaktadır. Babasıyla oyun oynamayı tercih eder.

Anne 6, çocuğunun teknolojiye ilgisinin olmadığını ifade etmekte derinlemesine yapılan görüşme sorularında çocuğunun teknoloji kullanımının olduğu ve konuda herhangi bir kuralın olmadığı görüldü. Babası her fırsatta sürekli çocuğuyla oyun oynamakta olduğundan dolayı çocuğu teknoloji kullanmayı değil babasıyla oyun oynamayı tercih ettiğini görmekteyiz.

Anne 15: Kızım televizyondan çizgi film izler istediği kadar izle bir sınırim yok. 12 yaşındaki oğlum ödevini bitirince televizyonu

açıyorum. Kızımın tableti var yazın veriyordum şimdi okul zamanı vermiyorum. Bazen sıkıldığında veya dışarı çıkmadığında istiyor veriyorum. Benim telefonumu kullandırmıyorum.12 yaşındaki oğlum çok istiyor bazen ona veriyorum. Zamane çocukları işte yapacak bir şey yok ki. Kızım toplu taşımada akıllı telefon istemiyor etrafı seyretmeyi tercih eder.

Annelerin sınır koymalarına karşın, çocuklarının akranlarından etkilendiğini veya annenin çocuklarına hayır diyemeyeceği anı kolladıkları, istemeden televizyon, tablet ve akıllı telefon kullandırdıklarını Anne 2, Anne 3, Anne 8, Anne 10, Anne 12 şöyle ifade ederler:

Anne 2: Kuzenleriyle bir araya geldiğinde dijital oyunlar oynamaktadır.

Çocuklar akranlarıyla bir araya geldiklerinde yetişkinler tarafından nitelikli zaman geçirmeleri konusunda rehberliğe ihtiyaç duyarlar. Bu rehberliğin yapılmadığı durumlarda akıllı telefonlar kullandırılmaktadır. Ebeveynlerin yetersiz bilgi ve ihmal eden tutumlardan dolayı çocuklar nitelikli zaman geçirememektedirler.

Anne 3: 5 yaşındaki erkek çocuğum, televizyonu en fazla 2 saat izlemekte sonrada sıkılıp bıraktığı için çok müdahale etmiyorum. Okul zamanları dışında istediği oyunu bana gösterip indirebiliyor ve oynuyor. Biz uygun görürsek ve gittiğimiz yerde sıkılıyorsa telefonumuzu kullandırıyoruz. Çevredeki çocuklarda görünce çocuklarıma engel olamıyorum vermek zorunda kalıyorum bu durumdan da kaygı duyuyorum. Anne ve baba olarak çocukların telefon ve tablet kullanımlarına karşıyız.

Ebeveynlerin teknoloji kullanımı konusunda yeterli bilgiye sahip olmadığından sorunlarla karşılaştıkları görüldü.

Anne 8: 5 yaşlarında olan kızım televizyon izler, günde 1 saat çizgi film veya Youtube'dan çizgi film izlemelerine izin veriyorum. Tableti yok. Playstation 4 var yaz tatilinde, günde 1 saat oynar, bazen de 1 saati geçiyor. Misafirimiz gelince daha çok oynuyorlar. Telefonumu kullandırıyorum. Minecraft oyununu oynarlar ve yutuberların

videolarını izlerler. Özellikle 7 yaşında ki oğlum her fırsatta telefonu istiyor, kendine oyunlarla dünya kurmuş. Özellikle kuzenleri dijital oyun oynadığı için etkilenmekte, çocuğumda dijital oyun oynamak istemektedir.

Okul öncesi veya ergenlik öncesi dönemi çocuğuna sahip annelerin, çocuklarının zamanlarını sosyal etkinlik, kültürel geziler, sportif vb. etkinliklerle planlamalıdır. Çocukların özellikle yaz tatili dönemleri veya okul dönemlerinde ki boşlukların dijital oyunlarla geçirmeleri kendi gelişimlerine katkı sağlayacak etkinliklerden geri kalmalarına neden olur. Bu durumda ebeveynlere büyük sorumluluklarının olduğu görüldü.

Anne 10: 5 yaşında oğlum var. Çocuğum televizyondan çizgi film izler, herhangi bir kuralımız yok. Yaşına uygun olmayan programları izletmiyorum. Çocuğumun tableti yok bilgisayarda bazen yüklü oyunları oynar. Benim telefonumu kullanıyorlar. Dijital oyun indirip oynuyor. Çocuğum yaşitlarının ve benim elimde telefon görünce tutturuyor ve alıyor. Oyun içerikleri asker ve silah kullanımından ibaret. Telefonu elinden alamıyorum alınca huzursuzluk yapıyor, telefonu verince daha sakinleşiyor.

Çocukların erken yaşta dijital oyunlar oynamaları, annenin erken yaşlarda kullandırmalarından kaynaklı, annenin çocuk gelişimi ve ebeveyn tutumu konusunda bilgi sahibi olmadığı durumlarda çocuklarında davranış problemlerinin görülmesi kaçınılmaz olduğu gözlemlendi.

Anne 12: 5 yaşında oğlum var. Çocuğum televizyondan çizgi film kanallarını izler, herhangi bir süre sınırlamamız yok istediği kadar izler. Ona ait tableti var interneti de var istediği oyunları indiriyor. Okuldan gelince tableti veya telefonumu alır. Hiç elinden düşürmediği için çok sıkıntı yaptım. Babasıyla karar verip tableti kaldırdım sadece telefonumu bazen veriyorum. Özellikle bize misafir geldiğinde hayır diyemeyeceğimi bildiği için alır oynar.

Ebeveynler çocuklarına karşı nasıl tutum ve davranış içerisinde olması gerektiği konusunda bilgi eksikliğinden kaynaklanan sorunlar yaşamaktadır. Ebeveynlerin sergilediği otoriter tutumun çözüm olmadığını görmekteyiz.

Anne 13: 5 yaşındaki kızım televizyon izler. Çocuklarım yaz tatilinde televizyondan çizgi filmler izlediler. Okul dönemi açmıyorum. Çocuklarım uyuduktan sonra ben televizyon izliyorum. Kendilerine ait tabletleri yok. Kendi telefonumu önceden veriyordum. Çünkü hep istiyorlardı. Telefon kilidi koydum artık vermiyorum sadece misafir gelince veya beni kolaylayınca telefonumu veriyorum çizgi film izliyorlar, Özellikle başka çocukların ellerinde görünce istiyorlar bıraksam sabahtan akşama kadar çizgi film izleyecekler. Dijital meyve oyununu oynuyorlar başka oyunlarda var. Telefonun şarjı bitince bırakıyorlar çocuklara kızdığım için çok tedirgin oluyorlar.

Ebeveynlerin çocuklarıyla sağlıklı iletişim kurmaları gerekir. Çocuklarının boş zamanları planlamadıkları görüldü.

Anne 17: Çocuklarım televizyondan çizgi film izlerler. İstedikleri kadar izlerler çok izlediklerinde başka teklifler sunuyorum cazip gelirse yapıyorlar. Kızımın kendisine ait tableti var, içinde internet te var bazen oyun indirip oynuyor. Ne oynadığına dikkat ediyorum fakat onunla oynamıyorum. Arkadaşları olunca veya benimle mutfakta vakit geçirince tableti bırakıyor. Çocuklarıma telefonumu her zaman vermiyorum kısıtlı vermeye çalışıyorum. Erkek çocuğum bir ara çok oynuyordu şimdi pek oynamıyor okul derslerine yoğunlaşıyor. Yaşlılarının elinde veya benim veya babasının elinde görünce istiyor biraz kullandırıyorum.

Ancak tüm ebeveynler aynı tutumu sergilememektedir. İhmal etmeyen, çocuğuyla kaliteli vakit geçirmek için teknoloji kullanımında zaman kısıtlaması yapan anneler de vardır. Bunlardan, Anne 4, Anne 11, Anne 15 kısıtlama sebeplerini şöyle açıklar:

Anne 4: 5 yaşlarında ikiz erkek çocuk annesiyim, Çocuklarım televizyondan çizgi film belgesel filmler, izlemektedirler bu konuda

sınırlanam bulunmamaktadır. 'Çocuklarım anne bu çizgi filmler belgeseller nasıl film olarak yapılıyor?' şeklinde sürekli sorular sormaktadırlar. Çocuklarımın tablet ve telefon kullanımını anne ve baba olarak onaylamadığımız için kullanmamaktadırlar, istememektedirler.

Anne 11: 5 yaşında oğlum var. Çocuğun televizyon izliyor çizgi film kanallarını izliyor yaşına uygun olup olmadığını kontrol ediyorum özellikle şiddet içerikli görselleri izlesin istemiyorum evde olduğumuz zamanlar ara ara izlemektedir. Çocuğumun kendisine ait tableti vardır. Kendisi oyun indirmiyor babasıyla oyunlara bakıp uygun olan oyunları indiriyor uzun süre ve sık oyun oynamasını engelliyorum özellikle televizyon ve tableti aynı anda kullandırmamaya çalışıyorum. Benim ve babasının telefonu ile de oynuyor.

Anne 15: Kızımın tableti var, yazın veriyordum, şimdi okul zamanı vermiyorum. Bazen sıkıldığında veya dışarı çıkmadığında istiyor, veriyorum. Benim telefonumu kullandırmıyorum.12 yaşındaki oğlum çok istiyor bazen ona veriyorum. Zamane çocukları işte yapacak bir şey yok ki.

Boşanmış anne ve babalar çocuklarının sağlıklı gelişimleri için bir araya gelip ortak karar vermeli, bilgi paylaşımında bulunmalıdır. Çocukların teknoloji kullanımını hakkında bilgi sahibi olmalıdır. Anne 9 bu durumu şöyle ifade eder:

Anne 9: 5 yaşında ki kızım televizyon izliyor, okuldan gelince 1 saat izin veriyorum. Babası başka şehirde yaşıyor babasının yanına gidince tablet kullanıyor. Babasının yanında nasıl ne kadar tablet kullandığıyla ilgili bilgim bulunmamaktadır. Kendi telefonumu çocuklarıma vermiyorum. Toplu taşımada veya uzun yola gidince telefonumu veriyorum çizgi film ve oyun oynuyorlar.

Anneler iyi bir gözlemci olmalıdır. Dijital oyun oynayan çocukların sohbetlerine kulak verdiğimizde, oynadıkları oyunlarının içeriğindeki özellikle korku ve şiddet içeriklerinin varlığını hemen fark edebiliriz. Hatta oyun figürleri çocukların hayali

oyunlarının da içeriğini etkiliyor. Çocuklar bu oyunlar ile yaşadıkları deneyimleri ekranlarına aktarmaktadır. Heyecanla aktarılan oyunları diğer çocuklar da oynamak istemekte anneler de oyun oynatmak istemediklerinden bu süreçte çatışmalar yaşanmaktadır. Annelere düşen en önemli görev çocuklarının ne yaptığı hangi oyunları oynadığı içeriğinde neler olduğunu anlamak için çocuğunun oynadığı oyunları birlikte oynamalı ve sonrasında oyun hakkında sohbet edilmelidir. Çocuğun maruz kalacağı tehlikeler için öngörü oluşur. Böylelikle çocuğun bilinçlendirme sürecine anne müdahil olur.

C. Ebeveynlerin Çocukların Teknoloji Kullanımına İlişkin Tutumları

Katılımcı annelerle yapılan derinlemesine görüşme sorularında ebeveynlerin teknoloji kullanımına ilişkin tutumlarını cevapladılar. Annelerin çoğu çocuklarına televizyon tablet ve akıllı telefonu kullanırmak istememektedirler. Mecburen kullandırdıklarını zamanımızın gerektirdiği teknolojik gelişmelerin olduğunu, çocuklarıyla baş edememe durumlarının olduğu konusunda cevaplar verdiler. Ebeveynlerin 4-5 yaş çocuklarına televizyon, tablet, akıllı telefon kullanım tutumları tespit edildi. Şöyle ki,

Anne 1'in görüşme sorularına verdiği cevaplar incelendiğinde annenin çocuğunun üzerinde etkisinin olmadığı, çocuğunun istek ve amaçları doğrultusunda hareket ettiği tespit edildi. Anne ve babanın çatışma durumları olmamaktadır. Babanın çocuk yetiştirme tutumuna dâhil olmadığını çocuk yetiştirme sorumluluğunu anneye yüklemektedir. Bu durumda anne gergin ve mutsuz süreç yaşamaktadır. Buna benzer durumda olan Anne 1, Anne 3, Anne 7, Anne 10, ev ortamındaki etkinliklere babanın müdahil olmadığını, anneyi yalnız bıraktığını ifade etmiştir. Çocuklar aile olarak bir etkinlikte bulunamamaktadırlar. Çocuklar kendilerini sanal oyun oynayarak veya ellerine kontrolsüzce aldıkları tablet ve telefonda, şiddet oyunlarına, uygunsuz reklamlara, siber zorbalık ve benzeri içeriklere maruz kalmaktadır. İleriye dönük bağımlı kişilik geliştirme tehlikesi altındadırlar.

Anne 1 katılımcının, anne ve baba tutumu olarak, babanın otoriter baskıcı tutumuna sahip olduğu, annenin gevşek tutuma sahip olduğu görüldü. Bu durumda çocukları anneyi istediği gibi yönlendirmektedir. Anne ve babanın çocuklarıyla kısa dahi olsa

nitelikli zaman geçirme durumları olsa idi çocuklarının bu Şekilde televizyon tablet ve telefona ilgisi olamayabilirdi. Çocukların ilgisi dahi olsa çocuklarını sağlıklı bir Şekilde yönlendirmeli çocuklarıyla dijital oyun oynayarak zararları faydaları hakkında iletişim kurarak anlatabilirlerdi. 5 yaş çocuğu oyun çocuğudur. Ebeveynler çocuklarıyla oyun geliştirip oynamalıdır.

Ebeveynlerin televizyon tablet ve telefon kullanımı konusunda çatışma yaŐamadıėını, çocukları hakkında ortak karar verebildiklerini Anne 2, Anne 5 Şöyle açıklar.

Anne 2: 4 yaşındaki oğlum 2 yaşında iken telefonla dijital oyunlar oynadığı için ara ara istemektedir. Anne baba olarak ocuğumun bu isteğini, dikkatini farklı yöne çekerek oyunlar oynayarak reddediyorum, çok istediğinde telefondan oyuncaklara baktırıyorum veya Youtube'dan çizgi film izlettiriyorum. Kuzenleriyle bir araya geldiğinde dijital oyunlar oynamaktadır. Dijital oyunlarda grdğu asker, silah ve savaş oyunlarını ev ortamında hayali oynamaktadır. Oyunlarda grdğu Şiddet içeriklerini kardeşine de yapmaktadır. Çocuğum elimde telefon grdğu istiyor fakat vermiyorum. Tablet ve telefonun çocuğun gelişimini olumsuz etkilediğini evre ile bağımın koptuğunu biliyorum bu nedenle mümkün olduğu müddetçe kullandırmama kararı aldım.

T.C. BaŐbakanlık Aile ve Sosyal araştırmalar genel mdrlğu tarafından yapılan, çocuklara yönelik programlar ve bu programda yayımlanan reklamların içerik analizi araştırması sonuçlarında, sosyal öğrenme kuramı bağlamında, çocuğun içinde bulunduğu ortamda gözlem ve model alarak kendisine sunulan örnekleri taklit etmektedir. 2-6 yaş çocukları ekrandan izledikleri görüntüleri gerçek olarak algılar. Bu durumda çocuklar için korku, kayėı ve birçok tehditler barındırmaktadır. (Őentürk, 2009).

Anne 2 katılımcısı, çocuklarla nitelikli zaman geçirmektedir. ocuk kuzenleriyle bir araya geldiğinde Şiddet içerikli dijital oyun oynamakta ve oyunları hayatında yaŐamaya çalışmaktadır. Ebeveynler ocukların oynadıkları oyunları birlikte oynamalı Şiddet içerikli ise çocukların anlayacağı Şekilde açıklama yapılmalı, Erken

yaşta şiddet içerikli oyun oynadığı için yaşantısına aktarmaktadır. Oyunların içeriği hakkında bilgi sahibi olmalı içerik olarak çocukların gelişimine uygun oyunlar indirip oynanmalıdır. Çocukların gelişim özellikleri bilinse çocuklara doğru yaklaşımlar olur.

Anne 4, çocuklarıyla oyun oynama etkinliklere katılma noktasında anne ve baba tutumunda demokratik tutumda oldukları halde, tablet ve telefon kullanımında katı ve sert tutum sergileyerek kullandırmamaktadırlar. Anne 4 bu durumu şöyle ifade eder:

Anne 4: Çocuklarımın tablet ve telefon kullanımını anne ve baba olarak onaylamadığımız için kullanmamaktadırlar. Ebeveyn olarak, televizyon tablet ve telefon kullanımı konusunda sorun yaşamamaktayız. Çocuklara ait tablet bulunmamaktadır. Kendi telefonumda tuş kilidim bulunmamaktadır. Çocuklarım telefonla asla oynamazlar çünkü vermiyorum. Anne baba olarak teknolojik aletler engelleyebileceğimiz bir durum değil ne kadar geç tanışılırsa o kadar iyi zaten ileride kullanacaklar.

Ebeveynlerin akıllı telefon ve tableti yasakladıklarını çocuklarıyla oyun oynayarak zamanlarını değerlendikleri görüldü.

Anne 5: Anne olarak tablet ve telefon kullandırmak istemiyorum. Eşimle bu konuda çatışma yaşadım, baba bu konuda daha esnek davranmaktadır kullanabilir diyor. Çocuklarla ben ilgilendiğim için baba duruma müdahale etmemektedir. 5 yaşındaki çocuğum telefonu şiddetle istediği dönemler oluyor hırçınlaşıyor bizi kararlı görünce vazgeçip başka çözüm buluyor, bende çocuğumun yanında telefonu elime almamaya çalışıyorum. Çocuklarım uyuduktan sonra bakıyorum.

Ebeveynler eşleriyle çocuklarına teknoloji kullanımında sorunlar yaşadıkları teknolojiyi kullandırmak istemedikleri halde kullandırdıkları, annenin çocuklarının yanında akıllı telefon kullanmadığı tespit edildi.

Ebeveynlerin bazıları televizyon tablet veya akıllı telefonu koşullu olarak kullandırmaktadır. Ödül veya koşullu olarak kullandırılan televizyon, tablet ve

telefon çocuklara daha cazip gelmekte ve çocukların oyalanma isteğini arttırmaktadır. Bu durumda olan Anne 5 şöyle ifade eder:

Anne 5: Çocuğum televizyonu günde 1 saat olma şartıyla izlemektedir. Şimdilik çocuklara ait tablet bulunmamaktadır. Önceden vardı çok şiddet içerikli oyunlar oynardı bozuldu bir daha almadık. Gün içerisinde kendi telefonumu kullanıyorum. Oyuncak satış sitelerine bakıp, oyuncak talepleri olmakta uygun gördüğümü sipariş vermekteyim. Bazen oyunlara bakıp benim uygun gördüğüm oyunları indirip oynamaktadır.

Anne 5 ile yapılan görüşmede anne tablet kullanırmak istemediği için tamir ettirmemiş fakat çocuğun ihtiyaç olarak gördüğü oyunları annesinin telefonundan karşılamaktadır. Annenin bu süreçte fark ettiği çocuğunun isteğine karşı çıkamadığı için akıllı telefonu çocuklar uyuduktan sonra eline almaktadır.

Çocukların teknoloji kullanımında eşleriyle çatışma yaşayan Anne 6, Anne 14, Anne 16, Anne 19 ve Anne 20 durumu şöyle ifade eder:

Anne 6: Televizyondan bütün çizgi filmleri izler sınır var fakat uygulanmıyor. Tableti bozulduğu için kullanamıyor. Haftada 1 veya 2 gün bilgisayarda yüklü bulunan oyunları oynamaktadır. Benim telefonda mevcut zekâ oyunlarını oynuyor. Belli bir sınır bulunmamaktadır. Çocuğumun telefona ilgisi bulunmamaktadır. Anne ve baba olarak çocuklar konusunda çatışma yaşamaktayız babaları benim uyarılarını sert bulmaktadır. Bu durum beni kaygılı ve endişeli yapmaktadır. 15 yaşındaki kızının 'telefona yapışık' bu durumda kızıyla çok çatışıyorum, oğlumun telefona pek ilgisi yok.

Ebeveynlerin neden çatışma yaşadıkları sorusuna baktığımız zaman ebeveynlerin farklı tutumlar sergiledikleri, annenin otoriter tutuma sahip olması babanın gevşek tutuma sahip olması çatışma yaşanmasına neden olduğu görüldü.

Anne 14: Çocuklar için eşimle çok çatırırız, baba daha esnek ben katı ve kuralcıyım, bazen kırgınlıklar yaşıyoruz birbirimizle aylarca konuşmadığımız oluyor. Kızım televizyondan günde 2 saat çizgi film

izler, bazen izlemez, yaşına uygun olmasına dikkat ederim, televizyon için kural belirlemedim. Kızıma ait tablet yok ablasının tableti var, ablasının tabletinde internet var oyun indirip oynar, çocuk şarkıları dinler. Tabletle pek ilgilenmiyorum. Kızıma babası kendi telefonunu sus payı olarak verir. Ben kendi telefonumu kesinlikle vermiyorum.

Annenin 4 yaşındaki çocuğuna tableti internet içerikli kontrolsüz kullanarak gevşek tutum sergilediği, babanın çocuğuna istediği her fırsatta telefonu kullandırmasını, çocuklarda teknoloji kullanımını bilgi eksikliğinden olduğu görüldü.

Anne 16: Eşimle anlaşılamadığımız konular oluyor, örneğin, benim olmaz dediğim konulara eşim evet dediğinde çok kızıyorum. Sonra çocuklar benim sözümü dinlemiyorlar. Evimizde televizyon ve tablet bulunmamaktadır. 12 yaşındaki oğlum benim telefonumdan oyun indirip oynar kardeşi de görünce ister ona uygun oyunlar indirip oynatıyoruz, süre koyuyorum fakat uygulamada zor oluyor, 1 saati geçince ellerinden alıyorum. Bazen abisinin oyunlarını da oynamaktadır. Çocuklarıma telefonu kısıtlı vermeye çalışıyorum fakat çocuklarım başka çocukların dijital oyun oynadıklarını söyleyerek alıyorlar bende kıyamıyorum bazen veriyorum. Babaları da telefonu veriyor.

Kendisinden yaşça büyük kardeşinin olması durumunda küçük çocukların teknolojik oyunlara ilgisinin arttığı görüldü.

Anne 19: Eşimle çocuklar konusunda çatışma yaşamaktayım, özellikle çocukların evde ki düzenleri, televizyon izleme, tablet ve akıllı telefon kullanımını hakkında çok yaşıyoruz. Ben hep mutsuz ve gerginim. 5 yaşındaki Çocuğum televizyon izliyor. Çizgi film kanallarını tercih eder. Kendisinden yaşça büyük olan çocuğum, arka sokaklar dizisini izliyor. Ben izlemelerini istemiyorum çünkü polis olmak istediklerini söylüyorlar çocuklarımla polis olmalarını istemediğim için o diziyi kapatıyorum. 10 yaşında ki çocuğum televizyonu kapattığımda öfkelenip bağıyor ve kapıları tekmeliyor.

Anne 19 çocuklarda teknoloji kullanımı, çocukların gelişim özellikleri ve ebeveyn tutumları hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığından otoriter tutum sergilemeye çalışmakta babanın gevşek tutuma sahip olmasından dolayı aile içinde çatışma yaşadıkları görüldü.

Anne 20: Eşimle çocuklar konusunda çatışma yaşıyorum. Gün içerisinde benim koyduğum kurallara uymuyor. Evet, eşimle ilişkimizi etkiliyor.

Ebeveynlerin kendi aralarında ortak karar alıp uygulayamamaları sonucunda çatışma yaşadıkları görüldü.

Ebeveynlerin ellerinde, akıllı telefon kullanımı gören çocukların akıllı telefon veya tableti isteme ve kullanma durumlarını Anne 7, Anne 8, Anne 10, Anne 11, Anne 12, Anne 13, Anne 14 ve Anne 16 şöyle ifade eder:

Anne 7: Çocuklarım televizyondan çizgi film izlerler, televizyon için evde kuralımız yok, kapatmazsam sürekli izlerler. Çocuğumun kendisine ait tableti mevcut tabletinde internet bulunmakta ve istedikleri oyunu indirmektedirler. Bazen oyunları kontrol ediyorum şiddet içerikli ise uygulamayı kaldırıp 1 gün tableti vermeme cezası veriyorum. Benim telefonumu da kullanmaktadır. Özellikle benim veya babanın elinde gördüklerinde istemektedir. Bende kullandırmak zorunda oluyorum. Kardeşler arasında telefon kapmak için çatışma yaşıyoruz. Bu durum beni geriyor. Çocuklar telefona oyun indirmekte ve oynamaktadırlar telefonun şarjı bitince alıp vermiyorum. Anne olarak tablet telefon ve televizyon kullandırmak istemiyorum. Çocukların isteğine karşı koyamadığım için mecbur kalıp veriyorum. Ailede çocuklar üzerinde etkili benim, baba geç geldiği için çocuklarla ilgilenememekte ve çocukların teknoloji kullanımına karışmadığı için çatışma yaşamamaktayız.

Ebeveynler çocuklarına rol model olduklarını unutmamalıdır. Anne ve babalar çocuklarının sorumluluklarını birlikte üstlenmelidir. Çocukların sorumluluklarını annenin üstlendiği görüldü.

Anne 8: Eşim eve geç geliyor, çocuklarım bizim elimizde telefonu görünce istiyorlar siz neden oynuyorsunuz diyor, bende bizim işimiz var diyorum. Evim küçük olduğu için çocuklarıma ders çalışma düzeni kuramıyorum bu nedenle eşimle sürekli tartışırız.

Annenin çocuklarını sürekli baba otoritesiyle korkutarak çözüm bulmasının, annenin çocukları üzerindeki etkinin azalmasına ve dikkate alınmamasına neden olduğu tespit edildi.

Anne 10: Televizyon kanallarını ve telefonu paylaşamazlar. Çocuklarla hep ben ilgilenirim sosyal etkinlik olarak evde internetten sinema izleriz. Eşimle herhangi bir sorun yaşamıyorum. Çocuğum televizyondan çizgi film izler, herhangi bir kuralımız yok. Yaşına uygun olmayan programları izletmiyorum. Çocuğumun tableti yok bilgisayarda bazen yüklü oyunları oynar. Benim telefonumu kullanıyorlar. Dijital oyun indirip oynuyor. Çocuğum yaşatlarının ve benim elimde telefon görünce tutturuyor ve alıyor. Oyun içerikleri asker ve silah kullanımından ibaret. Telefonu elinden alamıyorum alınca huzursuzluk yapıyor, telefonu verince daha sakinleşiyor. Bende odalarını toplayınca veya sorumluluk veriyorum sorumluluklarını yerine getirince veriyorum. Çok oynadıklarında ceza olarak arkadaş veya kuzenleriyle görüştürmüyorum. Çocukların telefon kullanımlarına, dijital oyun oynamalarına çok karşıyım, eğitici oyunlar bulunmamaktadır. Eşimle bu konuda problem yaşamıyorum çünkü anne ne derse o olur diyor ve karışmıyor sessiz duruyor. 12 yaşında ki kızımınla çatışıyorum.

Ebeveynler televizyon, tablet ve akıllı telefonun kontrolsüzce kullanımını ödül olarak vermeleri, çocuklarda ulaşılması durumunda mutluluk kaynağı olarak algılanmasına neden olur. Çocukların sosyalliklerini geliştirici etkinliklerden men ederek ceza verilmemelidir. Ebeveynlerin bilgi eksikliğinden kaynaklanan yanlış tutumlar çocukların gelişimlerine zarar verdiği görüldü.

Anne 11: Çocuğun televizyon izliyor çizgi film kanallarını izliyor yaşına uygun olup olmadığını kontrol ediyorum özellikle şiddet içerikli görselleri izlesin istemiyorum evde olduğumuz zamanlar ara ara izlemektedir. Çocuğumun kendisine ait tableti vardır. Kendisi oyun indirmiyor babasıyla oyunlara bakıp uygun olan oyunları indiriyor uzun süre ve sık oyun oynamasını engelliyorum özellikle televizyon ve tableti aynı anda kullandırmamaya çalışıyorum. Benim ve babasının telefonu ile de oynuyor. Çok rahat kendi istediği oyunları indiriyor arkadaşlarında gördüğü oyunları görüp istiyor. İstemeyerek telefonumu kullandırıyorum, vermediğimde huysuzluk yapıyor, verdiğimde mutlu oluyor. Çocuğum teknolojik gelişmeleri bilmeli fakat kontrollü olmalı, sosyal hayata öncelik verilmelidir. Şimdiki çocuklar teknoloji çocukları bizim dönemimizde değiller hem aile hem de devlet olarak yasal düzenlemeler yapılmalıdır. Eşim ve ben çocuğumuzun dijital oyun oynaması taraftarı değiliz. Çocuk gelişimi konusunda farkındalığım var fakat yeterli bilgiye sahip değilim. Eşimle ortak karar alıp uygulayabiliyoruz.

Ebeveynler çocuklarıyla birlikte dijital oyunları seçip oynamaları, çocuğun otokontrolünün gelişimine katkı sağlar. Ebeveynler çocuklarını keşfetmeli ilgi alanlarını tespit ederek ilgi duyduğu alanlara yönelterek bu sorunların giderilebileceği görüldü.

Anne 12: Çocuğum televizyondan çizgi film kanallarını izler, herhangi bir süre sınırlaması yok istediği kadar izler. Ona ait tableti var interneti de var istediği oyunları indiriyor. Okuldan gelince tableti veya telefonumu alır. Hiç elinden düşürmediği için çok sıkıntı yaptım. Babasıyla karar verip tableti kaldırdım sadece telefonumu bazen veriyorum. Özellikle bize misafir geldiğinde hayır diyemeyeceğimi bildiği için alır oynar. Bazen yanlış sitelere girmesinden korkuyorum yanına gidip bakıyorum. Tablet ve telefonu aldığı daha sakin duruyor vermediğimde kardeşiyle kavga ediyor. Çocuklara tablet ve telefon verilmemeli televizyon izlettirilebilir. Çocuklarımın babasıyla

çok çatışıyoruz özellikle evdeki kurallar konusunda öyle olunca da çocukların kafası karışıyor.

Çocuklar ebeveynlerinin zayıf zamanlarını çok iyi bilirler, böylelikle misafir geldiğinde anne veya babadan talep edilen akıllı telefon veya tabletin verileceğini bilir. Ebeveynlerin bu konuda çocuklarıyla ortak anlaşmalar yapmaları gerektiği görüldü.

Anne 13: Çocuklarım yaz tatilinde televizyondan çizgi filmler izlediler. Okul dönemi açmıyorum. Çocuklarım uyuduktan sonra ben televizyon izliyorum. Kendilerine ait tabletleri yok. Kendi telefonumu önceden veriyordum. Çünkü hep istiyorlardı. Telefon kilidi koydum artık vermiyorum sadece misafir gelince veya beni kolaylayınca telefonumu veriyorum çizgi film izliyorlar, Özellikle başka çocukların ellerinde görünce istiyorlar bıraksam sabahtan akşama kadar çizgi film izleyecekler. Dijital meyve oyununu oynuyorlar başka oyunlarda var. Telefonun şarjı bitince bırakıyorlar çocuklara kızdığım için çok tedirgin oluyorlar. Bu konu yüzünden eşimle hep tartışıyoruz. Ben ve eşim telefon tablet ve televizyona karşıyız, keşke olmasalardı.

Ebeveynler çocukların zamanlarını gelişim düzeylerine uygun aktivitelerle doldurmalıdır. Çocuklar tek başlarına kaldığında kolaylıkla tablet akıllı telefon veya televizyon seçenekleri olduğu görüldü.

Anne 14: Kızım televizyondan günde 2 saat çizgi film izler, bazen izlemez, yaşına uygun olmasına dikkat ederim, televizyon için kural belirlemedim. Kızıma ait tablet yok ablasının tableti var, ablasının tabletinde internet var oyun indirip oynar, çocuk şarkıları dinler. Tabletle pek ilgilenmiyorum. Kızıma babası kendi telefonunu sus payı olarak verir. Ben kendi telefonumu kesinlikle vermiyorum. Bence çalışan anneler çocuklarına akıllı telefonu çok veriyor. Kendilerine normal telefon almalılar. Ailemiz içinde eşimle, çocuklar birbirleriyle sürekli çatışıyor, 19 yaşındaki kızım artık bizimle yaşamak istemiyor, babaannesiyile yaşıyor.

Ebeveynlerin yanlış tutum ve iletişim şekilleri, kardeş kıskançlıklarına, özellikle ergenlikte baş edilemeyen sorunlara neden olabileceği görüldü.

Anne 16: Evimizde televizyon ve tablet bulunmamaktadır. 12 yaşındaki oğlum benim telefonumdan oyun indirip oynar kardeşi de görünce ister ona uygun oyunlar indirip oynatıyoruz, süre koyuyorum fakat uygulamada zor oluyor, 1 saati geçince ellerinden alıyorum. Vermek istemiyorlar bu süreçte bende kızıp bağıyorum. Bazen abisinin oyunlarını da oynamaktadır. Çocuklarıma telefonu kısıtlı vermeye çalışıyorum fakat çocuklarım başka çocukların dijital oyun oynadıklarını söyleyerek alıyorlar bende kıyamıyorum bazen veriyorum. Babaları da telefonu veriyor. Daha çok birbirleriyle çatışmasınlar diye veriyor. Elllerinde telefon olunca evimiz süt liman oluyor.

Ebeveynlerin çoğunun ortak sorunu çocukların ısrarlarına dayanamamaktır. Ebeveynlerin gevşek tutum sergilediklerinden dolayı çocukların yönlendirmeleri etkin olmadıkları görüldü.

Anne 17: Çocuklarım televizyondan çizgi film izlerler. İstedikleri kadar izlerler çok izlediklerinde başka teklifler sunuyorum cazip gelirse yapıyorlar. Kızımın kendisine ait tableti var, içinde internet te var bazen oyun indirip oynuyor. Ne oynadığına dikkat ediyorum fakat onunla oynamıyorum. Arkadaşları olunca veya benimle mutfakta vakit geçirince tableti bırakıyor. Çocuklarıma telefonumu her zaman vermiyorum kısıtlı vermeye çalışıyorum. Erkek çocuğum bir ara çok oynuyordu şimdi pek oynamıyor okul derslerine yoğunlaşıyor. Yaşlıtlarının elinde veya benim veya babasının elinde görünce istiyor biraz kullanıyorum.

Ailede çocukların sağlıklı gelişimi, eğitimi ve aile bireylerinin birbirlerine sağlaması gereken sosyal desteğin oluşması için birbirlerine zaman ayırmalıdır. Günümüzde kentsel yaşamın sonucunda bireyler aileleriyle birlikte yetince zaman geçirememektedirler. Aile ile geçirilecek zaman dilimi yerine televizyon, akıllı

telefon ile zaman geçirmektedirler. Bu durumda aile bireylerinin birbirleriyle, özellikle de çocuklarıyla kaliteli zaman geçirmemeleri, çocuklarına da bu şekilde rol model olmaları nedeniyle çocukların televizyon, tablet ve akıllı telefon kullanmak istemeleri kaçınılmaz olmaktadır. Ebeveynlerden çocukların kullandıkları tablet ve telefon içeriğini kontrol etmeyen anneler çocuklarını şiddet içerikli oyunlara, dijital tehlikelere, özellikle çevrimiçi oynanan oyunlar sırasında siber zorbalığa karşı maruz bırakmaktadır. Bu durumda olan Anne 18 bu ifadelerde bulunmuştur.

Anne 18: Kızım televizyon izliyor, istediği kadar izler, televizyondan genelde çizgi filmleri izler. Televizyon için kuralımız bulunmamaktadır. Kendisine ait tableti var, yapboz oyunları renk oyunları vb. oyunlar var onlarla oynar. Ben işten gelince vermemeye çalışıyorum. Kendi telefonumu evde olmadığımız zaman kullanıyorum oyun indirebiliyor, indirdiği oyunları sonradan siliyorum. Çocuğuma kullanırmak istemiyorum fakat teknoloji çağındayız ne kadar uzak tutabiliriz ki?

Ebeveynler kendi aralarında çatışma yaşarken, çocuklarıyla da çatışma yaşamaktadır. Çocuklarına karşı uygulamak istedikleri kurallara karşı çocukların direnişleri ile karşılaşmaktadırlar. Annelerle yapılan görüşmelerin sonucunda çocukların akıllı telefonu, tablet kullanımı konusunda, çocuklarına şiddet uygulayan, Anne 8, Anne 16 ve Anne 19 durumlarını şöyle ifade eder:

Anne 8: Online çıkan uygunsuz reklam ve sitelere giriş yapabilir diye endişe duyuyorum. Yaz tatillerinde çocuklarım telefonda oyunları kontrolsüz oynadılar. Çocuklarıma kıyamıyorum istediklerinde veriyorum. Benim sözümü dinlemiyorlar babalarından korktukları için babalarıyla korkutuyordum. Bende bazen dayanamayıp terlikle kovalıyorum. Çocuk gelişimi hakkında yeterli bilgiye sahip değilim, kendimi sürekli sorguluyorum bu durum beni endişeli ve mutsuz yapıyor.

Ebeveynler, Çocuk gelişimi bilgisine yeterince sahip olamadığından dolayı çocuklarına rehberlik yapamamanın verdiği sorunlarla karşılaşmaktadır. Çocuklar

üzerinde şiddet otorite ile söz sahibi olmaya çalışmakta bu durumda doğal olarak başaramadığı için kendisini sürekli mutsuz ve endişeli hissetmektedir. Anne 8, Aile danışmanlığı hizmeti alması durumunda kendisi ve ailesi için farkındalıklar olup sorunları aşabilecekleri görüldü.

Anne 16: Evimizde televizyon ve tablet bulunmamaktadır. 12 yaşındaki oğlum benim telefonumdan oyun indirip oynar kardeşi de görünce ister ona uygun oyunlar indirip oynatıyoruz, süre koyuyorum fakat uygulamada zor oluyor, 1 saati geçince ellerinden alıyorum. Vermek istemiyorlar bu süreçte ben de kızıp bağıyorum.

Anne 16 çocuklarının üzerinde otoriter ve baskıcı tutum sergilemeye çalışırken babanın gevşek tutuma sahip olması çatışmalara neden olmaktadır. Aile danışmanlığı hizmeti almaları durumunda farkındalıkları oluşabileceği tespit edildi.

Anne 19: 5 yaşındaki çocuğumun tableti yok 10 yaşındaki oğlumun tableti bir ara vardı çok oyun oynadığı için bir gün dayanamayıp tableti kırdım. Çocuklarıma bu durumdan dolayı çok kızıp bağıyorum.

Annelerin, çocuklarıyla sağlıklı iletişim kuramadıklarında şiddet uyguladıkları görüldü.

Katılımcı annelerle yapılan görüşmelerde, çocuklarıyla baş edemedikleri, bir problemle karşılaştıklarında, demokratik tutuma sahip ebeveynlerin çocuklarıyla konuşarak anlaşarak iletişim kurmakta olduğu, böylelikle hem anne hem de çocukların daha mutlu ve sorunsuz süreç yaşadığı görüldü. Çocuk gelişimi bilgisine sahip olmayan annelerin çocuklarıyla iletişimde sorun yaşamaları kaçınılmaz olmaktadır. Çocukların televizyon, tablet ve akıllı telefon kullanımlarında nasıl bir yol izleyeceğini bilemeyen anneler öfkelenmektedir, ancak söz konusu çocuk olduğunda ebeveynler öfkelerini kontrol etme becerisine sahip olmalıdırlar. Kolay öfkelenen ve sonrasında öfkelerini şiddete dönüştürenler, çocukların yaşamlarında tamir edilemeyen yaralara neden olurlar. Öfkelenme yerine ebeveynlerin derin nefes alıp sonrasında düşünerek hareket etmeleri gereklidir. Öfke sürecini yönetemiyorsa ebeveynlerin aile danışmanından destek alarak, uzmanların önerdiği yöntemleri kullanarak, çocuklarıyla mutlu ve sağlıklı yaşamları mümkün olabilir.

V. TARTIŞMA SONUÇ VE ÖNERİLER

A. Tartışma

10 ve 6 yaşında çocuğu olan anne, çocuk gelişim uzmanı ve öğretmen olarak çocuklarıma televizyon, internet, tablet ve akıllı telefonu nasıl kullandırmam gerektiği konusunda yazılmış kitaplar, makaleler, bilimsel araştırmalara hep ilgi duydum ve okudum. Bizim çocukluğumuzda yaşadığımız imkânlarla, çocuklarımızın yaşadığı teknoloji imkânları çok farklı. Dolayısıyla teknoloji kullanan çocukları gelecekte neler bekliyor? Zararları ve yararları konusunda ebeveynler sürekli şüphe içindeler. Özellikle medyanın teknolojinin zararları konusunu haber yapmaları ebeveynlerde endişelere neden olmakta, çoğu ebeveyn çocuklarına televizyon tablet ve akıllı telefonu yasaklamaktadırlar. Sonradan çocuklarının istekleriyle baş edemediklerinde çocukların kullanımına sunmakta ve ebeveynler kendilerini suçlu ve çocuğuna iyi eğitim veremeyen bireyler olarak görmektedirler. Her türlü oyun süreci günlük yaşamda bireyi mutlu eder. Çocukken oynanan oyunlardan sonra yetişkinlerin de oyun oynamaları mutluluk sağlar (Elmacıoğlu, 2009). Teknolojik oyunları oynayan çocuklar zaman yönetimi, mesajları doğru algılama, eleştirel düşünce, görsel beceri artışı, stres durumunu yönetme gibi becerilerde kazanır (Tarhan, 2011). Teknolojiyi çocuklarımıza yasaklayarak çözüme varamayız ki böyle bir durumda eşimiz ve çocuklarımızla çatışma yaşamamız kaçınılmaz olacaktır. Teknoloji çağında yaşadığımızı kabullenip çocuklarımızı teknolojinin imkânlarından faydalandırmak gerekir. Bunu yaparken çocuklarımızla iletişim de olmak, çocuklarımızla birlikte dijital oyunları oynamak, tehlikelerini anlatarak anlaşarak konuşmak ve gereken önlemleri almak zorunluluk halini almıştır.

Bu araştırmanın cevaplamaya çalıştığı ilk soru 4-5 yaş çocukların teknoloji kullanım alışkanlıkları nasıldır sorusudur. Annelerle yapılan görüşmeler sonucunda 4-5 yaş çocuklarının televizyon karşısında süresiz zaman geçirdikleri, çizgi film olan bütün

kanalları, belgesel ve dizi film izledikleri, ailelerin bu konuda herhangi bir kısıtlamasının olmadığı görülmüştür.

Çocukların çoğunun tableti bulunmakta, tabletinde internet bulunmakta istedikleri oyunları indirdikleri çoğunlukla süre kısıtlaması ve içerik kontrollerinin yapılmadığı çocuklarıyla birlikte dijital oyun oynamadıkları gözlenmiştir.

Çocukların genelde anne veya babasının akıllı telefonlarını kullandıkları, tuş kilidini açabildikleri, kendi başlarına oyun indirip oynadıkları, oyun içeriklerinin şiddet içerikli olduğu, internetten çizgi film izledikleri, alışveriş sitelerine baktıkları anlatılmıştır. Demokratik tutuma sahip ebeveynlerin çocuklarıyla birlikte oyun içeriklerine bakıp yaş grubuna uygun oyunlar indirdikleri de karşımıza çıkmıştır. Fakat çocuğuyla birlikte dijital oyun oynayan ebeveyne rastlanmamıştır.

İlk çocuklukta öğrenme aile içinde olur. En önemli etki anne ve babanın rolü ve tutumudur. Erick Ericsona göre, ebeveynlerin çocuklarıyla güven duygusunun kurulmasında bebeklerin doğumdan itibaren ihtiyaçlarının karşılanması güven duygusunun temelini oluşturur. Güven duygusu, her yaşta insanın ihtiyacı olarak kabul edilir. Her çocuk kendisine güven veren kişi ile arasında sevgi bağı kurar. Ebeveynler güven ve sevgi bağını çocuklarıyla oluşturduklarında; iletişim becerileri gelişir, öfkesini kontrol eder, karşılaştığı zorluklarla mücadele eder, kişilik temelleri sağlam olur. Böylelikle güven verici aile ortamında yaşayan çocuk sorumluluklarını bilir, kendini kontrol etmeyi de başarır. Ebeveynler çocuklarının özgüven duygusunun kazanılması için çaba harcamalıdır. Ebeveynler çocuklarıyla kurmaları gereken özgüven duygusunu sorgulamalıdır (Şahin, 2014). Araştırmaya katılan bazı anneler çocuklarına şiddet uyguladıklarını ifade ettiler. Gün içerisinde olumsuz duygu ve davranışların olması olaylarla ilgili yaptığımız yorumlardan kaynaklanmaktadır. (Burns, 2017). Televizyonun içinde çok fazla şiddet olduğu kabul edilmiş bir gerçektir. Şiddet içerikleri çocukları saldırgan mı yapıyor? Bu soruyu cevaplamak için, Deneysel öğrenme teorisine göre televizyonda birinin hareketlerini seyreden kişi onu model alıyor, o modele göre kişiliğini bilgisini, isteklerini değerlerini değiştirebiliyor. Albert Bandura ve arkadaşları 1961 de çocuklarla deney yaptılar, bu deney 2 gruptan oluşmakta 1. Grup çocuklarına

izletmek için, yetişkin bir birey bebekleri yumrukladı, tahta çekiçle vurdu bağırarak kır bunu vur buna gibi ifadeler kullandı. 2. Gruptaki yetişkin ise bebeklerle ilgilendi, oyun kurdu ve sessizce oyuncaklarla oynadı. 1. Yetişkinin saldırgan davranışlarının aynısını çocuklar bebekleri yumruklayarak bağırarak şiddet gösterdi. 2. Grup çocuklar ise yetişkin bireyin yaptığı gibi bebeklerle ilgilendi oyun kurdu ve oynadı. Bu durumda çocuklar oyuncak bebeğe saldırmayı öğrendi. Çocuklar taklit sürecinin aynısını gerçekleştirmeye çalıştılar (Rigel, 1995: 213'ten aktaran Öztürk, 2002). Bu araştırmada da benzer bir sonuca ulaşılmıştır. Anne 2 ve Anne 5 görüşme içeriklerinde çocuklarının oynadıkları şiddet içerikli dijital oyunların gerçek hayatta yansımalarını gördüklerini ifade ettiler. Anneler çocuklarının ısrarlarına dayanamayıp çocukların istediği zaman ve sürede televizyondan çizgi film izlemesine izin vermiştir. Araştırmaya katılan ebeveynlerin çoğu, çocuklarının tablet ve akıllı telefon kullanımında sınır koymamakta, içerik kontrolleri yapmamaktadır. Özellikle bu durumdaki çocukların sanal tehlikelere, siber zorbalığa ve 4-5 yaş çocuğuna uygun olmayan reklam görsellerine maruz kalması kaçınılmaz olacaktır. Bu durumda olan çocukların ebeveynleri aynı tutumları devam ettirmeleri durumunda ilerleyen yaşlarda akıllı telefon bağımlılığı, şiddet içeriklerine maruz kalması sonucunda, duygusal, sosyal, bilişsel yönden zarara uğramaları kaçınılmaz olur. Bu konuda Üsküdar Üniversitesi ve Aydın Üniversitesi işbirliği ile 2019 yılında “Yeni Medya ve Aile” Çalıştayı, Üsküdar Üniversitesinde gerçekleştirildi. Üsküdar Üniversitesi ve İstanbul Aydın Üniversitesi ortaklığı, Millî Eğitim Bakanlığı İstanbul İl Müdürlüğü paydaşlığıyla düzenlenen çalıştayda; iletişim, tıp, adli bilimler, psikiyatri, çocuk gelişimi, psikoloji ve sosyoloji gibi farklı alandan 86 uzman, yeni medya ve aile ilişkisini her yönü ile ele aldı. Çalıştay sonunda açıklanan sonuç bildirgesinde, “yeni medyanın çocuklarda dikkat eksikliği ve davranış bozukluğuna yol açtığı, çocukların yetişkinler tarafından cinsel tacize açık duruma geldiklerine dikkat çekildi” (ÜÜ. İAÜ. MEB, 2019). Bildirgede yeni medyanın eşler arası duygusal bağların zayıflığından yararlandığı da vurgulandı. Ailelerin siber güvenlik konusunda bilgilendirilmediğine yer verilen bildirgede, siber zorbalıkla ilgili yeni bir yol haritasına ihtiyaç olduğu ve medya okuryazarlığı eğitiminin yaygınlaştırılması gerektiği vurgulanmıştır. (ÜÜ. İAÜ. MEB, 2019)

Bu araştırmada cevaplanmaya çalışılan ikinci soru, ebeveynlerin çocukların teknoloji kullanımına ilişkin tutumlarının nasıl olduğudur. Katılımcılarla yapılan görüşme sonucunda, ebeveynlerin çocuklarına televizyon, tablet ve akıllı telefon kullanılmak istemediği anlaşılmıştır. Buna rağmen çocuklarının isteklerine dayanamayıp zaman zaman kullanılmaktadırlar. Televizyon tablet ve akıllı telefon için herhangi bir süre kısıtlaması olmadığı, ödül ve ceza olarak kullanıldığı anlatılmıştır. Bazı ebeveynler çocuklarına tamamen yasaklamıştır. Anneler çocukları ve eşleriyle zaman zaman çatışma yaşamaktadırlar. Aile bağlarının zayıf olduğu, akraba ziyaretlerinin çok az olduğu anlatılır vardır. Çocuklar kuzen veya yakın arkadaşlarıyla bir araya geldiğinde çocuklara sus payı olarak tablet veya akıllı telefon verilmektedir. Akıllı telefon veya tablet vermek istemeyen annelerin de çocuklarının ısrarlarına dayanamayıp verdiği grlmştir. Çocuklar büyüklerin rehberliğinden faydalanamamakta, yetişkinler tarafından dijital oyunlara srklenmektedirler. Çocukların her zaman çevrelerinde iyi rehber bireylere ihtiyaçları vardır.

Her ailenin ev veya aile kuralları olması gerekir, bu kurallar aile fertleriyle birlikte kararlaştırılır. Kurallar zaman içinde değiştirilebilir, alınan kararlar aile bireylerinin önemsendiğini değerli olduğu mesajını verir. Bu kurallar ailenin mutluluğuna ve sorunların çözümüne katkı sağlar. Çocuklara alişkanlıklar kazandırmanın nedenleri; kendini kontrol altında tutması, g kontrolünü bir yana bırakmasını, tutarlı davranışlar kazanmasını, işbirliği içinde olma, ruh sağlığı yerinde olma ve zinde tutma, sadece bugünü yaşama yerine geleceği görme, alişkanlıklar ve isteklere karşı durmayı öğrenir (Hayman, 2016). Freud ocuğun ruh sağlığını ‘sevmek ve oynamak’ olarak tanımlar. “Oyun ocuğun ciddi uğraşıdır” der (Aktaran Tarhan, 2012). Çevrimiçi ve evrimii olmayan dijital oyunlar oynamak çocuğun kendisini mutlu hissetmesini sağlar. Bunun nedeni beyne salgılanan mutluluk kimyasallarıdır. ocuk bu oyunları oynadığı zaman sadece bu oyunlardan mutlu olmayı öğrenir. Fakat başka etkinliklerle uğraşırsa bunlarla da mutlu olabileceğini de öğrenir (Tarhan, 2012). Bilgisayar ve bilgisayar teknolojileri, başta çocuklar olmak üzere her birey üzerinde olumsuz etkileri bırakabilir. İnternet başında kontrolsüzce geçirilen zaman ruh sağlığını olumsuz etkilemektedir. Kalp ve damar sağlığı uzmanı Ersin Sarıçam, son dönemlerde yaşanan kalp ve damar sağlığı sorunlarının kısmen çocuklar ve gençlerin

uzun saatler korku ve heyecan içerikli oyun ve görsellere maruz kalmalarıyla, kalpte çarpıntı ve ritim bozukluğuna, ruh sağlığında da olumsuz etkilerine yol açtığı belirtilmiştir (Yazıcı, 2016). Teknoloji tamamen hayatımıza girmiş bulunmaktadır. İş veya görev bahanesiyle teknolojiye bağımlı olan bireyler aileye karşı yükümlülüklerini yerine getirmemekte, eş ve çocuklarını ihmal etmektedirler. Aile ortamında elbise asıldığı gibi telefonlar belli bir yere koyularak elde tutulmamalı, bilgisayar notebook vb. cihazların belli mekânlarda ve belli kurallarla kullanılması gereklidir.

Yapılan bir araştırmada, okul öncesi eğitim alan çocukların televizyon alışkanlıkları ile anne baba tutumları arasındaki ilişki araştırılmıştır. Araştırma sonucunda demokratik aile ortamında büyüyen çocukların, otoriter ve ilgisiz aile ortamında büyüyen çocuklara göre daha az televizyon izledikleri sonucuna ulaşılmıştır (Güngör, 2014). Bu araştırma da benzer bir sonuca varmıştır. Farklı değişkenlere göre ebeveyn tutumları incelendiğinde şu sonuçlara ulaşılmıştır:

1. Annelerin eğitim ve çalışma durumuna göre tutumları

Katılımcı annelerin yarısından çoğu üniversite mezunu olup çocukları için çalışmamaktadırlar. Üniversite mezunu olan annelerin bazıları teknoloji kullanımını tamamen yasaklamış durumdadır. Ancak karşı koyamadıklarında çocuklarına sınırlı ve kontrollü kullandırmaktadırlar. İlkokul, ortaokul ve lise mezunu olan anneler televizyon, tablet ve akıllı telefonu kullandırmak istememektedirler, çocukların isteklerine de karşı koyamayıp kullandırmaktadırlar. Katılımcıların çoğunluğu çocuklarına televizyon, tablet ve akıllı telefon kullandırmak istememektedir. Örneğin, Anne 18 çalışmakta olduğunu çocuğuna annesinin bakmakta olduğunu, çocuğunu kontrol edemediğini bu durumdan endişe duyduğunu, ‘anneme televizyon konusunda sınırlama olması gerektiğini söylediğimde annem üzüyor bende arada kalıyorum’ sözleriyle ifade etmiştir. Yapılan görüşme deşifrelerinde üniversite mezunu annelerin, çocukların kullandıkları dijital oyunların içeriğine baktığı tespit edilmiştir.

Ebeveynlerin çocuklarına karşı tutum ve davranışları araştırıldığında eğitim seviyesinin önemli olduğu ortadadır. Eğitim seviyesi düşük olan ebeveynlerin baskıcı

tutum veya gevşek tutum sergiledikleri, anne ve babanın eğitim seviyesi arttıkça aile içerisinde demokratik tutum sergiledikleri görülmektedir. Annelerin eğitim seviyesi yükseldikçe akademik bilgi ışığında çocuk yetiştirme tutumu görülmektedir (Özyürek, 2017). Anne ve babaların eğitim düzeyi arttıkça çocuklarına karşı tutum ve davranışlarda demokratik tutumu benimsedikleri görülmüştür (Çağdaş, Seçer, 2005 ‘den aktaran Karadeniz 2018). Bu farklı araştırmalarla paralel bir sonuçtur.

2. Annelerin teknolojiye bakış açısına göre tutumu

Çocuklar ile teknolojinin sundukları arasındaki ilişki üstüne çalışan bir uzman olan Warren Buckleitner şöyle ifade eder: “Teknoloji gübre gibi. Doğru zamanda azıcık kullanırsanız bitki serpilir. Çok fazla ya da yanlış türde kullanırsanız bitkiyi kurutursunuz” (Aktaran Goodwin, 2018: 28). Katılımcı annelerin tamamına yakını, çocuklarına televizyon izlettirmek istemediklerini, çocuklarının televizyon başında çok zaman geçirdiklerini, engel olamadıklarını, bazıları ise çocuklarını televizyon başından kaldırmak için daha cazip tekliflerde bulduklarını böylelikle televizyon seyretmediklerini anlatmışlardır. Katılımcı annelerin tamamına yakını tablet ve telefona karşı olduklarını kullandırmak istemediklerini açıklamışlardır. Fakat çocukların ısrarlı tutumlarına dayanamayıp kullandırdıklarını bu nedenle kaygılı olduklarını ifade etmişlerdir. Anne 4 katılımcısı çocuklarına tablet ve telefon kullandırmamaktadır. Çocuklar tablet ve telefon kullanmama konusunda anne ve babalarının kurallarına uymakta ve istememektedirler. Anne 4 katılımcısının en büyük avantajı çocuklarının ikiz olması birbirleriyle oyun kurmaları ve anne baba arasındaki tutumun tutarlı olması durumudur.

3. Annelerin çocuğuyla kaliteli zaman geçirme durumuna göre tutumu

Katılımcı annelerin çok az bir kısmı çocuklarıyla kaliteli zaman geçirmekte, çocuklarıyla oyun oynamakta, çocuklarını sosyal etkinliklere katmakta veya akıl zekâ oyunları oynamaktadır. Katılımcı annelerin çoğunluğa yakını, çocuklarıyla kaliteli zaman geçirme durumları hakkında bilgi sahibi değildir. Katılımcı annelerin hiçbiri çocuklarına müzik veya çalgı aleti eğitimi aldırılmamaktadır. Bir katılımcı anne, yaz tatilinde çocuklarını bilgi evlerindeki drama, satranç kurslarına gönderdiğini açıklamıştır ancak çocuklarıyla etkili bir paylaşımı bulunmamaktadır.

Bir diğerk katılımcı anne, çocuklarıyla sık sık gezi, fuar müze etkinliklerine katıldıklarını çocuklarının tablet ve telefona ihtiyaçları olmadığını açıklamıştır. Bir anne çocuğuyla mutfakta kek yaptığını, çocuğunun tek başına kek yapabilecek beceriye geldiğini ifade etmiştir. Ebeveynler çocuklarıyla kaliteli zaman geçirdiklerinde çocuklar televizyon tablet ve akıllı telefona yönelmemiştir.

4. Annelerin çocuk gelişimi hakkında bilgi düzeyine göre tutumları

Okul öncesi yaş dönemi çocukları, ailelerinden ilk ayrılıklarını yaşadıkları, okul öncesi kuruma giderek akranlarıyla beraber katıldıkları çeşitli bilişsel, sosyal, kültürel, fiziksel ve eğlenceli etkinliklerle tanışılar. Annelerin okul öncesi eğitim kurumu ile paralel bir çalışma yapması çocuğun gelişimine katkı sağlayacaktır. Araştırmaya katılan annelerin çocuk gelişimi ve eğitimi bilgileri yetersiz olduğundan dolayı çocuklarıyla nitelikli zaman geçirmemektedirler. Annelerin tamamına yakını çocukların gelişim dönemleri hakkında sınırlı bilgiye sahiptir. Katılımcı annelerin tamamına yakını çocuk gelişimi alanında kitap okumamaktadır. Üniversite mezunu olan annelerden sadece 3 anne kitap okuduğunu, kendilerini geliştirdiklerini ifade ettiler. Çocuk gelişimi hakkında bilgi sahibi olan anneler çocuklarının televizyon seyretme içeriklerine dikkat etmektedir. Çocuklarının gelişim özelliklerine göre ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Çocuklarının oynayacağı dijital oyunun özellikleri ve içerikleri hakkında bilgi sahibi olmaktadır. Çocukların yaş düzeyine uygun ise oynatmakta, değilse çocuğuna açıklama yaparak ikna etmektedir. Çocuk gelişimi hakkında bilgisi olmayan anneler çocuklarına televizyon tablet ve telefonu çocukları istediği zaman kullanırmakta ve herhangi bir kontrol ve sınırlamaları olmamaktadır. Hatta bazı anneler çocuklarına sözel ve fiziksel şiddet uygulamaktadırlar. Çocuğa herhangi bir şekilde şiddet göstermek onun öfke krizini daha çok attıracaktır. Ebeveynlerin bu durumda sakin kalmaları gerekir, bir bardak su içilebilir veya ortam değiştirilebilir, sonrasında pişman olacakları davranışlara girmemelidirler (Çelikkol, 2015). Karşılaştığı problemleri şiddet uygulayarak çözmeye çalışan insanlar, çocukluk yıllarında şiddete maruz kalmış bireylerdir. Anne ve babaların sözlü ve bedensel şiddet uygulamamaları, tartışma ortamından çocuklarını uzak tutmaları gerekir. Şiddetten uzak yetişen çocuklar büyük başarılarla imza atan geleceğin başarılı bireyleri olabileceklerdir (Uzun, 2016).

5. Babanın tutumu

Katılımcı annelerin tamamına yakını çalışmamaktadır, ev ve çocuklarla ilgilenmektedirler. Evin geçimini baba karşılamaktadır. Baba, eve geç gelmesi nedeniyle, çocuklarıyla ilgilenememektedir. Anneler çocukların bütün ihtiyaçlarını karşılamak için sorumlulukları üstlenmiş durumdadır. Babaların çoğunluğa yakını ev ve çocuk sorumluluklarını anneye yüklemiştir. Anne ve babalar çocuklarının sorumluluğunda ortak hareket etmelidirler. Babanın da anne ile birlikte alacağı karar anneyi ve çocuğu daha güvende kılar, alınan karar ve kuralları kabullenme durumu artar. Aile bireyleri kendilerini daha mutlu ve güvende hisseder. Anne 12, 'Ben işleri bakanı sorumlusuyum babamız dış işleri sorumlusu' diyerek rol ayrımını açıklamıştır. Annenin evde koyduğu kurallara baba uymadığı için anne ve çocuklar sorun yaşamaktadırlar. Çocukların uyku saatlerini geçirdiklerinde, babanın da bu durumu umursamaması, anne ile ortak karar vermemesi, çocukları olumsuz etkilemektedir. Anneler 'çocuklarım sonra beni dinlemiyorlar bu durum başka kararlarımızı da etkilemektedir', diyerek bu durumun yarattığı sorunlara işaret etmektedirler. Babanın gevşek tutuma sahip olması çocukların anneyi dinlememelerine neden olmaktadır. Anne 6, erkek çocuğunun babasıyla iletişiminin çok iyi olduğunu, babasıyla saatlerce oyun oynadığını, ikisinin de bu durumdan çok mutlu olduğunu, çocuğunun tablet ve telefona ilgisinin olmadığını açıklamıştır. Babanın da çocuk gelişimi eğitimi konusunda bilgi edinmesi zorunluluk olmuştur. Babanın çocuğun ahlaki gelişimine yardımcı olması için bazı davranışlarını desteklemesi, bazı davranışlarını engellemesi, çocuğun duygusal ihtiyaçlarını karşılaması gerekir. Çocukların büyüdükçe özgürlük alanları genişler, her yaşta ne kadar özgürlük tanınması gerektiğini babanın da bilmesi gerekir. Çocuk risk almaya teşvik edilirken sınırlarını da bilmelidir. Çocukların babasından karşılaması gereken sekiz temel ihtiyacı vardır bunlar; sevgi, zaman, övgü, özgüven, sınırlar, yaptırım, tutarlılık yaşlılarıyla ilişkidir (Yalçın, 2010: 153-156). Bu araştırmada bunlarda anneyle uyum içinde tutum sergileyen babaların, çocukların teknoloji bağımlılığının önüne geçtiği tespit edilmiştir.

6. Kardeş sayısına ve kardeşin yaşına göre tutumları

Katılımcı annelerden en fazla çocuğu olan anne 7, televizyon tablet ve telefon kullanımını engelleyemediğini, kardeşlerin olmasının büyükler ve küçükler arasında ayırım yapmanın zor olduğunu değinmiştir. Özellikle yaş olarak birbirine yakın olan kardeşler birbirinden olumlu ve olumsuz etkilenmektedir. Yaşça küçük olan çocuklar yaşça büyük olan kardeşlerinin veya anne ve babasının elinde akıllı telefon gördüğünde hemen istemektedir. Katılımcı anne 4 ün '5 yaşındaki ikiz çocuklarının tablet ve telefon kullanımına ihtiyaç duymadıklarını, bahçede evde ikisinin bol bol oyun oynadıklarını, anne ve baba olarak bizde oyunlarına katılıyoruz' ifadesinde görüldüğü gibi yakın yaşlarda kardeşleri olanlar teknoloji bağımlılığı geliştirmemektedirler. Kendi yaşına yakın kardeşi olmayanların çoğunluğa yakının kuzen veya yaşlıları olan arkadaşlarından etkilendiklerini anneler ifade etmiştir. Ebeveynlerin en çok karşılaştığı problemlerden biri de kardeş kıskançlığıdır. Kardeşlerin bazıları televizyonu paylaşmamakta, bazıları annelerin telefonunu paylaşmamakta dolayısıyla aile ortamında gerginlikler yaşanmaktadır. Özellikle annelerin muhatap olduğu bu konularda çocuklarla kuracağı iletişim tarzı önem arz eder. Ben dili, kişinin karşılaştığı durum veya olayı kendi düşüncelerini söyleyerek açıklamasıdır. Dinlenmediğini düşünen çocuk kendini değersiz ve mutsuz hisseder. Çocuklarla iletişimde göz mesafesi, ben diline ve beden duruşuna dikkat ederek, annenin çocuğuna 'ben seni önemsiyorum, söylediklerin benim için önemli' mesajını vermesi gerekir (Megep, 2016). Çocuklarıyla konuşarak anlaşmalar yaparak kardeşler arası oluşan problemlere çocukları da dâhil ederek çözüm bulunmalıdır. Ebeveynler bu konuda çocuklarıyla problem yaşamaları durumunda aile danışmanlığından destek alma yoluna gitmelidirler.

7. Aile Danışmanlığı konusundaki farkındalıkları ve bakış açıları

Katılımcı annelerin tamamı aile danışmanlığı farkındalık ve bilgisine sahiptir. Ancak sadece iki katılımcı anne, aile danışmanlığı hizmetini aldıklarını, aile huzuru ve kendi farkındalıkları için çok faydalı olduğunu, maddi yetersizlikten dolayı bu hizmeti herkesin alamadığını, aile danışmanlık hizmetinin yaygınlaşması gerektiğini, okullarda aile danışmanlığı biriminin olması gerektiğini ifade ettiler. Yetişkinlerin

farklı mizaç yapıları olduğu gibi çocuklarında farklı mizaç yapıları vardır, örneğin; mükemmeliyetçi, yardımsever, sorgulayıcı, vb. Ebeveynlerin çocuğunun mizacının ne olduğunu bilmesi, çocuğunu anlamasında önemli bir başlangıçtır. Çocukların doğumundan başlayan yolun devamında karşılaşılabilecek olası tehlikelerde veya psikolojik sorunlarda ne yapılacağı konusunda emin olunmadığı durumlarda çocukların mizaç tiplerini bilen bir uzmandan destek almak, sorunların çözümünde önemli mesafe alınmasında fayda sağlar (Selçuk ve Yılmaz, 2018). Aile danışmanı ailelerin mizaç tiplerini tanımlayarak bireylerin birbirlerini tanımalarının farkındalığını arttıracaktır. Böylelikle sorunlarla karşılaşıldığında çözüm odaklı yaklaşılabilir.

Katılımcıların birçoğu çocuklarına televizyon tablet ve akıllı telefon kullandırmada nasıl bir teknik kullanacaklarını bilememektedirler, çözümü yasaklamada bulmaktadırlar. Çocukların istekleri baskın olunca ebeveynler kararlı ve tutarlı bir tutum sergileyememektedirler. Bu durumun farkına varan çocuklar ebeveynlerini istedikleri yöne çekme becerilerine sahip olurlar. Bu durumdaki çocuklar ilerleyen yaşlarda özellikle ergenlik döneminde problemlili çocuklar olmaya aday olurlar. Tam bu noktada ebeveynlerin aile danışmanlığını çocukları 4-5 yaş aralığında iken almaları ebeveynlerin ve çocukların mutlu, huzurlu ve sağlıklı aile olmaları için faydalıdır. Bazı katılımcılar aile danışmanlığı hizmeti almak istedikleri halde maddi durum yetersizliğinden dolayı alamadıklarını ifade etmektedirler. Avrupa ülkelerinde özellikle İskandinav ülkelerinde aile danışmanlığının yaygın olduğu sosyal devlet anlayışının hâkim olduğunu literatürde görmekteyiz. Ülkemizde de aile danışmanlığı hizmetinin yaygınlaşması önce ailelerin huzur ve mutluluğu, sonrasında toplum olarak da sağlıklı ve başarılı bireylere sahip olmamızı sağlayacaktır.

B. Sonuç ve Öneriler

Hayatımızın her alanını teknoloji kuşatmış durumda gelişerek de devam edecek. Teknolojik sağlık hizmetleri, teknolojik yaşam hizmetleri ile sürekli gelişen teknolojik yeniliklerini görmekteyiz. Teknoloji çocukları dediğimiz çocuklar gelecekte hayal edemediğimiz yeniliklere imza atacaktadırlar. Teknoloji, çocukların gelişimine katkı sağlayacak şekilde kullanılmalıdır. Çocukları eğitirken ilgi ve isteklerinin dikkate alınması gerekir. Çocuklar teknoloji kullanımına ilgi duymaları

durumunda engellememeli, yaş ve gelişim özelliklerine göre uygun programlardan faydalandırılmalıdır. Dijital oyunların şiddet içerikli olması ebeveynleri doğal olarak endişelendirmektedir. Bu konu hakkında ebeveynlerin kendilerini geliştirmeleri kaçınılmaz olmuştur. Çocukların, ebeveynlerinin elinde sürekli gördükleri akıllı telefonları kendileri de doğal olarak talep etmektedirler. Ebeveynlerin doğru rol model olmaları önem taşımaktadır. Ebeveynler amacı dışında akıllı telefonu kullanmamalı, özellikle aile ortamında aile bireyleri ile kaliteli zaman geçirme planlamaları yapılmalıdır. Çocukların akıllı telefon veya tablet kullanmak istediklerinde ebeveynlerle birlikte gelişimsel oyun programları teşvik edilmelidir. Bu konuda araştırma yapan KÜGİM (Küçükçekmece Girişimcilik ve İnovasyon Merkezi) çocuklar için mobil oyun programlama eğitimi planlayarak, teknolojiye ilgi duyan çocukların doğru yönlendirmelerine katkı sağlamaktadır. Bu merkezlerin artması çocukların ilgi alanlarının desteklenmesi açısından önemlidir. Araştırmaya katılan annelerin çoğunluğunun çocuklarına televizyon sınırlamasının olamadığı görüldü. Çocuk hakları kültürünü esas alınmayan her türlü program çocuğu olumsuz etkilemektedir. Hazırlanan çocuk programları çocuk hakları kültürüne sahip olmalıdır. Çocuk hakları eğitimini yetişkinlerin alması zorunluluk halini almaktadır. Ancak bu haklar ilkökul çocuklarına anlatılmaktadır. Dünyada TV yayınları aile düzenlerine göre programlanıyor. Çocuğun hangi amaçla televizyon izleyeceği TV konusunda bilgilendirilmesi görüşünün alınması aile tutumunun konuşulması planlanmalıdır. Gün içerisinde neleri nasıl ve neden izleyeceğini bilen; günlük, haftalık, aylık televizyon izleme karnesi olan aileler için, TV izleme sorun olmaktan çıkar (Şirin, 2006: 188-195).

Ebeveynler çocuklarına güvenli, faydalı ve eğlenceli dijital teknoloji kullanırken, dijital okuryazar olmasına, dijital teknolojileri doğru kullanması için bilgilendirme yapılmaya dikkat edilmelidir. Çocukların neden dijital oyun oynadığını, hangi zaman aralığında oynadığını tespit etmek gerekir. Ebeveyn çocuğunu izlemeli, çocukların kimseden emir almamaları gerektiğini öğretmesi gerekir. Oyunları anne veya baba ile belirlemek, tablet ve akıllı telefonla geçirilen sürenin sınırlanması, yabancılara karşı şüphyle yaklaşması gerektiğinin öğretilmesi, tanımadığı kişilerden gelen programları yüklememesi gerektiğini, herhangi bir parolayı kesinlikle paylaşmaması,

özel fotoğraf, yazı veya video paylaşırken silinmediğine dikkat etmesi, siber zorbalık vb. durumlarla karşılaştığında anne ve babasını bilgilendirmesi gerektiği konusunda konuşmak gerekir. Yasaklamak yerine doğru kullanım şekilleri öğretmelidir. Ebeveynlerin bunları yapabilmesi için kendilerinin dijital vatandaşlık ve dijital okuryazarlık konuları hakkında eğitim alması zorunluluk halini almıştır (Şakiroğlu, Akyol, 2018). Çocuğun ihtiyaç hissettiği anda yanında olunmalı, çocuğun duygusal paylaşımlarını önemseyerek dinlenmelidir. ‘Anne babaların çocuklarına bağışlayabilecekleri en güzel miras, günlük zamanlarında birkaç dakikadır.’ (Batista’dan aktaran Şahin, 2014). Anne ve babalar çocuklarıyla nitelikli zaman geçirme çabası içinde olmalıdırlar. Çocuklara ebeveynin otoritesini kabullendirmek için nasıl davranması gerekir? Uygulamak istenilen aile kuralları nelerdir? Demokratik tutumlu bir aile olsaydı bu durumda nasıl davranırdı? Bu ve benzeri sorulara nasıl cevap vermeleri gerektiğini düşünerek ebeveynler daha sakin ve sağlıklı iletişim kurabilirler (Runkel, 2017). Anne-baba çocuklarını eğitirken, öncelikle çocukların gelişim evrelerini bilmelidirler ve içinde bulunduğu gelişim döneminin özellikleri hakkında bilgi sahibi olmalıdırlar.

Ebeveynler, çocuklarının televizyon, tablet, bilgisayar, akıllı telefon ve internet kullanımlarının hangi yaşta nasıl kullanılması gerektiği, hangi uygulama ve oyunların çocuklarının gelişimine katkı sağlayacağını araştırmalıdır. Çocuklarla iletişim kurarak açıklama yapmalıdır. Bu konuda BTK’nın önerileri şu şekildedir:

- Ebeveynler çocuklarının sosyal paylaşım ağlarında çocuklarının arkadaşı olup, onların internet dünyasındaki; video izleme, müzik indirme, anlık mesajlaşma ve oyun oynama gibi çevrimiçi alışkanlıkların düzenli olarak takip etmeliler
- Oynadıkları oyunlar mutlaka birlikte belirlemeliler. Çocuğun yaşına uygun olmasına dikkat etmelidirler. Oyun başında ve internette geçirilen süre sınırlandırılmalıdır. Çocukları sosyal ve kültürel etkinliklere yönlendirilmelidir.
- Ebeveynlerin en çok dikkat etmeleri gereken yabancı kişilere şüphe ile yaklaşılması iletişime geçilmemesidir. Bu konunun sonuçları hakkında çocuklar bilgilendirilmelidir.

- Ebeveynler çocukların internet ve oyun alışkanlıklarını tespit etmeli, kendisi sorunu çözemiyorsa mutlaka uzmandan destek almalıdır (BTK, 2019).

Anne babalar 4-5 yaş çocuklarının akranlarıyla veya kendisinden yaşça büyük çocuklarla birlikte olduğu zaman dilimlerinde, çocuklarına kontrolsüzce tablet, internet ve akıllı telefon kullandırmamalı, çocukların grup şeklinde akıl zekâ oyunları veya grup oyunları oynamaları teşvik edilmelidir.

Okul öncesi eğitim kurumlarının yaygınlaşması çocukların ve ebeveynlerin bilinçlendirilmesi için önemlidir. Okul öncesi eğitimin 3 yaş çocuğundan başlayarak zorunlu eğitim olması teknolojinin doğru kullanımını destekleyeceği ve çocukların gelişimine katkı sağlayacağı görülmektedir.

Bu araştırma, aynı mahallede yaşayan, aynı yaşta çocuğu bir okul öncesi kurumuna devam eden küçük bir grup anneye odaklanmış ve yukarıda sunulan teknoloji kullanımını tutum önerileri konusunda bilgi eksiği olduğu ve aile danışmanlığının bu konudaki eksiği giderebileceğine işaret eden sonuçlara ulaşmıştır.

Ebeveynlerin aile danışmanlığı hizmeti almaları, ailenin mutluluğuna katkı sağlayarak çatışma yaşamalarına engel olacaktır. Sosyal politikaların aileleri destekleyecek eğitim programları düzenlemek, aile danışmanlığı hizmetinin yaygınlaştırılarak ücretsiz verilmesini sağlamak hedefini taşıması gerekmektedir.

21. Yüzyılda meslek değil, beceri ve alan odaklı tanımlamalar geçerli olacaktır. Yeni dünyaya hizmet edecek yeni nesil insanların hem kendisine hem de çevresine (doğa ve akıllı sistemler dahil) duyarlı, saygılı, teknolojiye çok iyi düzeyde hakim, çalışkan, disiplinli, fütürist (olumlu gelecek tasarımına sahip birey) bakış açısına sahip olması yeterli olacaktır (Tarhan, 2019). Toplumumuzun geleceği olan Okul öncesi çocuğuna, teknolojinin nasıl kullanılması gerektiği konusunda ebeveynlere ciddi görevler düşmektedir. Ebeveynlerin medya okuryazarlığı, görsel okuryazarlığı ve dijital okuryazarlığı bilgilerine sahip olmaları durumunda çocuğunun gelişimine olumlu katkı sağlayabileceklerdir. Ebeveynlerin çocuklarını yetiştirirken dijitalleşen dünya ortamında çocuklarının teknoloji kullanımına farkındalıkla yaklaşması hem çocuklarını korumaları, hem de teşvik etmeleri önemlidir.

KAYNAKLAR

- ADLER, A. (2017). **Çocuk Eğitimi**, İstanbul: Cem Yayınevi.
- AKEL, K. (2016). **Çocuğumu İnternette Kaybettim**, İstanbul: Ares.
- ALTINKÖPRÜ, T. (2008). **Çocuğun Başarısı Nasıl Sağlanır**, 12. Basım. İstanbul: Hayat.
- APA.(2019).<http://www.Npr.Org/Sections/Ed/2016.10.21.498550475/American-Academy-Of-Pediatrics-Lifts-No-Screens-Under>. Erişim Tarihi: 28.10.2019.
- ARICAK, T. (2015). **Siber Alemin Avatar Çocukları**, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- ATAÇ, F. (2000). **Öğretmenler İçin Öğrenci Psikolojisi**, İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- BAYRAK, G. (2017). Dijital Oyunlar İçin Çocuk ve Aile Rehberliği Çalıştayı. **Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı** Yayın No: 09. **Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü** Yayın No: 04. Sayfa 14. Ankara.
- BAYRAKTAR, V. (2016). **Okul Öncesi Eğitimin Tanımı ve Önemi**, F. Ali Sinanoğlu &V. Bayraktar (Ed). Okul Öncesi Eğitime Giriş İçinde (S. 23-43). Ankara: Vize.
- BTK. (2019). **Bilgi Teknolojileri Kurumu**, www.Btk.Gov.Tr/ Dan –Mavi Balina-Uyarısı, Erişim Tarihi:28.04.2019.
- BURNS, D. (2017). **İyi Hissetmek**, Ed. Karaosmanoğlu, A. 33. Basım. İstanbul: Psikonet.
- CULLEN, K. (2017). **Çocuk Psikolojisi**, İstanbul: Platform.
- CÜCELOĞLU, D. (2006). **Başarıya Götüren Aile**, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- CÜCELOĞLU, D. (2017.a). **Geliştiren Anne –Baba**, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- CÜCELOĞLU, D. (2017.b). **Evlenmeden Önce**, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- ÇALIŞKAN, N. (2016). İndigo “Çocuk Kişisel Gelişim Dergisi”, 12. Aralık. Sayı 135.

- ÇALIŞKAN, Ö. (2015). İlköğretim Öğrencilerinde Teknoloji Kullanımı Eksenli. **‘Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü dergisi’**, Kütahya.
- ÇELİKKOL, Y. (2015). **Pozitif Rehberlik**, İstanbul: Nesil.
- DÖNMEZER, İ. (2009). **Ailede İletişim ve Etkileşim**, Ankara: Hegem.
- EKŞİ, A. (1990). **Çocuk, Genç, Ana-Babalar**, İstanbul: Bilgi.
- ELMACIOĞLU, T. (2014). **Anlaşarak Mutlu Yaşayın**, İstanbul: Hayat.
- ERDOĞAN, S. (2014). **Erken Çocukluk Eğitimi**, Ankara: Pegem.
- ERKAL, M. (1987). **Sosyoloji**, İstanbul: Filiz Yayınevi.
- ERTUĞRUL, H. (2000). **Ailede ve Okulda Çocuk Eğitimi**, 3. Baskı. İstanbul: Nesil.
- GOODWIN, K. (2018). **Teknolojiyi Doğru Kullanmanın Yolları**, İstanbul: Aganta.
- GÜL, E. (2016). **Anne Babanın Sorumlulukları**, 4. Baskı. İstanbul: Çıra.
- GÜNER, T. (2014). **Erken Çocukluk Eğitimi**, Ankara: Pegem.
- GÜNGÖR, M. (2014). Okulöncesi Dönem Çocuklarının Televizyon İzleme Alışkanlıkları ve Anne Baba Tutumları. **‘Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi’**, 11(28), 199-216.
- GÜVEN, G. (2014). **Erken Çocukluk Eğitimi**, 3. Baskı. Ankara: Pegem.
- GÜVEN, G. AZKESKİN, K. (2014). **Erken Çocukluk Eğitimi**, Ankara: Pegem.
- GEÇTAN, E. (1997). **Normaldışı Davranışlar**, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- HAYMAN, S. (2016). **Mutlu Aile Başarılı Çocuk**, Samancı, O. Atik, G. (Ed.) Ankara: Pegem.
- HORZUM, M. B. (2011). İlköğretim Öğrencilerinin Bilgisayar Oyunu Bağımlılık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi, **‘Eğitim ve Bilim’**, 36-159, Ss.5668.
- İNANLI, S. (2015). Thesis Submitted To The Institute For Graduate Studies In Social Sciences In Partial Fulfillment Of The Requirements For The Degree Of, **Master Of Arts**. Boğaziçi University.
- İNÇİ, M. A. (2015). **Sosyal Gelişim**, S, Seven. (Ed.). Çocuk Gelişimi İçinde (S.22-34). Ankara: Vize.
- İRVAN, A. A. (2017). **Dijital Medya Okur Yazarlığı Nedir? Neden Gereklidir?** <https://dijitalmedyaveçocuk.bilgi.edu.tr/2017/06/06dijital-medya-okuryazarligi-nedir-nedengereklidir/> Erişim tarihi: 21.01.2020.

- KAĞITÇIBAŞI, Ç. (1981). **Çocuğun Değeri**, İstanbul: Gözlem.
- KANGAL, S. B. (2016). **Ahlak Gelişimi**, Ankara: Pegem.
- KALKAN, M. KAYGUSUZ C. (2013). **İnternet Bağımlılığı**, Ankara: Anı Yayıncılık.
- KARADENİZ, G. (2018). **Aileyi Anlamak**, Ankara: Nobel.
- KIRIK, A. M. (2014) Aile ve Çocuk İlişkisinde İnternetin Yeri: Nitel Bir Araştırma, **Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi**, 3(1) 337-347.
- KÜRKÇÜOĞLU, B. (2014). **0-6 Yaş Çocukların Temel Gelişim Dönemleri**, Ankara: Pegem.
- LOGUE, M. E. (2007). Early Childhood, Earning Standards: Tools For Promoting Social and Academic Success in Kindergarden, **Children & School**, 29(1), 35-43.
- LEE, C. (1982). **The Growth And Development of Children**, London, New York.
- LUCAS, HENDERSON. (1985) **Pre-School Playgroups: A Handbook**, London.
- MACKENZIE, R. J. (2004). **Çocuğunuza Sınır Koyma**, Çev. Gürel, H. Ankara: HYB Yayıncılık.
- MARTİN, E. SELİGMAN, P. (2011). **Öğrenilmiş İyimserlik**, Ed. Çev. Köroğlu E. Ankara: HYB Yayıncılık.
- MEGEP, (2006). **Çocukla İletişim**, Ankara: MEB.
- MERCAN, Ç.S. (2011). **Ana-Baba Okulu**, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- NAVARO, L. (2001). **Gerçekten Beni Duyuyor musun?** 23. Basım. İstanbul: Remzi Kitabevi
- NAZLI, S. (2003). **Aile Danışmanlığı**, Ankara: Anı.
- NEUMAN, W. L. (2016) Çev. Özge, S. **Toplumsal Araştırma Yöntemleri** S.324. İstanbul: Yayın Odası Yayınları.
- NİCHOLS, M. (2015). **Aile Terapisi**, İstanbul: Kaknüs yayınları.
- OCAK, M. A. (Ed.) (2013), **Eğitsel Dijital Oyunlar**, Ankara: Pegem.
- OKTAY, A. (1982) ‘ Çocuk Eğitiminde Ailedeki Disiplinin Yeri Ve Önemi’ **Aile Ve Çocuk Dergisi** Sayı 2, İstanbul: Ak.
- OKTAY, A. (2011). **Ana-Baba Okulu**, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- ÖZABACI, N. ERKAN, Z. (2014). **Aile Danışmanlığı Kuram ve Uygulamalara Genel Bakış**, 2. Baskı. Ankara: Pegem.

- ÖZAKKAŞ, T. (2018). **Rehberlikle Uygulamalı Bütüncül Psikoterapi**, İstanbul: Psikoterapi Eğitim Yayınları.
- ÖZBAY, F. (1984) Kırsal Kesimde Toplumsal ve Ekonomik Yapı Değişmelerinin Aile İşlevlerine Yansımaları, **Türk Sosyal Bilimler Derneği**, S. 35-68, Ankara.
- ÖZGÜN, Ö. (2015). **Çocuk Gelişimi Kuramları**, Ankara: Hedef.
- ÖZKAYNAK, Ö. A. (2003). **Çocuk ve Ergende Dikkat Eksikliği**, 2. Baskı. İstanbul: Ekinoks.
- ÖZTOPÇU, A. (2016). **Okul Öncesi Ve İlköğretim Sürecindeki Eğitimde Bilişim Teknolojilerinin Önemi**, Okulöncesi. Comidosya/Uploads/Doc Erişim Tarihi: 15.03.2019.
- ÖZTÜRK, H. (2012). **Çocuk ve Televizyon**, 2. Baskı. Ankara: Nar.
- ÖZYÜREK A, ŞAHİN F. T. (2017). **Anne-Baba Olmak ve Anne-Babaların Çocuk Yetiştirme Tutumları**, Ankara: Pegem.
- PANTLEY, E. (1996). **Çocuğunuzla İşbirliği Yapın**, Çev. Duygun, M. İstanbul: Yakamoz.
- RUNKEL, H.E. (2017). **Bağırmayan Anne Baba Olmak**, Güldemler, E. (Çev.).Yağmur, D. (Ed.). İstanbul: Aganta.
- SELÇUK, Z. YILMAZ, E. D. (2018). **Ebeveyn Benim**, Ankara: Mizmer.
- SIAGEL, D. J. BRYSON. T. P. (2018). **Bütün Beyinli Çocuk**, Çev. Haktanır, Ü. İstanbul: Koridor.
- STİFFELMAN, S. (2010). **İnatlaşmadan Ebeveynlik**, İstanbul: Doğan Kitap.
- ŞAHİN, H. (2014). **Çocukların Psikolojik İhtiyaçları**, İstanbul: Akademik Kitaplar.
- ŞAHİN, F. (2004). **Kişiler Arası İlişkiler ve İletişim becerileri**, Evlilik Okulu. Ed. Yavuzer, H. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- ŞAKİROĞLU, M. VE POYRAZ AKYOL, C. (2018). **Çocukları Sanal Dünyadan Koruma Kılavuzu**, İstanbul: Hayykitap.
- ŞİŞMAN, E. (2017). **Bebeklikten Ergenliğe Başarılı Çocuk Yetiştirmenin Sırları**, Ankara: Kripto.
- ŞENDİL, G. (2010). **Çocuk, Ergen ve Anne Baba**, İstanbul: Çantay Yayınları.
- ŞİRİN, M. R. (2016). **Çocuğa Adanmış Konuşmalar**, İstanbul: İz Yayıncılık.
- TARHAN, N. (2011). **Güzel İnsan Modeli**, İstanbul: Timaş.

- TARHAN, U. (2019).”**Gelecek Adeta Peşimizde**”
<http://bestdergisi.com.tr/arşiv-eski/118-ufuk-tarhan-ilefütürizm-adeta-peşimizde>. Erişim Tarihi: 22.01.2020.
- TDK, (2011). Türk Dil Kurmu,<https://sözlük.gov.tr/kelime=YET>.
Erişim tarihi,01.01.2020.
- TEBER, M. (2011). **Çocuk Eğitiminde İdeal Anne Baba**, İstanbul: C planı.
- TÜİK (2019). **Bilgi Toplumu İstatistikleri**, <http://www.tuik.gov.tr/>
Erişim Tarihi: 15.03.2019.
- TÖRE, C. (2001). Türkiye'de Teknoloji Kullanımı (Tüketimi). **Mühendis ve Makina Dergisi**, 42(502), 35-38.
- ULAÇ, S. (2017). Doğuştan Getirilen İlişkisellik Arayışının Ana Babayla Kurulan Bağ Aracılığıyla Biçimlenmesi. **Türkiye’de Ana Babalık Kuram ve Araştırma**, (ss.191-207) İstanbul: KÜY.
- UYSAL, F. (2005). **Anne ve Çocuk Sağlığı**, İstanbul: Morpa kültür yayımları.
- UZUN, A. (2016). **Anne Babaların El Kitabı**, Ankara: Pegem.
- ÜÜ, İAÜ, MEB, (2019). <https://docplayer.biz.tr/134081431yeni-medya-ve-aile-calistayi-27-mart-2019.html>. Erişim:15.06.2019.
- WEEKS,G.&TREAT, S. (2012). **Evlilik ve Çift Terapisi**. Çev. Keçe, C.
İstanbul: Pusula.
- YALÇIN, H. (2010). **Evlilik Okulu**. Ankara: Nobel.
- YAVUZER, H. (2003). **Ana-Baba ve Çocuk**. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- YAVUZER, H. (2004). **Çocuk Psikolojisi**. 26. Baskı. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- YAVUZER, H. (2011). **Ana-Baba Okulu**. 17. Baskı. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- YAZICI, Ş. (2016). **İnsanın Teknolojik Yalnızlığı**. İstanbul: CB Matbaacılık.
- YEŞİLAY. (2019).[Http://www.Yesilay.Org.Tr/Tr/Bagimlilik/Teknoloji-Bagimliliği](http://www.Yesilay.Org.Tr/Tr/Bagimlilik/Teknoloji-Bagimliliği).
Erişim tarihi: 29.04.2019.
- YEŞİLYAPRAK, B. (2018). **Eğitim Psikolojisi**. Ankara: Pegem.

YILDIRIM, A. (1999) **Eğitim Bilim Dergisi** 112.Sayısında Basılan Nitel Araştırma Yöntemlerinin Temel Özellikleri ve Eğitim Araştırmasındaki Yeri ve Önemi (Mak.).

YILDIRIM, A. ŞİMŞEK. H. (2006). **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**. Ankara: Seçkin.

EKLER

Ek: 1 Aydınlatılmış Onam Formu

Ek 2: Araştırma soruları

Ek 3: Etik Kurul Onayı

Ek: 1

AYDINLATILMIŞ ONAM FORMU

Araştırmanın Adı: 'Okul Öncesi Çocuklarda Teknoloji Kullanımına İlişkin Ebeveynlerin Tutum ve Davranışlarının Araştırılması.'

'Sayın gönüllü,

Bu araştırma, Aydın Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Aile danışmanlığı alanında yüksek lisans programı kapsamında hazırlanmıştır. Bu araştırmaya katılmak gönüllülük esasına dayanmaktadır. Araştırmaya katılmak istemeniz durumunda araştırma içeriği hakkında aşağıdaki bilgileri okuyunuz veya araştırmacıdan bilgi edinebilirsiniz.

1. Bu araştırmanın amacı: 4 veya 5 yaş çocukların teknoloji kullanımında annelerinin tutum ve davranışlarını araştırmak.

2. Araştırmaya, 4 veya 5 yaş çocuğu olan anneler katılabilir.

3. Araştırma, yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi ile yapılacaktır. Çocuk Gelişimi, Teknoloji Kullanımı, Aile Danışmanlığı ile ilgili sorulardan oluşmaktadır.

4. Küçükçekmece ilçesinde okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocukların anneleriyle yapılacaktır. Araştırmaya, 20 gönüllü annenin katılımı sağlanacaktır.

5. Araştırmaya katılacak annenin yaklaşık 1 saat süre ayırması beklenmektedir.

6. Araştırmaya katılan anneler için herhangi bir risk bulunmamaktadır.

7. Araştırmaya katılmayı kabul etmeme veya araştırmaya katıldıktan sonra ayrılma durumunda herhangi bir olumsuz sonuçla karşılaşılmayacaktır.

Araştırmaya katılımınızdan vazgeçmek isterseniz araştırma verileriniz ve kimlik bilgileriniz kullanılmayacaktır.

"Yukarıda yazılı olan araştırmaya sorularımı cevaplamaya başlamadan önce gönüllü annelere verilmesi gereken açıklama metnini okudum (veya sözlü olarak bilgi edindim). Tereddüt ettiğim konular hakkında araştırmacıya sorularımı sorarak yanıtlar aldım. Araştırmaya gönüllü olarak katılmaya karar verdim.

Bu şartlar içeriğinde, araştırma sonucundan elde edilen bilgilerin bilimsel olarak yayınlanmasını ve sunulmasını kabul ediyorum.

İmza/Tarih

İmza/Tarih

Katılımcının Adı/Soyadı

Araştırmacı
Müzeyyen CENGİZ SALTUK
Çocuk Gelişimi Uzmanı

Ek 2:

GÖRÜŞME SORULARI

1. Önce kendinizden ve ailenizden bahseder misiniz? Eğitiminiz nedir? Çalışıyor musunuz?
2. Kaç çocuğunuz var? Yaşları nelerdir?
3. 4-5 yaş çocuklarının gelişim özellikleri hakkında neler biliyorsunuz?
4. Çocuğunuz kaç yaşından itibaren okul öncesi eğitim kurumuna gitmektedir? Çocuğunuzun okul öncesi eğitim kurumuna gönderme nedeniniz nedir?
5. Çocuklarınızla birlikte nasıl zaman geçirirsiniz? Onunla hangi saatlerde oynarsınız ya da gezersiniz?
6. (Kardeşleri var ise) Çocuklarınızın kardeşleriyle ne tür oyunlar oynarlar?
7. Çocuklarınızın arkadaşları var mıdır? Varsa arkadaşlarıyla ne tür oyunlar oynamaktadırlar?
8. Çocuğunuz evde ne tür oyunlar oynuyor? Bahçede oynar mı? Ne tür oyunlar?
9. 4-5 yaş çocuklarınızın yaşlarıyla nasıl zaman geçiriyor? Sosyal etkinliklere katılıyor mu? Varsa nerelerde, ne tür etkinlikler?
10. 4-5 yaş çocuklarınızla aile olarak ne tür etkinlikler yaparsınız?
11. Eşinizle çocuklar konusunda çatışmalar yaşıyor musunuz? Hangi konularda? Peki bu çocuğunuzla ilişkinizi ve onunla geçirdiğiniz zamanı nasıl etkiliyor?
12. Siz yokken çocuğunuz kiminle vakit geçiriyor?

TEKNOLOJİ KULLANIMI

13. Çocuğunuz TV izliyor mu? Hangi kanalları izliyor? Hangi programları izliyor? Ne kadar süre izliyor? TV için kurallarınız var mıdır?
14. Çocuğunuz tablet ile oynuyor mu? Ona ait bir tablet var mı yoksa aileninkini mi kullanıyor? Tablet de internet var mı? Tablet de hangi programlar var? Hangi oyunlar var? Hangi zaman aralıklarında, nerede kullanıyor? Kendi kendine oyun indirebiliyor mu? İndirdiği uygulamaları kontrol edebiliyor musunuz? Birlikte çocuğunuzla sanal oyun oynuyor musunuz? Tablet kullanımında kurallarınız var mıdır? Varsa nelerdir?

15. Telefon ile oynuyor mu? Kimin telefonunu kullanıyor? Telefonunuzun kilidi var mı? Telefona oyun indiriyor mu? Telefonda hangi oyunları oynuyor? Telefondaki oyunları kontrol edebiliyor musunuz? Çocuğunuzun telefon kullanımı hakkında ne düşünüyorsunuz? Çocuğunuza telefonu ne zaman kullandırıyor musunuz? Çocuğunuz sizin veya babasının elinde telefon gördüğünde ne yapar?
16. Çocuğunuz toplu taşımada, misafirlikte ya da başka yerlerde telefon ya da tablet verdiğinizde daha mı sakin duruyor? Telefon ya da tablet ile oynadığında huysuzluğu azalıyor mu? Kendisi sizden telefon ya da tablet istiyor mu?
17. Çocukların televizyon, telefon ve tablet kullanımı konusunda ne düşünüyorsunuz?
18. Eşiniz ile çocukların TV, tablet, telefon kullanımı ile ilgili çatışma yaşıyor musunuz? (Var ise) Kardeşler arasında çatışma oluyor mu? Siz kardeşlerin TV, tablet, telefon kullanımı konusunda sorun yaşıyor musunuz?

AİLE DANIŞMANLIĞI

19. Çocuk eğitimi konusunda yeterli bilgiye sahip olduğunuzu düşünüyor musunuz?
20. Çocuklarınız için Anne ve baba olarak ortak karar alıp uygulayabiliyor musunuz?
21. Bu konuda profesyonel destek almaya ihtiyacınız olduğunu düşünüyor musunuz?
22. Aile Danışmanlığı'nı duydunuz mu? (Duymadıysa açıklanacak) Sizce aile danışmanının çocuğunuz ve aile huzurunuz için etkisi olur mu? Çatışma yaşadığınız konularda bir aile danışmanının desteğini alsanız çocuklarınız için daha iyi olacağını düşünür müsünüz?

Müzeyyen CENGİZ SALTUK (Aile Danışmanlığı Y. L. Öğrencisi)

Ek 3: Etik Kurul Onayı

Evrak Tarih ve Sayısı: 29/11/2019-6646

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü

Sayı : 88083623-020
Konu : Etik Onay hk.

Sayın Müzeyyen Cengiz SALTUK

Tez çalışmanızda kullanmak üzere yapmayı talep ettiğiniz anketiniz İstanbul Aydın Üniversitesi Etik Komisyonu'nun 31.07.2019 tarihli ve 2019/11 sayılı kararıyla uygun bulunmuştur.

Bilgilerinize rica ederim.

e-İmzalıdır
Dr.Öğr.Üyesi Hüseyin KAZAN
Müdür Yardımcısı

Evrakı Doğrulamak İçin : <https://evrakdogrula.aydin.edu.tr/enVision.Dogrula/BelgeDogrulama.aspx?V=BEBL360ZU>

Adres:Beşyol Mah. İnönü Cad. No.38 Sefaköy , 34295 Küçükçekmece / İSTANBUL
Telefon:444 1 428
Elektronik Ağ:<http://www.aydin.edu.tr/>

Bilgi için: Tuğba SÜNNETÇİ
Unvanı: Enstitü Sekreteri

ÖZGEÇMİŞ

Ad-Soyad: Müzeyyen CENGİZ SALTUK

Doğum Tarihi ve Yeri: 13/12 /1972. Mardin/Merkez

E-posta: muzeyyen91@hotmail.com

Öğrenim Durumu

Yüksek Lisans: İstanbul Aydın Üniversitesi, Aile Danışmanlığı Programı.

Lisans: Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi, Çocuk Gelişimi ve Okul Öncesi Eğitimi Öğretmenliği, Ankara.

Mesleki Deneyim:

Mihriban Suat bedük İ.O. Üsküdar/İstanbul: Anaokulu Öğretmeni (1996-1999).

Bakırköy İ.O. Bakırköy/İstanbul: Anaokulu Öğretmeni (1999-2001).

Zeytinburnu İMKB Mes. ve Tek. Anadolu Lisesi. Zeytinburnu/ İstanbul: Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Öğretmeni (2001- 2016).

İstanbul Aile Danışmanlığı Derneğinde Gönüllü Aile Danışmanlığı (2018- Halen).